

DİL VE

AYLIK DİL
EDEBİYAT VE
KÜLTÜR DERGİSİ

SAYI
185

MAYIS
2024

EDEBİYAT

ABDURRAHMAN ADIYAN - AHMET ÖZDEMİR - AHMET SEZGİN - AYKUT NASİP
KELEBEK - BEYZA ALTINIŞIK - DENİZ SARITOP - EKREM SAKAR - EMRE ASLAN
EMRE GÜL - ERDOĞAN ERBAY - ERTUĞRUL AYDIN - ESRA ŞAHMAN - FEYZA KESKİN
HATİCE ATMACA - HAYRETTİN TAYLAN - İLKNUR ORAL - İSMAİL GÜLEÇ
KÜBRA OKUDAN APAYDIN - MUSA YAŞAROĞLU - NACİ YENGİN - NURAY ALPER
NURETTİN DURMAN - SENA YIĞCI - ÜZEYİR İLBAK - YAREN ARSLAN
YUSUF YILDIRIM - ZAFER ACAR

Edebiyat, İdeoloji, Eleştiri

Üzeyir İlbak

yazar.dilvevedebiyat@tded.org.tr

A idiyetlerin ideolojiye dönüştüğü ve kültür sanat çevrelerinde filizlenen fikir kırıntılarının sosyal medya üzerinden yaygın görünürlüğü ile ortaya çıkan sonuç insanları ve yazar çevrelerini önemli ölçüde farkında olmadıkları bir çıkmaza sürüklemektedir. Ortaya koyduğu şeye kutsallık atfederek yüceltme ve yüceltilme beklentisine girmek en başta değerler hiyerarşisini ve ortak değerler alanının dağılma zeminini kurgular ki bu, kimi çevreler için meşru kabul edilse de kendilerini Müslüman olarak tarif eden çevrelerde doğru sonuç vermez. Günü kurtarmak, meşhur görünmek, birilerinden övgü almak beklentisiyle kavramlarımızı ve değerlerimizi bozarak kullanmak; bir süre sonra düzeltmeye çalıştığımız düşünce evreninde kopuşlara, kavram kayıplarına ve dilde bozulmaya sebep olur. Okuduğum ve yazarını hatırlamadığım bir metinde “Anı kurtarmak üzere kolay yapılan işlere yönelirseniz geleceğinizi kaybedersiniz.” şeklinde bir ifade vardı ve bu, bugünkü muhafazakâr-dindar çevrelerin iş ve eylemlerini anlatmada bize epey veri sağlıyor.

Müslümanlar çeyrek asırdan fazla bir zaman diliminde “günü kotarma ve kurtarma” derdine düştüler. Tevarüs ettikleri büyük ve kadim birikim üzerine düşünmekten, dönüştürmekten veya yeniden inşa etmekten vazgeçtiler. Oysa medeniyet, edebiyat ve kültür geleneğimizin kökleri kadim zamanlardan bugüne filiz vermekte ve bu filizlerin aşılıp yeniden geleceğe -bir emanet olarak- miras bırakılması gerekirken Sezai Karakoç’un Masal şiirinde hatırlattığı “... *daha batı kapılarında görünür görünmez/ Alıştırdılar tatlı zehirli sulara*” ifadesinde olduğu gibi alıştıkları zehirli sular”la filizlere hayat vermeye kalkışmak, var oldukları toprakların düşünce iklimine ihanet etmektir. Eleştiri ve müzakere hakkını kimseye hak görmeden müstağni durma çabasının oluşturduğu kibir havzasından muhataplarını tahkir eden zanna dayalı ifadelerle tanımlama çapası iletişim imkânlarını ortadan kaldıran bencil sayıklamalar olarak ortaya çıkar. Çağ dedikodu kazanı; sosyal medya pencerelerinden klavyenin harflerini kurşuna dönüştürmek, görünmezlik ve saklanma olgularını gizlemeye yetmiyor. III. Selim’den başlayarak içine yuvarlandığımız Batı bilimi ve ideolojisinin kavramlarıyla düşünme ve bu kavramlarla ayrışma çabası sadece bilgiç bir cehalet evreni inşa etti.

Mahallemize ait olmayan dijital iletişim mecralarından birbirimize yazdığımız mektuplar, samimiyetten epey uzak enfüsî/öznel birer sayıklama gibi. Ümmet şuuruna sahip kardeşler topluluğu ilişkilerinde ve işlerinde nefsi olumsuzluklardan beslenmezler. Hayır ve doğru işlerinde birbirlerini teşvik ederken; yanlış ve genel teamüllere uymayan eylemlerinden dolayı da birbirlerini eleştirir/tenkit ederler. Mensubu oldukları inanç sisteminde bu çabanın kavramsallaştırılmış ifadesi de “emr-i bi’l-maruf, nehy-i ani’l-münkerdir. [“ve belki içinizden iyi ve yararlı olana davet eden, doğru olanı emreden, eğri ve yanlıştan alıkoyan bir topluluk çıkar” (Kuran, 3/104)].” İnanmış insanların zihinlerinde kıskançlık ve haset olmaz, çünkü “Kıskandığında hasetçinin şerinden!” Allah’a sığınan bir dünyaya mensuptur.

Batı verilerinden hareketle meselelerimizi tartışmak ve yazmanın bizi haklı kıldığına kendimizi ikna ederek eleştiri ile tekliflere kendimizi kapatırsak doğru ve sağlıklı bir zihne sahip münevver olma iddiamızdan uzaklaşırız. Zihni köleleşmiş aydın yaşadığı toplumu karanlığa mahkûm eder.

Bu anlamda Nurettin Topçu'ya kulak vermek gerek. "Bir fikri tenkit etmek onu tahkir veya red-detmek demek değildir; bilakis onu tamamlamaktır, ilme ve insanlığa hizmet ve hayırdır. Tenkit herkes için hak, âlimler içinse bir vazifedir; ahlaki bir vazifedir. ... Tenkit yetisini kullanmayan zihin her adımda yanılmaya mahkumdur. Şüphe yok ki tenkit, hakaret veya küçük düşürme gayreti değildir; fikirlere eleme, değerlendirme ve onları hakikat güneşinde yıkama yetisidir." Bir asır önce tartışılan ve rafa kaldırılan "sanat, sanat içindir" klişesi için yazma eyleminin meşruiyeti, meşhur edilse de tartışılmaya ve eleştirilmeye devam edilecektir. Floransa'ki Mikelanjelo'nun (Michelangelo) Davut Heykeli muhteşem bir sanat eseri olsa da müstehcenliği eleştirilebilir.

Azerbaycan Dilinin Yazım Kılavuzu

17 Nisan 2024 Çarşamba günü Ankara'da Hacettepe Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü'nün Sözlük Bilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin ev sahipliğinde bir toplantı düzenlendi. Toplantının konusu Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği'nin de uzun zamandır tartışılması ve kültürel geleneğimize uygun imla ve sesle dilin kullanılmasını sağlayacak imla kılavuzu meselesiydi. Ancak bu toplantının yapılma sebebi **Türk Dünyası Ortak İletişim Dili Uğrunda AZERBAIJAN DİLİNİN YAZIM KILAVUZU**'ydu. Kılavuzun Türkiye'de yayımlanmasına öncülük eden isim, uzun yıllar Türk Dil Kurumu Başkanlığı da yapan Prof. Dr. Şükrü Haluk Akalın'dı. Böyle bir ilk çalışmaya öncülük taktir edilmesi ve önemsenmesi gereken bir girişim. Bu çabayı dünyanın ticaret, diplomasi ve büro dili olarak İngilizcenin bu kadar yaygınlaştırılması ve beraberinde Batı kültürünün bir taşıyıcısı olarak farklı dinî, etnik, millî dil ve kültürleri olumsuz etkilemesi karşısında bir bayrak açma hareketi olarak gördüğümü ifade etmek isterim.

Türkiye'deki üniversitelerin Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları ile Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin programlarında yer alan Azerbaycan Dili ve Edebiyatı bölümlerindeki dersler başta olmak üzere, dil alanında çalışan akademisyen, araştırmacı ve ilgili kişilere doğru ve güvenilir veri sağlamak üzere hazırlanan Azerbaycan dilinin yazım kılavuzu yanılmıyorsa Türkiye'de ilk kez yayımlandı.

Azerbaycan Devlet Tercüme Merkezi Yönetim Kurulu Başkanı Afak Mesut hanımefendinin "Hazırlayan, Düzenleyici Yazar" olarak jenerikte yer aldığı eserin Redaksiyon Kurulunda: Prof. Dr. Nizami Caferov, Prof. Dr. Vilayet Guliyev, Prof. Dr. Celil Nağıyev, Prof. Dr. Cihangir Memmedli, Prof. Dr. Gulu Meherremli, Prof. Dr. Rüstem Kemal, Doç. Dr. İsmail Memmedov yer almış.

Erkmen Yayımcılık tarafından yayınlanan eser üniversitelerin ilgili bölümlerine gönderilerek öğrencilerin istifadesine sunulacak. Bir not olarak en kısa zamanda dijital yayın olarak yayımlanmasının da faydalı olacağına inanıyorum.

Kılavuz, merhum Haydar Aliyev'in "100. doğum gününe armağan olarak" hazırlanmış ve merhumun "*Gelişmiş zengin dil kültürüne sahip halk eğilmezdir, ölümsüzdür, büyük gelecek sahibidir. Bundan dolayı da ulu atalarımızdan miras kalan bu en değerli millî serveti her bir Azerbaycan evladi göz bebeği gibi korumalı, daima özenle sarıp sarmalamalıdır.*" sözüyle başlatılmış.

Dokuz yüz sayfalık eserin tanıtım toplantısında Afak Mesut, Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Osman Mert ve Azerbaycan Kültür Ataşesi birer konuşma ile eserin önemine dair birer konuşma yaptılar.

Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın, Prof. Dr. Nurettin Demir, Prof. Dr. Emine Yılmaz, Azerbaycan dili ve yeni yayımlanan yazım kılavuzu üzerine yaptıkları sunumların yanısıra Doç. Dr. Nurtaç Ergün Atbaşı, Afak Mesut'un Azerbaycan edebiyatındaki yeri ve eserlerine değindi. Araştırma görevlisi Tefvik Ergun modern Azerbaycan şiirini anlattı.

Dokuz yüz sayfalık imla kılavuzu ile ilgili ayrıntılı bir incelemeyi önümüzdeki sayıda paylaşacağız.

TÜRKİYE DİL VE EDEBİYAT DERNEĞİ

Adına Sahibi

Ekrem Erdem

Genel Yayın Yönetmeni

Üzeyir İlbak

Yayın Yönetmeni

Zafer Acar

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Elif Tokkal

Yayın Kurulu

**Aykut Nasip Kelebek, Elif Sönmezışık Aydın,
Elif Tokkal, İlhan Kurt, İrfan Çalışan, Murat
Ertaş, Üzeyir İlbak, Yûnus Emre Özсарay,
Zafer Acar**

Basın - Yayın

İrfan Çalışan Gen. Bşk. Yrd.

Ekonomik İlişkiler ve Reklam

Zekeriya Kaan

Ar-Ge Basın ve Halkla İlişkiler

Ömer Berkli

Tasarım

Erdem Özсарay

Basıldığı Yer

**Aktif Matbaa ve Reklam Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.
Söğütliçeşme Mah. Halkalı Cad. No:245 / 1A
SEFAKÖY K.Çekmece - İSTANBUL**

Abonelik Servisi: 0212 581 61 72

Mahibe Alşahin

Satış Fiyatı: 125 ₺

Yıllık Abone: 1250 ₺ Öğretmen: 1125 ₺

Öğrenci: 900 ₺

Genel Ağ (İnternet) sitemizden de abone olabilirsiniz

ISSN: 13087797

Aylık ulusal süreli yayın

TÜRKİYE DİL VE EDEBİYAT DERNEĞİ

Feshane Caddesi Nu: 3

Eyüp / İstanbul

Tel: 0212 581 69 12 - 581 61 72

Faks: 0212 581 12 54

yazar.dilveedebiyat@tded.org.tr

www.tded.org.tr - bilgi@tded.org.tr -

dilveedebiyatdergisi@gmail.com

diiveedebiyatdr

diiveedebiyatdergisi

diiveedebiyatdergisi

Dergiyе yazılar elektronik posta yoluyla gönderilir. Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayın Kurulu dergiyе girecek yazılarda gerekli gördüğü düzeltme ve değişiklikleri yapabilir.

- 02 Edebiyat, İdeoloji, Eleştiri
Üzeyir İlbak
- 04 Cinler Cadılar İblisler
Aykut Nasip Kelebek
- 05 Kral
Zafer Acar
- 06 metamorfoz
Emre Gül
- 07 Nadide
Emre Aslan
- 09 Kabahat
Kübra Okudan Apaydın
- 10 Kim Çıkarır Ayrıllıkları Aramızdan
Nurettin Durman
- 11 Çıkınladım Hasretini
Hayrettin Taylan
- 13 Şahdamar
Hatice Atmaca
- 14 Dedem Ziya Bey
Deniz Sarıtop
- 15 Martıların Senfonisi -1
Abdurrahman Adıyan
- 16 Söylemek ve Yapmak
Ertuğrul Aydın
- 19 Aynı Kapıya Çıkıyormuş Gibi Duran İfadeler
Ekrem Sakar
- 24 Sözü Güzelleştirmenin Yolları: İhâm/Tevriye
İsmail Güleç
- 31 S'özün Gözden Düşüşü -VIII-
Zafer Acar
- 45 Hüseyin Ayan Hoca İçin
Erdoğan Erbay
- 49 Türkçenin Feryadı ve Dil Davamız
Ahmet Sezgin
- 53 Çocuk Medyası Uzmanı Bora Durmuşoğlu: Dünyaya Anlatacak Çok Hikâyemiz Var
Beıza Altınışık - Feyza Keskin - Yaren Arslan
- 60 Edebiyatımızda Nevruz Baharı; Gül ve Bülbül
Ahmet Özdemir
- 67 Taşa Verdim Türkü Yanımı
Hayrettin Taylan
- 71 "Ahlâk" Neye Lâzım?
Musa Yaşaroğlu
- 77 Acayip Yaratıklar Kitabı: "Acaibü'l- Mahlûkat"
Naci Yengin
- 80 Öykünün İçinden Hayata Bakmak; Bir Talanın Sevinci
Nuray Alper
- 84 Bu Ülkenin Çocuğuna Bu Ülkenin Masalı
Esra Şahman
- 88 Çorak
Sena Yiğci
- 92 Düşten Gerçeğe
Yusuf Yıldırım
- 95 Yenildim
İlknur Oral

Aykut Nasip Kelebek

Cinler Cadılar İblisler

Ne ganimetten pay aldım ne aşkta payidar oldum
ne de yüce hünkarımın takdirine mazhar oldum

sözüm ona yâri idim ben o kafir tohumunun
ne günah işlediysem gözünde ağyar oldum

sonsuz hürriyetimle bahtiyar olmadım bir kez
lakin bir yüce emriyle yârin berhudar oldum

ecdad Lehistandan kaç kere muzaffer dönmüş
ben sultanın lebistanında tarumar oldum

ne kırmızı ne beyaz şarap sokmadım meyhaneye
onun kanlı ellerine apak ayaklarına giriftar oldum

aşk acısı çekmeye doyamadım bir türlü
tamahkarlık günahsa bu yolda günahkar oldum

pusu kurmuş aşk yoluna cinler cadılar iblisler
bu yola revan olana mihmandar oldum

Zafer Acar

Kral

Çay içiyorduk Mihrimah Sultan Camii yanında
"şairler insanlığın hassas antenleridir" dedi Aliya
hemencecik uzattım başımı uysal bir balarısı gibi
koparır ümidiyle lanet olasıca antenlerimi
bozulmuş sanıp koyuldu onarmaya
teknik bilgiyi küçümsediğini sanıyordum oysa

Kral, dedim yüküm çok
ömrümün üç yüz yılını şiire verdim
bir değil on çalıştım çünkü
çalışmak özgürlüktür demişti kapitalist büyüklerim
peki neden aç hâlâ şiir-halkım
kelimeler bebek, mısralar çocuk
neden tutsak düştüm okurun midesine
her şeyi köle yapar açlık, direnemezsin, yakar canını asitle
kör testere kadar cahil
Guantanamo'da bile böyle işkence yok

inşaatlarda çalışıyorum evim yok
araba tamircisiyim arabam yok
rençperlik yapıyorum bir karış toprağım yok

kimlik kartım var
ama vatanım y0000000000000000000k
-bari sıfırım olsun çok-

n tuhaf
ne tuhaf demek bu şiirde
ve bütün dertleri bir kenara bırakıp düşünmek
ne tuhaf üzerine

Şimdi Esnafımız ve Şirketlerimiz de Şubeye Gitmeden Ziraat Mobil'den Ziraat'li oluyor.

Hemen indirin!

Google Play
DEN ALIN

App Store'dan
İndirin

Ziraat Mobil

0850
220
00 00

Müşteri İletişim
Merkezi
www.ziraatbank.com.tr

Ziraat Bankası

Bir bankadan daha fazlası

[X](#) [f](#) [@](#) [v](#) [in](#) /ziraatbankasi

Emre Gül

metamorfoz

burada oldu her şey
bir geyik burada kırdı boynuzlarını
bir ağaç içine yeni bir halkayı
buradan gidildi bir ormana

çalıların arasında boynuz gıcırtiları kırık diş kan misk
metal çalı folklorik öge vesaire
tişörtümde pürüzler
etim sığmıyor gövdeme

biz bir ormana buradan
bilmem kaç hayvanla karşılaşınca korkudan
geri dönmek çün
gölgemi tartıp gölgemi takip edip
topuklarımdan dal çığlıkları duyulunca
geçin dedim geyiklere estağfurullah kadraj sizi zaten almayacak

hem orman bilir ki
bir yaprak düşünce bütün kuşlar üzülür
bu yüzden uzun yoldan gidilir eve

Emre Aslan

Nadide

Ben bir akşamüstü doğmuşum Nadide
Sabahın ilk ışıklarıyla da adımları koymuşlar
Ta o zamandan Cahit demişler bana
Kapat gözlerini Nadide, kapat
Görmesinler seni
Yamacımız kan ve kemik
Böyle bir dünyaya gözümü açmışım
Ve de ağzımda bir lakırdı

Nazar nisyanıdır, derdi babam ben küçükken
Hep Yesrib ipeklerini görürdüm evimizde
-Ayrılıktan önceydi-
Babamın her ay başı gittiği yol Yesrib'e uzanırdı
Şimdiyse yol boynunu eğer, bense başımı
Gözlerim o gece devrildi bayır topraklarına
Gözlerim nasır tutmuştu yağın yağmurdan
Af mı dileyecektim yoksa
Yirmi yıllık aynamdan
Üstüme geliverdi evler bir cuma akşamı
Ve de ilk kez boğuyordu beni, adına ferah dediğim rüzgâr
Babam mı... varacağı yere varmıştı çoktan

Ademiyet kan kesti bir ekim günü
Kanatları yolundu amansız bir kar vakti
Ruhumda yasak düşünceler günü

Son buldu artık sefer ve kıyamet vakti
Güz geceleri serin olurmuş Nadide
Hele ki gündüzler çiçekten geçilmezmiş
-Ben çok küçükken-
Günün birinde bulutlar kara gökler ardına gizlendi
Güneşin üşüttüğü, ayın ısıttığı günün birinde
Selvi yongalarının bana baktığı bir vakit
Yağmur altında ilişivermiş ruhum bedenime
Yıllar sonra, huzurumu ararım savaş meydanlarında

Amansız cenkler kalmış antik bir zamandan
İhtiyar bir bataklık yumruk sıkar olmuş
Gök yarıldı ve kimsesizler alacaklı zamandan
Ses çıkarmamış, zalimden felah bulmuş

-her zulüm anayurda açılan bir kapıymış, bugün anladım-

Aman diyen diller ahsen bugün
Gözlere mil, ağza kement çekilmiş
Tek gözlü cinler yapıvermiş düğün
Meclisten bugün ümmetler çekilmiş

Ben artık büyüdüm Nadide, çocukluğum geçti ve bitti

-artık büyüme vakti-

Ben adice bir dünyaya gelmiş bulundum Allah'ın emriyle
Büyüme ister miydim bilmem samandan bozma bir mağara gölgesinde
Zalimler dünya püsürü içinde cirit oynarken
Nebiler yurdu talan olmuştu artık yüzü suyu hürmetine
Nebiler varacağı yere varmışlardı çoktan...

Kübra Okudan Apaydın

Kabahat

Gelip çattı kutlu gün
Bir daha gözüm açmam
Uzaklardan gelen daveti kabul etmem.
Adımlarım karada yüzen gemiye
Dönüp bakma yaşarken aklımı yitirdiğime
Alınırken kabirde o en çetin ifadem
Ağlayan olmasın vallahi gönül koymam
Demesinler ki öyle, böyle, şöyleydi
Garip görünür ama gurebayı bilmezdi
Fena idi gelir geçer, hiç hatır sormazdı
Lal olun, yeter ki konuşmayın ardımdan.
Dünya o idi bana bir avuç kahır.
Ah ile vah arası desem, uzun kalır.
Duyun beni
Elvedayı dahi hak etmez gözümde
Hoşça kalın insanlar kar etmez ki laf size
Bu gıcırtılı beşiğe ben çok önceden yatmıştım
O gün dahi ağlamaktan çok ciğerler yakmıştım
Anlamadınız tabi, sandınız bir deli
Bu dünya sancısıdır acımın nedeni
Ben doğmadan mezarı kazılmış huzur denen duygunun
Hak getire mutluluk
Ben bunlara doymuşum
İçini bir kez dahi kurt kemirmemiş koyunlar
Ömrümce anlattı bana bin bir türlü oyunlar
Bunları tarife kelime yok lügatte
Benim dünya yetmiş yedi kat onların ki düz rahle
Atla cambaz atla sen anca ip atla
Konuşmayın koşun
Bu deli kuyuya taş attı
Çıkaradurun siz, benim sorgu bitti
Derlerdi her koyun asılır bacağından
Boynumdaki ip kimin, ya dilimdeki halat
Çekmekle bitiremem bu nasıl kabahat

Nurettin Durman

Kim Çıkarır Ayrılıkları Aramızdan

Bana İzdırabımı dile getirecek kelimeler
Başlarken başlamak hakkında kelimeler
Birçok şey için birçok şeyi hesap ederek
Yerli yerinde istikameti doğru kelimeler.

Uzaktan gibi tenhalardan geçerken
Geleceğe doğru bakışmanın ışığında
Yolun başındaki işaret çağırıyor kendine
Bilmem gerekiyor bilinmesi gerekli olanın
Yolumu yordamımı sağımı solumu
Bu aykırı bu yanlış yol haritasını
Bu taklitçi şovmeni kulak ardı edip
Direnmenin adıyla baştan başlayarak
Oyununu bozarak bozguncunun
Çıkarmak için ayrılıkları aramızdan.

Bana İzdırabımı dile getirecek kelimeler
Işıl ışıl parlayan kelimeler gerekiyor
Sanki dünya tutuyor perçeminden
Koşup gelmesin diye bana sevdiğim.

MİRABELLA

BAHÇEŞEHİR

Hak Ettüğünüz Yaşam!

Yaşamın tüm renklerini bir arada sunan
bu özel proje, şimdi sizleri bekliyor.

Tüm İhtiyaçlarınıza Yakın

Hemen Arayın!

+90 (212) 659 7295

Sınırlı Sayıda Villa!

Hayrettin Taylan

Çıkınladım Hasretini

düş aktı sensizliğin orta uçurumunda
huşu yandı, bensizliğin orta doğu'sunda
hoşluk yakardı, olmanın, sevmenin gün/eşinde
hoşnut esti, sabrın, kısmetin, kıymetin sesinde
hasret süzüldü, nemli gözlerin aşk ve ak/denizinde
kundağıyla yakılmış gazzeli bebek gibi sarındım acıya

sessiz, katresiz, kimsesiz hamlığın utkusuna sarıldı hasretim
gelin gibi süslü gidişine sarılmış harflerimi ayıkladım
keşkesiz, özensiz, nedensiz, öznesiz kalamazdım
isteksiz, kimliksiz, sebepsiz duruştan durulandım
çıkınladım sabrı ve gülmeyi
bekledim, bensiz, sensiz, mavisiz

ekildiğim güzlerden, çakıldığıım dağlardan arındım
öfkesiz, ümitsiz, çiçeksiz yarınların bağrında açıldım
dünden, bugünden, gelecekte alacaklı vardım kendime
renksiz, sevgisiz, güvensiz çağın salıncağından düşüp
öznesiz, yüklemsiz, betimsiz özlemin ocağında pişip
mevsimsiz, cemresiz, çaresiz, sensiz her şeyde öz/lendim

gözlerin derinlerinden, sözlerin sığağından, gönlün dimağından
uçurdum bülbülü
gelip kondu kanatlarına
gelip sevdi dalından, dilinden, gönlünden
sensiz, hançersiz, dikensiz, kansız, bensiz her şeyde
açıldı senli düşler, dünler, yarınlar ve belkiler

deliyim, geceyi, hayatı, sensizliği böldüm hayatın ortasından
yüreğindeki ünlemlere sarılmış bebek gibiyim bu hengamede
bağrı taşlarla dolu bir toprak parçasının âdemlik s'özüyüm
seni sevdiğim günde, yeniden doğmuş elmalık tözüyüm
var'dan, var edenden, neyden sızlıyor bağrım ve çağrım
uçtan bir uca kurulu seçimlerle amaçların nazarıyım
yazdan, senden en çok ben'den üşürüm
deliyim, sen'den O'na giden aklın delisiyim

Hatice Atmaca

Şahdamar

Sonsuz bir derinliğe dalsam
Uyusam uyusam
Karanlıklar üstümü örtmese
Üşüsem üşüsem
Varlığımdan bi haber olsam
Kaybolsam kaybolsam
Izdırabım boğazımda düğümlense
Boğulsam boğulsam
Suskunluğumu içime saklasam
Haykırsam haykırsam
Göğsüm kafesine dar gelse
Çırpınsam çırpınsam
Şahdamarında yolumu şasırsam
Fışkırırsam fışkırırsam
Ruhum bedenimi terk etse
Günahımla sevabımla
son bulsam son bulsam

Deniz Sarıtop

Dedem Ziya Bey

Yusuf'un oğlu, Yakup'un torunu Dedem Ziya Bey
Buđday tarlasını fetheden karınca sürüsünün rızkını
Senin emeđin ve alın terinle
veren ALLAH Elbette öteki
tarafda Seni yalnız
bırakmayacaktır.

Abdurrahman Adıyan

Martıların Senfonisi -1

limandan gemiler kalkar
güverteden martılar
her ayrılık bir vuslatsa
neresi sokak çocuklarının evi
yok mu şu göğün çatısı
soğur kalbi, üşür fideleri

mavinin kenar mahalle sakinleri
yosunlu şu kirli kıyıda
canhıraş, çığlık çığlığaysa
muhtaç kılınmışsa simide
artistik pike dalışları /ki
hayat, bazen bayat
ekmek kırıntısına

denizin ve sahilin
muhteşem uçuş yıldızları
ah, ne çok müptelâlar
ezelî ve ebedî erincin sancısına

işte bu,
çok sesli martıların senfonisi.

pierre cardin
PARIS

www.pierrecardin.com.tr

SÖYLEMEK VE YAPMAK

“Görmek istediğiniz değişikliği kendinizde yapın.”

Gandi

Söylemek yapmaktan daha kolaydır. Bu yüzden, “dil”in anlamlı olması ve görevini yerine getirmesi dünya üzerine oluşturulan olguların tanımlanması ile mümkündür. Böylelikle, önermelerle dünya arasındaki ilişki daima sıcak kalacaktır. Varlığı deneylerle kanıtlanmış şeyler, nesne düzenlemeleridir ve delile dayanan belli bir yapıyı teşkil etmesi gerekir. Yani, zorunlu doğrular alanıdır. Denetim ve hareket alanının yanı sıra yükselen yargılar, bize “çıkılmaz”ı işaretlemektedir. Çıkılmazın kendi “uç” benliği de otomatik olarak sahanın genişliğini daraltmaktadır. Düşünceyi dar kalıplara sokan, kurgusu tamamıyla isteğimizin dışında

gerçekleşen dünyamız, doğal olarak soluk alışlarımızı da etkilemektedir. “Ego”nun sarmalamak istediği günlük hayatımızda yazılmamış bir sayfa düşlerken de yine ego ile/benlikle hareket etmek yanlıştır.

Karşımızda hesap sorulması gerekenler hep vardır. Ümit, ontolojik karmaşa, mal ve semboller trafiğini bunlar arasında sayabiliriz. Bu saydıklarımıza, gözden kaçmayan, unutulacak gibi olan ama damgasını yitirmeyenleri de ekleyebiliriz. Bütün bunlar, modernleşme ile görselleştirilenlerdir. Dahası, kaynak ve hiyerarşiye dayalıdır.

Tomas Karlıyıl (Thomas Carluyle), “Kusurların en büyüğü, insanın bütün kusurlarından habersiz olmasıdır” demektedir. Bu durumda, karşımıza dikilen bir şeytan üçgeni var: Kuşku, nefret, ümitsizlik. Mantık, haksızlığa isyan ve kıvrak bir zekâ bütün bunları aşmak mümkündür. Dünyanın tabiatına aykırı olmayan bir heyecanın dar kalıp-

lar içinde titreşimi, elbette ki göz kamaştırıcı olmayacaktır. Kendi içini çepeçevre sarmalayan, bölük pörçük yaşanmışlıkları hiçe sayan bir muhayyilenin etrafını görememesi affedilebilir değildir. Bilinmeyenden hareketle, ilgi odağı olanı görmek ve yüksek zekânın kontrolü sayesinde kaynağı düzenlemek bizi sonuca ulaştıracaktır.

Dışa atılımın öteki insanlardan ayrılan, en zekilikle girişken bir bağımsızlık duygusu, ayrışık, azameti elverişli kılacak iç gerginliği çoğaltmaktadır. Deli-dehaların estetik ve teorik değerleri ve ince düşünülmüş cevaplar bu karmaşayı yönetecektir. Kendine dönmekte ısrar edenler için ise, ‘mutsuzluk’ hep var olmaya devam edecektir.

Önemli bir şeyi unutma kaygısı insanı hep meşgul etmiştir. Ritüel, dinginlik, duyguların toplamı, rutine kayış aşaması, zincirin tehlike açmazı, varoluşun benliğinde körüklenmiş birer boşluk gibidir. Bu durum, bize ürperti verir. Korku, tedirginlik, şüphe ise bizi her zaman yıpratır. Sıkı zamanlama ve yakın diyalog, usta sezgi ve kavrayış ise bizleri aydınlığa çıkarır.

Her başlangıcın temelinde, yeni bir duruş, yeni ve esaslı bir haslet bulunmaktadır. Paradoksların, kaygıların bizi hırpalayan taraflarından arınarak; yürüyüşün esasını öne çıkarmak gerekir. Böylece, net ilerleyiş kendini hâkim kılarak ilerler.

Kırılmaların, hesabı kendiliğinden kaybolur. Meşakkatlere gömülü, daraltan bir iç kanamadır peşinden gidilen. Diyebiliriz ki, korkunun insanı sarmadan korkutucu hâle gelmesi mümkün değil. Onun, bizi tamamen sarmadığı sürece zarar veremeyeceğini hesaba katmak gerekir. Bir kez sardığında bile bizi öldürebilir gerçeği kulak ardı edilmemeliyiz. Bu noktada, korkuya dayalı küçük bir kuşku gölgesinin bile yapılan ça-

İşmaların hepsini yerle bir edeceğini unutmamak gerekir. Bilmeliyiz ki, korkularımızla yüzleştüğümüzde onları yenebiliriz.

Hans Selye'nin gözünde, "stres" organizmanın her çeşit değişime karşı olan yaygın bir tepkisidir. Bu açıklamaya göre stres, memnuniyet verici olup olmadığına bakılmadan bütün istemlere karşı beden uyum sağlama amacıyla gösterdiği yaygın tepkiye işaret etmektedir. Bu kavram, insanda sıkıntı oluşturan olaylar karşısında yaşanan bir tepkinin ve tepki sürecinin de kendisidir. İz'in kalıcılığını hesaplamak için yola çıkıldığında görülecekler, öncelikle psikolojinin/ruhbilimin işidir. Biliyoruz ki, kontrolü elinden kaybeden toplumlarda açılan derin yaraların merkezi aile ile fert etrafında şekillenmektedir. Hayatın içinde çabalarımızın boşa çıkan yanları olacaktır elbette. Bunda, kırılış ve yaralanış olmalıdır. Bizi, yaşanacakların ötesinde canlı ve ritmik tutacak olan geçmişin kararlı bileişlerinde yatmaktadır. Ortak mazinin kimliğimizde yer alan kırılmaz duyarlılığı hep öne çıkmalıdır. Temiz bir düş'ün önüne geçilmez. Öte yandan mücadele, bizim alışık olduğumuz bir muhasebedir. Ondaki kaçarsak kabuğumuzun içinde saklı kalırız. Kabuğu kırmak ve ötelere havasını teneffüs etmek için azmimizden vazgeçmemeliyiz.

Bırakıp giden insan bencilliğin içinde yüzmektedir. Bu yüzden de gururunun üstüne gül koklatmamak ister. Dahası, bunu onur kırıcı bulur. Kazanmak hep vardır. Uğrunda kaybetme kazanımın hanesinde yerini alır. Ölmek gerçeği ise, bizi perçinlemek isteyen kıymetlerin üstündedir.

Dünyayı, yeni adımlarla kendimize doğru küçültmemiz gerekir. Küçülen bu dünyada farklı sokak ve aralıklardan yaptığımız ilerleyiş ise bizi yüceltecektir. En yeni

paradoksların bizi hırpalayan taraflarından arınarak yürüyüşümüzü sürdürmeliyiz. İtiraz gerektirmeyen bir atmosferde yoğunlaşan enerjik tablo içinde bazı aksamalar olacaktır elbette. Ama ilerleyiş, kendini bizden yana hâkim kılacaktır eninde sonunda.

Hep ince hesaplar değil midir kaygıları yücelterek tansiyonu artıran? İyi sabahlar için yürüyüş tamamen istek dâhilindedir. Uzayacak zaman ise, kendini daima temize çıkaracaktır. Bununla kalmayıp endişeli telaşlar, zamanı yönetmede ayak bağı olacaktır. Kırılacak parçaları bütünleştirmek de yine zamana bağlıdır. Kırılan parçacıkların dolambaçlılığını da hesaba katmalıyız. Bunu risksiz başarmak ise hüner gerektirmektedir.

Tekrar başa dönersek, söylemek hep kolay olmuştur. Yapmak/başarmak, hedefi gerçekleştirme ise zordur. Bunun üstesinden gelebilmek, kararlılık ile güçlü bir dayanma gücüne sahip olmamıza bağlıdır. Özetle, söylemek de güzeldir ama esas/lı olan icra etmek/yapmaktır.

Ekrem Sakar

AYNI KAPIYA ÇIKIYORMUŞ GİBİ DURAN İFADELER

Bir gün alışveriş merkezinin önünden geçerken genç bir kız telefonda yüksek sesle konuşuyordu. Belli ki birine kızgındı. Derken söylediği bir cümle kulağıma çalındı: “Beklemeyi de sevmem bekletilmeyi de.” İçimden tekrar ettim dediğini. Bir insanın beklemesi ve bekletilmesi aynı şey değil miydi? Şayet aynı şeyse neden beklemek ve bekletilmek şeklinde farklı kullanımlar mevcut diye düşündüm. Bunu söyleyen kişi, bunları bilinçli bir biçimde mi kullandı bilmiyorum; ama üzerinde bir miktar kafa yorduktan sonra bu iki ifadenin aslında aynı kapıya çıkmadıklarını fark ettim. Nitekim bir şeyi ya da bir kişiyi beklemek, olumlu ya da olumsuz

bir değer taşıyor. Velew ki 14.00'da dış hekimine randevunuz var. 13.30'da varıp beklemeye başlarsanız salt bir eylem gerçekleştirmiş oluyorsunuz. Doktorun işi erken biterse sizi randevu saatinden önce odaya çağırabilecekleri gibi önceki hastanın işleminin beklenenden uzun sürmesi durumunda sizi içeriye randevu saatinden sonra da buyur edebilirler. Her halükârda beklemiş olursunuz. Ancak bekletilmenin söz konusu olabilmesi için içeri alınış vaktinizin 14.00'dan sonraya sarması gerekir. Bu da anormal bir durumun varlığına işaret eder. Mesela normal şartlarda bankadan içeriye girmeniz gerekirken güvenlik görevi tarafından durdurulmanız veya aracınızla eve giderken trafik polisi tarafından çevirmeye maruz kalmanız hâlinde de bekletilmiş olursunuz. Kısacası bekletilmek, beklemeyi de içine alan, negatif değer yüklü bir eylemdir.

Kulağa aynı gelen fakat esasında tıpatıp aynı manayı vermeyen başka ifade kümeleri de var dilimizde. Örneğin birbirine sıkça karıştırılan “görölmek” ve “görönmek” böyleler. Haydi buna “gözökmek”i de ilave edelim. Sizce yolda karşılaştığımız muhatabımızla ikimizin de ortak tanıdığı biri hakkında, onu uzun zamandır görmediğimizi belirtmek istediğimizde “bayadır görölmüyor”, “bayadır görönmüyor” yahut “bayadır gözökmüyor” ifadelerinden hangisini kullanmamız yerinde olur? Doğrusu, hepsi de kullanılabilir; lakin geldikleri anlamı tefrik edebilmek koşuluyla. Görölmek, edilgen çatılıdır. Görölen bir şeyden bahsediyorsak akla hemen görme fiilinin “birileri tarafından” yapıldığı gelmekle beraber bunların kim olduğu belirtilmez. Görönmek ise dönüşlü olduğundan görenler devre dışı kalıp öznenin kendisi ön plana çıkar. Yukarıdaki kullanımlara göre “görölmüyor” dediğimizde o kişiyi kimsenin görmediğini belirtmiş oluruz. “Görönmüyor”u tercih ettiğimizde ise o kişinin bilerek veya bilmeyerek kendisini göstermediğini vurgulamış oluruz. Bazı kullanımlarda bu ikisi arasındaki fark barizleşir. Söz gelimi internette birisi mesajınızı okuduğunda “göröldü” yazar, göröndü değil. Çünkü mesajın iradesi yoktur orada. Hatta birisinin mesajını okuyup da yanıtlamamanın Türkçede özel bir adı var: Göröldü atmak. Öte yandan bir hastalığı olan kimseye ise “Sen iyisi mi bir doktora görö!” diye öğüt verebiliriz; ne var ki “doktora göröl” dersek kulağa hoş gelmez. “Gözökmek”e gelince, anlam itibarıyla “görönmek” mas-tarına daha yakındır. Aralarındaki fark ise, “gözökmek”te görme açısının ve zamanının “görönmek”e nazaran daha dar kapsamlı olmasıdır. “Sakın gözöme gözökmek!” diyen bir kişi, bu buyruğunun “bir müddet boyunca”

olduğunu ima etmektedir. “Oğlum, misafirlerle bir gözük de öyle odana geç.” diye ricada bulunan anne de çocuğuna görünme istirabının “bir süreliğine” olacağına garantisini vermektedir.

Aynı kapıya çıkıyormuş gibi duran ifadeler bazen aynı kökten türemiş kelimelerdir. Günlük dilde sıkça kullandığımız “uykulu” ile “uykusuz” bu bağlamda örnek olarak verilebilir. İkisi arasındaki farkın ne olduğunu sorduğunuzda pek çok kişi hemen hemen aynı şey olduklarını dile getirirler ve aralarında ince bir çizgi olduğunu varsayarlar. Bu da büyük olasılıkla iki sözcüğün yapıcı birbirine benzemesinden ya da birbiri yerine kullanılmalarından kaynaklanmaktadır. Aslına bakarsanız, aralarındaki çizgi ince falan değildir. Neden mi? Uykulu kişi, uykusu olan ve uyanık kalmaya ihtiyacı olan kimsedir. Gece az uyumuştur, kötü uyumuştur veya çok iyi uyumakla birlikte doğru dürist uyanamamıştır. Uykusuz kişi ise uykusu olan ve uyumaya ihtiyacı olan kimsedir. O da uykulu olan gibi gece yaz uyumuş veya kötü uyumuş olabilir; ancak çok iyi uyumuş olamaz. Yani aralarındaki fark nedende değil, sonuçta zuhur eder. Birinde uykulu kişinin uykudan uzaklaşmaya ve adam akıllı uyanmaya, uykusuz kimsenin ise güzelce uyumaya ihtiyacı söz konusudur.

Bu açıklamaları fazlaca uzatıp sizin de uykunuzu getirmeden hani şu uzun zamandır görülmeyen, görünmeyen yahut gözükmeyen vatandaşa sokakta rast geldiğinizi tasavvur edin. “Vay be! Gözlerime inanamıyorum! Seni burada göreceğimi ummazdım!” dediniz. O da aradan geçen zaman nedeniyle sizi çıkartmadı ve yüzünüze şaşkınlıkla bakıyor. Tualım ki bu yüz ifadesi karşısında “Beni unuttun mu yoksa?”

diye bir soru yönelttiniz. Adam yine tepki vermiyor. Bu kez “Beni hatırlamıyor musun yoksa?” diye sordunuz. Bu iki soru arasındaki fark var mı? Birisini unutmak, hatırlamamak; birisini hatırlamamak, unutmak anlamına gelmiyor mu zaten? Tam olarak gelmiyor. Şöyle ki “unutmak”, zihnimizde var olan bir şeyin kalıcı surette yok olması. Misal, vaktizamanında “elma”nın İngilizcesinin “epil (apple)” olduğunu öğrendik. Gelgelelim yabancı biriyle konuşurken strese girdik ve neydi bunun İngilizcesi diye düşünürüz, düşünürüz, bir türlü aklımıza gelmiyor. O vakit “unuttum” dediğimiz vakit beyaz bayrağı çekmiş oluruz. “Bu kelimenin karşılığı bende vardı ve artık yok, silinmiş.” demektir bu. Ne ki “hatırlamıyorum” ya da “hatırlayamadım” dediğimiz takdirde aklımızın bir köşesinde bulunduğunu ama o esnada dilimize getiremediğimizi kastederiz. Yani diğerinin aksine geçici bir yokluk mev-

Kaanlar®

1978'den
berisi

Sevgi dolu kahvaltılar...

Sofranız size Günaydın Desin

KAANLAR
Her kahvaltıda sağlıklı.

www.kaanlar.com.tr

/Kaanlar

zubahistir bu ifade. Peki, unutulmuş şey hatırlanamaz mı? Elbette hatırlanabilir. Ne var ki yine de aynı anlama gelmezler. Birbiri yerine kullandığımızda bunu açık ve seçik bir şekilde kavrayabiliriz. Faraza evden dışarı çıkarken dalgınlıkla anahtarlarımızı yanımıza almazsak “Anahtarlarımı evde unuttum.” deriz de “Anahtarlarımı yanıma almayı hatırlamadım.” diyemeyiz. Ayağımızı yıllarca suya sokmamanın akabinde birdenbire denize atlayıp batmaya başlayınca “Yüzmeyi unuttum.” deriz de “Yüzmeyi hatırlamıyorum” diyemeyiz. “Hatırlama”-yı kullandığımız yerlerde de “unutmama”yı kullanmamız yakışık almaz. “Bu söylediklerimi ileride hatırlarsın.” yerine “Bu söylediklerimi ileride unutmazsın.” dediğimizde aynı şeyi kastetmediğimiz ortadadır.

Dîvânu Lügâti't-Türk'te güzel bir atasözü vardır: Avcı neçe al bilse adığ ança yol bilir. Yani avcı ne kadar hile bilse ayı da o avcıdan kurtulmak için o kadar yol bilir anlamına gelir. Haksız olduğuna kanaat getirdiğiniz ve foyasının meydana çıktığına kani olduğuna insanlardan bazı-

ları türlü laf oyunları ile kendilerine yapılan saldırıları bertaraf edebilirler. Çoğu kişinin iletişim kurarken kullandıkları kelimelerin ve kavramların üzerine eğilmemesinin doğal bir sonucudur bu. Bu kelime oyunlarını kimileyin de kalp kırmamak ve söylemi yumuşatmak amacıyla yaparız. Misal, gerçeği sakladığını düşündüğümüz çocuğumuzu yalancılık ile itham etmemek adına ona “Yalan söylüyorsun!” demek yerine “Doğruyu söylemiyorsun!” diyebiliriz. Bu şekilde çocuğun söylediği yalanı ört bas etmiş oluruz. Zira doğruyu söylememek; doğruyu saklamak, ertelemek, gerçeği kelime oyunları ile çarpırtmak gibi pek çok ihtimale kapı aralar. Birbirine zıt görünen bazı ifadelerin “ortası” ya da “alternatifleri” hesaba katılmalıdır. Örneğin cömertliğin zıttı cimriliktir; fakat cimri olmamak cömert olunacağı ya da cömert olmamak cimri olunacağı anlamına gelmez. İkinin arası; biraz cimri yahut biraz cömert de olabilir insan. Alternatiflere örnek olarak ise korkaklığı ve cesurluğu verebiliriz. Birbirlerine zıt gibi dursalar da korkmanın karşıtı korkmamaktır. Cesaret ise bir insanın bir

şeyi korkmasına rağmen yapabilme erdemidir. Dolayısıyla cesur, korkak ve korkusuz arasında üçüncü bir alternatiftir.

Bu bağlamda meşhur bir totoloji örneğine yer verirsek maksadımız daha iyi anlaşılacaktır. Totoloji, daima doğru sonuç vermekle birlikte yeni bir bilgi vermediği iddia edilen sözlere denir. Totolojiler anlatılırken örnek olarak umumiyetle “evli, bekâr olmayandır.” ya da “bekâr, evli olmayandır.” önermeleri verilir. Oysaki nişanlı olan ama bunu gizleyen birisi, başka birisiyle gizli ilişki yaşamaya niyetlendiyse, karşı taraftan gelen “Bekâr mısınız?” sorusunu “Evli değilim.” diye cevapladığında “Bekârım” dememiş olmakla beraber yalan da söylememiş olur. Çünkü hakikaten de evli değildir. Evlilik ile bekârlık arasında bir kimseyi ne bekâr ne de evli kılan sözlü olmak, nişanlı olmak gibi ara formlar bulunmaktadır. Aynı bunun gibi şişmanlık - zayıflık, uzunluk - kısalık, tazelik - bayatlık ve sıcaklık - soğukluk gibi mefhumlar her ne kadar zıt anlamlı olsalar da birinin yokluğu mutlak anlamda diğerinin varlığını gerektirmez. Yani birisi şişman değilse illa zayıf, zayıf değilse illaki şişman olmak zorunda değildir.

Buna mukabil üçüncü halin imkansızlığının geçerli olduğu karşıt kavramların varlığı da yadsınamaz. Mesela ölmek-yaşamak böyle bir kavram çiftidir. Ölü değilseniz, yaşıyorsunuz; yaşıyorsanız, ölü değilsiniz demektir. Ortası olamaz. Olsa olsa “ölü gibi yaşamak” tarzında benzetmeler kullanılabilir. Yani kaza geçirmiş birinin nabzını yoklayan sağlık memuruna “Ölmüş mü?” diye sorduğunuzda “Ölmemiş” de dese, “Yaşıyor” da dese aynı kapıya çıkar. Uyumak-uyanık olmak ve konuşmak-susmak gibi birçok karşıt eylem ikilisi bulunabilir bu şekilde. Oysaki bu üçüncü halin imkansızlığı düsturunun işleme için illaki eylemler veya kavramlar arasında karşıtlık olması icap etmez. Karşı

karşıya kalınan olasılık ikiden fazla olmadığında da caridir. Örneğin, bir arkadaşınız size “Önümüzdeki yıl Almanya’ya taşınacağım, benimle gelecek misin?” diye sorduğunda “Gelmeyeceğim.” ya da (gelmenin karşıtı gitmek olmasına rağmen gelmek fiili burada taşınmak manasında kullanıldığından ötürü) “Taşınmayacağım.” diye karşılık verirseniz bu ifadeler aynı kapıya çıkacaktır. “Taşınma”nın tersi olarak “kalma”yı düşünürseniz “Hayır, kalacağım” da diyebilirsiniz. Dahası “Ülkemde yaşamaktan mutluyum!” demeniz de taşınmayacağınız manasına gelir. Aynı anlama gelecek onlarca, hatta yüzlerce ifade bulmanız mümkündür. Burada önemli olan, hangi ifadeyi kullanırsanız kullanın taşınmak ve taşınmamak arasında üçüncü bir şıkkın olmayışıdır.

Kısacası kulağa aynı gelen ifadeler bazen birbirinden farklıyken kulağa bambaşka gelen ifadeler de kimileyin aynı anlama gelebiliyor.

SÖZÜ GÜZELLEŞTİRMENİN YOLLARI: İHÂM/TEVİRİYE

Tevriye sözlükte *bir haberi gizlemek, arkaya atmak, îhâm vehme ve şüpheye düşürme, yanıltma, hayale kaptırma* anlamlarına gelmekte olup ikisi ile de aynı sanat kastedilir. Memlûklular döneminin önemli edip ve şairlerinden İbn Hicce'nin edebî sanatların en değerlisi ve mertebe bakımından en yükseği kabul ettiği (Aydın 2018: 59) *tevirîye* veya *îhâm şîir* veya *düzyazıda yakın veya uzak iki anlamı bulunan bir lafzın zihne gelen anlamını değil, uzak anlamını kastetmektir*. Diğer bir ifade ile iki anlamı

olan bir kelimenin kastedilen anlamının diğ er anlam ile gizlenmesidir. Bu iki anlamın her ikisi de gerçek olabileceği gibi biri mecaz da olabilir. (Saraç 2007: 206)¹

Tanımdan anlaşılacağı üzere tevriye olan beyitte aranması gereken temel özellik beytin manasına katkısı olan en az iki anlamı olan bir kelimenin olmasıdır. Şair, lafzın metinde geçen ilk anlamını kastediyormuş gibi yapar ancak aynı lafıza aslında söylemek istediği bir başka anlamı gizler. Dolayısıyla gizlenen ikinci anlamın en az açık anlamı kadar şiirin anlam dünyasını zenginleştirmesi ve renklendirmesi beklenir. Başarılı bir tevriyede ise gizli anlam, açık anlamdan daha ince ve beliş olur.

Bir tevriyede üç unsur bulunur:

1. **Açık anlam:** Okunur okunmaz akla gelen ilk anlamdır.
2. **Gizli anlam:** Ancak dikkat edildiğinde fark edilebilen anlamdır. Bu anlam şair tarafından özellikle gizlenir.
3. **Karine:** Gizli anlamın anlaşılmasına katkıda bulunacak iz olur. Bu iz çoğu kere beytin anlamında saklı iken bazen beyitte geçen bir lafız da olabilir.

Klasik Arapça belagat kitaplarında tevriye, uzak-yakın anlamların işaret edilip edilmemesine ve karinenin tevriyeli lafızdan önce gelip gelmemesine göre mücerred, mürâşşah, mübeyyen ve müheyee olmak üzere dört kısma ayrılır. Kanaatimce bizim edebiyatımızda bu tür tasnife gitmenin bir anlamı olmayacağı gibi gereği de yoktur.

16. asrın önde gelen müelliflerinden

Surûrî'nin *Bahrü'l-Maarif*'inde (Güleç 2013) îhâm kelimenin anlam sayısına ve beyitle ilgisine bakılarak üçe ayrılır:

1. **Îhâm-ı mutlak:** Sadece iki anlamı olan kelimeler ile yapılan îhâmlar.
2. **Îhâm-ı tam:** İki den fazla anlamı olan kelimelerle yapılanlar.
3. **Îhâm-ı nâkıs:** Anlamlarından birinin beyte pek uygun düşmediği îhâmlar.

Nâkıs îhâm, tanımda belirtilen husus gerçekleşmediği için îhâm olarak değerlendirilmez. Her özelliği bir şekilde gösterme ve tasnif etme çabası bazen konunun anlaşılmasını zorlaştırmakta, şiir zevkini yok etmektedir. Dolayısıyla mücerred-mübeyyen veya mutlak-tam gibi ayrımlara gitmenin şiirin anlaşılmasında bir katkısı olmayacaktır. Bizim için önemli olan açık anlamın içinde saklanmış bir gizli anlamın bulunmasıdır.

İyhâm mı tevriye mi?

Edebî sanat isimlerinin edebiyatımıza Arap belagatinden geçtiğini biliyoruz. Safiyyüddin Hillî (ö. 1348) ve öğrencileri tevriye ile îhâm arasında üç fark olduğundan bahseder.

1. Tevriyede uzak anlam kastedilmekle birlikte uzak ve yakın olmak üzere iki sahih anlamın bulunduğu izlenimi verilir, ihâmda ise kastedilen doğrusu olmakla birlikte doğru ve yanlış iki anlamın mevcut olduğu vehmi uyandırılır.
2. Tevriye sadece birden çok anlamı olan lafızlarda olur, îhâm ise her tür kelimedede bulunur.

¹ Mecaz olduğu durumlarda kinâye olup olmamasına dikkat edilmelidir.

3. Tevriyede bizzat sözü söyleyen bu vehmi uyandırırken îhâmda sözde hata olduğu vehmine kapılan muhatap veya dinleyicidir. (Durmuş 2000: 525-527)

Hillî'nin iki kelime arasında fark olduğunu söylemesine rağmen klasik dönem Arapça belagat kitaplarının bir kısmında tevriye geçerken özellikle Osmanlı medreselerinde okutulan Sekkâkî (ö. 1229) ve Kazvinî (ö. 1338) gibi belagatçilerin eserlerinde îhâm olarak geçer. Dolayısıyla bizde yazılan belagat kitaplarında îhâm tercih edilmiştir. 19. Asırda yazılan belagat kitapları ile birlikte bizde de tevriye kullanılmaya başlanır ancak tanımları aynıdır, aralarında bir fark olmasından bahsedilmez. Sadece bir tercih söz konusudur.

Bu ikili imla 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren iki farklı kavrama dönüşür. Bizim için oldukça yeni olan ve geleneğimizde bulunmayan tanımlara göre birinde yakın anlam, diğerinde uzak anlam veya iki anlam da eşit olarak anlaşılması gibi bir ayrıma gidilir. Klasik belagat anlayışının takipçileri olarak kabul edebileceğimiz Ahmet Cevdet Paşa, Muallim Nâcî, Şemseddin Sâmî, Tâhirü'l-Mevlevî, Ali Nihat Tarlan ve Yekta Saraç tevriye ve îhamın aynı şey olduğunu ve aralarında fark olmadığını kabul ederler.

Günümüzde yaygın kullanım tevriyedir. Sözlük anlamı olarak her iki isim de uygun olmakla birlikte birçok belagat alimine göre daha uygun isim tevriyedir. (Bulut 2016: 96) Bu tercihte telaffuzunun îhâma göre daha kolay olmasının etkisini de göz önünde bulundurmak gerekir.

Uzak-yakın anlam mı yoksa açık-gizli anlam mı?

Tevriye konusunda açıklık getirilmesi gereken bir diğer konu anlamın isimlendirilmesi meselesidir. Tanımlarda genellikle yakın-uzak anlam kullanılmakla birlikte açıklamalarda açık-gizli anlam zikredilir. Tevriyenin açıklandığı kaynaklarda açıkça ifade edildiği gibi lafızda açık ve gizlenen anlam aranır, şiir gizlenen anlamın ortaya çıkartılmasıyla anlaşılabilir. Yakın-uzak ibaresi, açık-gizliye göre çok daha müphem ve muğlaktır ve söz konusu şiir olduğu için maksadın bir başka anlam ile örtülüp örtülmediğine dikkat edilmelidir. Ancak bazı şiirlerde örtülen anlam şairin seçtiği kelimelerle çok kuvvetli bir şekilde ifade edilirken bazılarında anlam o kadar bariz olamamakta, gizli olması gereken de açık olabilmek-

tedir. Bu durum şairin kudreti ile ilgilidir ve onun tevriyeyi başarılı bir şekilde verememesi bizi yeni isimlendirmelere götürmek için yeterli bir sebep değildir. Bir şiirde anlamın hangisinin açık hangisinin gizli olduğuna karar verilememesi tevriyenin başarılı olmadığını işaret eder.

Hüdâ'nın hikmeti

Tâhirü'l-Mevlevî (ö. 1951) îhâma örnek olarak Vak'anüvis Esad Efendi'nin (ö. 1848), şeyhülislam olmayı beklerken, Arif Hikmet Bey'in (ö. 1859) atandığını öğrenmesi üzerine yazdığı şu dördüğü verir.

*Bu beytim yâdigâr olsun cihâna
Tehallüfle derûnum gamla doldu
Bana lâyük iken câh-ı meşîhât
Hudânın hikmeti Ârif Bey oldu*

(Bu beytim cihana benden bir yadigâr olsun. Birbirine zıt duygu ve düşüncelerden dolayı gönlüm gamla doldu. Şeyhülislamlık makamı benim hakkım iken şu Allah'ın hikmetine bakın, Arif Bey'e nasip oldu.)

Burada tevriyeli olan kelime 'hikmet'tir. Şiirde Allah'ın hikmeti şeklinde geçen anlamı açık iken beyitte gizlenen anlamın Ârif Bey'in bir adının Hikmet olduğunu bilenler tevriyeli anlamı hemen anlarlar. Burada açık anlam Allah'ın hikmeti, gizlenen anlam ise Ârif Hikmet Bey'dir. Karine ise Arif Bey'in zikredilmeyen isminin anlaşılacak şekilde ifade edilmiş olunmasıdır.

İhtiyar ettin derken...

Şeyhülislam Yahyâ Efendi'nin (ö. 1644) şu beytinde tevriyeli kelime ihtiyardır:

*Eşiğinde gözü yaşlı âşığın bin vâ iken
Nevcivânım bin yaşa Yahyâ'yı ettin ihtiyâr*

(Ey genç sevgili! Kapının önünde gözü yaşlı binlerce sana âşık olan kimseler

beklerken sen onların arasından Yahyâ'yı seçtin.)

İhtiyar kelimesinin seçmek anlamı açık anlam, yaşlı anlamı ise gizli anlamdır ve şair bu anlamı genç ile tezat oluşturacak şekilde gizlemeyi başarmıştır. Beyitte şair, sevgilinin binlerce âşık arasında Yahyâ gibi bir ihtiyarı seçtiğini ve bundan dolayı da çok sevindiğini ifade etmiş olmaktadır.

Ziya Paşa (ö. 1880) ihtiyâr kelimesini hem seçim hem de yaşlı anlamlarına gelecek şekilde kullandığı aşağıdaki beyitte Şeyhülislam Yahya Efendi'yi tevriyenin vermiş olduğu imkândan yararlanarak mazur görür gibi yapar:

*Nev-civân sevmekle ben pîrânı ta'yîb
eylemem
Hüsn odur kim seyrederken ihtiyâr elden
gider*

(Bir gence âşık olduğu için yaşlıları kınamam. Çünkü güzellik bakanlara âşık olup olmama konusunda tercih hakkı vermez.)

Beyitte geçen açık anlam seçmek olmakla birlikte dikkatlice bakıldığında kendisinden yaşça çok küçüklere âşık olan ihtiyarların pek uzun yaşamadıkları anlamının gizlendiği görülür. Dolayısıyla Ziya Paşa bir taraftan kendini yaşlıları mazur gören bir durumda gösterirken öte yandan gençlere âşık olmayı düşünen yaşlıları uyarmakta, sonlarının iyi olmayacağını hatırlatmaktadır.

Benli mi bensiz mi?

Cumhuriyet dönemi şairlerinden Ömer Bedreddin Uşaklı'nın (1904-1946) aynı zamanda bestelenmiş olan şu dizelerinde geçen 'ben' lafzında açık ve gizli anlam belirgin bir şekilde birbirinden farklıdır.

ASIRLIK LEZZET
USTASI

Anlat bana,
Gül goncası gördün mü
Gördün mü dikensiz?
Gül renkli yüzün benli de
Göğsün niye bensiz?

Ben (hâl) deri üzerindeki kahverengi veya siyah renkli küçük lekeler verilen isim olduğunu biliyoruz. Günümüzde pek makbul olmamakla birlikte eskiden bir güzellik unsuru kabul edilir idi ve güzellerin yüzünde ve gerdanında ben olması arzu edilirdi. Beni olmayanlar ise muhtelif yollarla yüzlerine ve gerdanlarına ben kondururlardı. Şair sevgilinin yüzünün benli iken göğsünün bensiz olmasını bir eksiklik olarak görüp “Yüzünde varken göğsünde neden yok?” diyerek sebebini öğrenmek istemektedir. Ancak *ben* kelimesini tekil birinci şahıs olarak düşündüğümüzde şairin *bensiz* diyerek kendisinin olmadığını, yani kendisinin sevgiliden uzak-

ta bulunmasından şikayetçi olduğu anlaşılmaktadır. Bu da şairin kastettiği anlamdır.

Bir diğer Cumhuriyet dönemi şairimiz Necati Cumalı da (1921-2001) sevgilinin yüzünde olup gerdanında olmayan beni eksiklik olarak görür. Çünkü ben, yüz güzelliğinin şatafatını tamamlayan bir unsurdur.

Bu kadar şatafat çünkü sende var
Beyaz gerdanında bir de ben gerek

Şair, sevgilinin güzelliğine hanel getiren bir eksikliğin giderilmesini ister gibidir. Ancak şair dizinin arkasına gizlenmiştir ve eksik olan şeyin kendisi olduğunu kulağımıza fısıldar gibi gizlice söyler.

Her iki şairimiz de şiirlerinin son dizilerindeki benin deri üzerindeki leke anlamının yanı sıra kendilerini kastettikleri aşıkardır. Gizlenen bu anlam ise şiiri güzelleştirmektedir.

Hazır söz Necati Cumalı'dan açılmışken ondan bir örnek daha verelim:

Sarımsak da acı ama her eve lazım
bir diş

Bu dizede tevriyeli kelime ‘diş’dir. Diş sarımsak için söz konusu olduğunda tane anlamına gelir ve şair acı da olsa her evde bir tane sarımsak bulunması gerektiğini söyler. Ancak biraz daha dikkatlice bakıldığında şairin bu kelimenin ek almış hali ile kadınları kastettiği hemen anlaşılır. Kadınları, acı yani huysuz olmaları ve her evde bulunması bakımından sarımsağa benzettirmektedir. Bu benzetmeyi de diş kelimesinin içine gizleyerek yapmaktadır. Tevriyenin sözü güzelleştirmek yanında anlamı kuvvetlendirmesi ile dize sıradan olmaktan çıkıp âdeta sehl-i mümteniye dönüşmektedir.

Tevriye bahsini Bergamaları Sarıca Kemal'in (ö. 1489'dan sonra) bir beyti ile kapatalım.

Hâşâ edem ben sahbâyâ tevbe
Estağfirullah estağfirullah

İlk okunduğunda sanki birileri Bergamalı'nın tövbe edip içkiyi bıraktığını söylemiş, Bergamalı da bu söylenenlerin doğru olmadığını, çünkü hiç içki içmediği için tövbe edecek durumunun olmadığını söylüyor gibidir. Burada tevriyenin aranacağı kelime estağfirullahtır.

Biz "Allah'tan af ve mağfiret dilerim" anlamına gelen estağfirullahı üç durumda kullanırız.

1. Allah'tan affedilmeyi istemek için dua ederken,
2. Haksız bir itham karşısında "Hâşâ, asla, katiyen, hiçbir zaman" anlamında doğru olmadığını söylerken ve,
3. Biri teşekkür ettiğinde veya övdüğünde nezâket göstermek ve alçak gönüllülük ifade ederken.

Şimdi tekrar beyte dönelim ve günümüz Türkçesiyle ifade etmeye çalışalım.

1. İçkiye tövbe ettim, Allah'ım şu ana kadar içtiğim için beni affet, bağışla.
2. Benim için içkiye tövbe etmiş diyorlar. Zinhar öyle bir şey yok, içmeye devam ediyorum.
3. İçkiye tövbe ettiğimi söylemişler. Eksik olmasınlar ancak bizimki bırakmaya gayret etme, henüz bırakmadık.

Sizce Bergamalı hangi anlamı kastetmiş olabilir?

Tevriye için verilen örneklere baktığımızda bize başarılı bir tevriyenin ancak üstün bir zekâ ile yapılabileceğini gösteriyor. Gösterdiği ikinci şey ise örneklerin hepsinde tenâsüp veya tezatın bulunmasıdır. Hatta birçoğunda aynı zamanda îhâm-ı tenasüp veya îhâm-ı tezat da bulunmakta. Daha kapsamlı bir araştırma sonucunda verilebilecek bir karar olmakla birlikte tevriye-yi önce tenasüp ve tezat, sonra da îhâm-ı tezat ve îhâm-ı tenasüp olarak tasnif etmek mümkün gibi durmaktadır.

Köpek Tahir midir, Nef'î midir?

Hicivleriyle meşhur Nef'î'yi bilirsiniz. Onun hiciv oklarından nasibini alanlardan biri de devrin kadılarından Tahir Efendi'dir. Tahir Efendi nasıl bir gaflette bulduysa Nefî'ye köpek diyecek olmuş. Şairlik kudreti herkes tarafından teslim edilen Nef'î'nin heyecanını ve dizginleyemediği öfkesini bilenler âdetâ hicvetmesini ister gibi dörtlüğü hemen yetiştirirler. Nef'î bu, durur mu, hemen döküvermiş mısraları kâğıda:

*Tâhir Efendi bana kelp demiş
İltifâtı bu sözde zâhirdir
Mâlikî benim mezhebim zirâ
İtikâdımca kelp tâhirdir.*

Şiiri anlamak için tahir kelimesinin hem isim olduğunu hem de temiz anlamına geldiğini, kelpin köpek, Malikî'nin de bir mezhep olduğunu bilmemiz kâfi.

Nef'î, dörtlüğün son mısraının son kelimesi 'tahir'i tevriyeli kullanır. Açık anlamına göre dize, "Benim inancıma göre köpek temizdir" şeklinde nesre aktarılabilir. Nef'î'nin kastettiği gizli anlama göre ise "Benim inancıma göre köpek ben değilim, Tahir Efendi'nin kendisidir." şeklinde anlaşılır.

Tâhirü'l-Mevlevî, bu espriden canı yananlardan biri olmalı ki 250 yıl sonra Nefî'ye cevap vermiş.

*Zehr-i hicvi cihâna neşredenin
Zebânı bî-şek zebân-ı ef'îdir
Tâhir olmaz kelb, ancak beşere
Nef'î vardır öyleyse nef'îdir*

Atışmada esas, vurulduğun yerden vurmaktır. Madem Nefî, Tahir isminden vurdu, Tahirü'l-Mevlevî de Nefî'yi isminden vurmalıdır. Nitekim vurur da. Şöyle diyor yukarıdaki dörtlükte Tahirü'l-Mevlevî:

Hiciv zehrini dünyaya yayanın
(Nef'î) dili hiç şüphesiz yılan dili gibi zehir-
lidir. Köpek tahir yani temiz değildir ama
insan oğluna faydalı olduğu için nef'îdir,
yani faydalıdır.

Bence bu dörtlük tevriyeye verilecek örneklerin en güzellerinden. İlki ef'î derken hem yılan hem de fena tabiatlı adamı kastediyor. Hicvi dünyaya yayan, bulaştıran yılan dilli kötü bir adamdır, diyor. Üçüncü dizede köpeklerin Hanefilerce temiz kabul edilmemesine telmihte bulunuyor. Evet Hanefiler tarafından temiz kabul edilmez, yani köpeğin yattığı yerde namaz kılınmaz ama köpeklerin insanlara çok faydası dokunur. O yüzden köpek faydalı bir hayvandır derken aynı zamanda köpeğin Nefî olduğunu söylüyor. Böylece Nef'î'ye hem isim hem de inanç bakımından cevap vermiş oluyor.

Köpekler sadıktır

Tahirü'l-Mevlevî, Kuleli Askerî Lisesi'nde edebiyat muallimi iken öğretmenler odasında Sadık adında bir muallim aklınca hocaya takılmak ister. Nef'î'nin meşhur kıtasına göndermede bulunarak şeri bir meselede tartışma açmak bahanesiyle sorar:

- Efendim, köpeğin tahir olduğunu söyleyenler var, ne buyurursunuz?

- Soru soranı pişman eden cevabı tokat gibi patlatır Sadık Bey'in suratına:

Köpeğin tahir olup olmadığı mezhepler arasında tartışılan bir konudur. Ama köpeğin sadık olduğu konusunda tüm mezhepler hemfikirdir.

İbn Hicce tevriyenin edebî sanatlarının en değerlisi olduğunu ve mertebe bakımından en yükseği kabul ettiğini söylerken haksız mı? Bu da ikinci sorumuz olsun.

Bibliyografya

Aydın, Mustafa (2018). *Arap Dili Belagatında Bedi İlmi ve Sanatları*. İstanbul: İşaret Yayınları.

Durmuş, İsmail (2000). "Îhâm" *TDV İslam Ansiklopedisi* 21. İstanbul: TDV, s. 525-527.

Saraç, Yekta (2007). *Klasik Edebiyat Bilgisi: Belagat*. İstanbul: Risale Yayınları.

Güleç, İsmail (2013). *Kaside-i Masnua*. İstanbul: Kitabevi.

Bulut, Ali (2016) *Bedi İlmi*. İstanbul: İFAV Yayınları

Zafer Acar

S'ÖZÜN GÖZDEN DÜŞÜŞÜ –VIII-

Batılı düşünürlerden söz-yazı üzerine kafa yormayan yok gibidir. Dertliler. Bartis (Barthes), meseleyi biraz da farklı bir yöne çeker, sesli harflerle “söz”ü ilişkilendirir: “Yunanlıların ünlü harflere kazandırdıkları olağanüstü ilerleme nasıl anlatılabilir? Ortadoğu’da kullanılan yazıların tümü, sadece ünsüzlerden oluşuyordu: bu yazılar, güçlü ya da kemiksi sesler üzerine kurulmuş bir dil mimarisine sahipti. Yunan ‘mucizesi’ (bu sadece bizi doğuran özel tarihsel ve kültürel durumu belirtiyor), ideografinin ve ünsüzlerin dünyasına karşı, Ünlülerin kazandığı bir zaferdir, yani Sesin,

yani Sözü'nün zaferidir. Bizim uygarlığımızın en belirgin işareti, sesli olmasıdır.” (2007, 82). Yunan kutsaması, Orta Doğu dışlaması ise bu coğrafyaların kimlik yapısıyla ilgili olmalı. Üstelik Sümerler ve Fenikelilerden aldığı yazıyı geliştirmişlerdir Yunanlılar. O kadar. Bartis'in (Barthes) bu boş zafer çığılıklarına karşı, Batı, ses ile gürültüyü birbirine karıştırmıştır, demekten kendimizi alamıyoruz. Senet (Sennett) de bizimle hem fikir: “Modern mekânlar bir yatak odası gibi sessiz yahut bir psikiyatristin divanı gibi sakin olmak yerine, başkalarıyla, başkalarının kalabalığıyla doludur. Sanki plancılar ve mimarlar modern kentin taşlarını da kültür öğeleri gibi kötü döşetir; pazaryerlerinin, otoparkların, apartman asansörlerinin biçimi, insanların ne zorluklarla karşılaşacağını sezdirmez.” (2019, 12). Öyle ki, ölüm bile süslü püslü gelir. Güzellik ve yücelik bile sahtedir.

Sümerlerde yazıyı bilen kral olabiriken Hititlerde ise çok kıymetli savaş ganimeti olarak görülürmüş. Yukarıda belirt-

tiğimiz gibi İslamiyet yazıyı dışlamamıştır. Kur'an ticarete yazılı sözleşmeyi önerir (Bakara Suresi, 282), “Oku, çünkü Rabbin Sonsuz Kerem Sahibidir, [insana] klemi kullanmayı öğretendir.” (Alak Suresi, 3-5). Oku emrinden sonra neden kalem övülüyordu? Sorusunu Muhammed Hamidullah cevaplamaya çalışır: “Cenab-ı Hak insana bilmediklerini kalem ile bildirmektedir. (Bkz. Kur'an 96: 1-5). Diğer bir ifadeyle, kalem tek başına medeniyet ve kültürün hazinesidir... Rivayet edilmiştir ki, bir gün ismi belirtilmeyen bir sahabe Peygamber'in (sav) yanına gelerek şöyle dedi: ‘Ya Resulallah! Bize her gün anlattıkların son derece ilginç, önemli ve zaruri, fakat benim zayıf bir hafızam var. Onları unutuyorum. Ne yapayım?’ Peygamber (sav) ona şu cevabı verdi: ‘Sağ elini yardıma çağır,’ yani, onları yaz.” (2010, 22-65). Kalem bilgi, söz ise bilgi ötesiyle ilgilidir. Bu yüzden olmalı ki peygamber efendimiz; her gelen vahyi hem hafızlarına ezberletmiş hem de kâtiplerine yazdırmıştır, yazının söz

karşısındaki acziyeti, her sesi karşılayacak göstergeleri olmaması nedeniyle hafızlara Kur'an'ı makamlı okumayı öğretmiştir. Ahenk de bu ilahî metne dâhildir çünkü. İslam, kalemi araç olarak kullanmış, bir kulak, bir dil dini olma hüviyetini korumuş, sese, kategorilerin-fenomenlerin dışında kalan ses ötesi yaratıcı bir sese kıymet vermiştir: "Kün fe yekûn" -Allah, ol der ve olur-. Bu ontolojik kavram son derece mühim ve spekülasyon yapmaya müsait. Birçok felsefî akım bu spekülasyonlardan doğmuştur. Ontoloji deyip geçemeyiz, öyle ki "kün fe yekûn" kavramı Müslüman için itikadî bir önemi haiz. Bu yüzden ayetlerle yolumuza devam etmek en akıllıcası: "Meryem, 'Ey Rabbim!' dedi, 'Bana hiçbir erkek dokunmadığı halde nasıl oğul sahibi olabilirim?' [Melek] cevap verdi: 'İşte öyle! Allah dilediğini yaratır; bir şeyin olmasını istediğinde sadece 'Ol!' der -ve o (şey hemen) olur." (Âl-i İmrân Suresi, 47), (Bkz. 3/59, 6/73, 16/40, 19/35, 36/82, 40/68). Kur'an da kendinden evvelki kutsal kitaplar gibi "söz" olarak vahyedildi. Söz ama nasıl

bir söz? Kur'an'ın mahlûk olup olmadığıнын ilk dönem İslam düşünürleri tarafından uzun uzadıya tartışıldığını hatırlatalım, bu netameli konuyu uzatmadan ilgisini temel kaynaklara yönlendirmekle yetinelim.

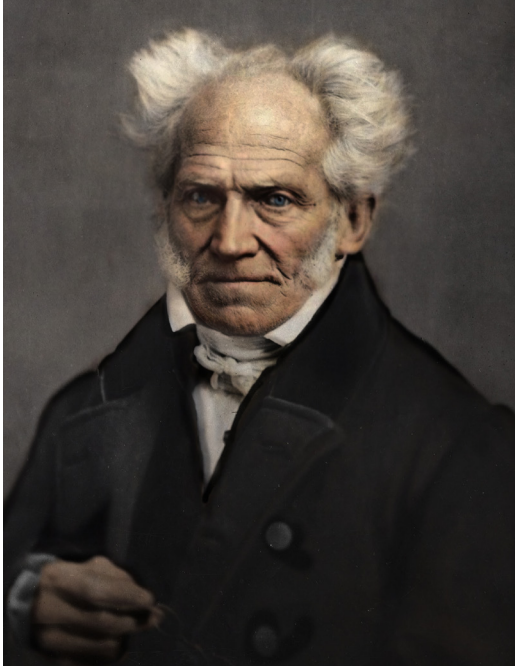
Mevlana'nın "Mesnevi"yi "Dinle, bu ney nasıl şikâyet ediyor, ayrılıkları nasıl anlatıyor," (1995, 1) mısraıyla başlatıp kulağı söze davet etmesi boşuna değildir. İslam şiiri ahenkli ve derindir, derinlik ise ilham kıvılcımlarıyla doludur. Behçet Necatigil'in -Doğulu bir şair- varoluşu yorumlamaya çalışan "Ses" şiiri de kutsal kitaplar gibi "göz"ü değil metafizik bir "söz"ü merkeze alır sanki: "Kopan çığlar altında kalanlar olduğu/Oysa görülüyordu.//Bir kadının ilerde/Bir şeyler hıçkırdığı;/Bir erkeğin, birine,/ Görünmeyen birine bir şeyler seslendiği/Oysa görülüyordu.//Ama duyulmuyordu. --Ses!/Sanki ses olmayınca hiçbiri olmuyordu." (2019, 275). Az da olsa "ses"ten "söz"e geçiş hissediliyor burada. Şopenaur (Schopenhauer) ise -Batılı bir düşünür- sese karşı oldukça mesafelidir, kendi açısından haklı, çünkü makineleşip sanayileşen Batı, gürültü anlamına gelmektedir: "Eğer bu dünya gerçekten düşünen insanlarla dolu olsaydı, her türden gürültü bu denli evrensel biçimde tahammül görmezdi... Eğer tabiat insanı düşündürmeyi amaçlamış olsaydı, ona kulakları vermezdi... Fakat hakikatte insan tıpkı geri kalanlar gibi zavallı bir hayvandır ve yetileri onu sadece hayat için mücadelesinde destekleyecek şekilde tasarlanmıştır." (2015, 43). Evrim teorisi Şopenaur'da (Schopenhauer) da karşılık bulmuş görünüyor, dolayısıyla hayvan soyundan gelen insan kolaylıkla aşağılanıyor. Hayran olduğu halde, varlığı yumurta metaforuyla anlatan "Upa-nişatlar"a pek kulak vermişe benzemiyor Şopenaur (Schopenhauer): "Aditya (güneş)

Brahman'dır; öğreti budur ve bunun daha eksiksiz açıklaması şöyledir: Başlangıçta bunlar yoktu. Sonra var oldu ve büyüdü. Bir yumurtaya dönüştü. Yumurta yılın bir zamanı için durdu. Sonra çatlayıp açıldı. İki yarısından biri gümüş, öbürü altındı. Gümüş yarısı yeryüzüne, altın yarısı gökyüzüne, kalın beyaz zarı dağlara, sarısının ince zarı sisli bulutlara, ince damarları ırmaklara, sıvısı da denizlere dönüştü. Ondan Aditya, güneş de doğdu.” (2022, 126). Bir zamanlar Hindular bu nesnel karşılığı kusursuz kurulmuş şiirsel teoriye inanmıştı, bugün saçma gözüyle bakıyorlardır muhakkak, Darwin'in (Darwin) benzerliklerden yola çıkan evrim teorisine gelecekte ülmeyeceğinin kim garantisini verebilir.

Şopenaur'un (Schopenhauer) halefi Nietzsche de insana karşı küçümseyicidir: “İnsanların çoğu tesadüfen bu dünyadadır: Yüksek derecede zorunluluk duygusu hissetmez. Değişik işlerle uğraşırlar, vasat yeteneklere sahiptirler.” (2002, 92). Günümüzde bilimsel teoriler, ne yazık ki filozofların

bile düşünme biçimlerini etkilemiştir. Bazı açılardan metafizik bile madde çevresinde dönmekte. Yeni yetmeler yetmezmiş gibi hava, su, ateş ve toprağa odaklanan ilk doğacılar da aramızda yaşıyor. Ali Şeriatî'ye göre bilim, Batı'yı tarihte geriye doğru götürmüştür: “Avrupa'da Romalılar suç ve cinayet işleyerek, Avrupa ve Asya'daki doğal kaynaklara hâkim olmaya çalışıyorlardı. Servetlerini artırıp eğlenceye daldılar. Lüks bir şekilde yaşadılar ve gladyatörler oyunlarına bayıldılar. Fakat daha sonra İsa geldi, toplumu sevgiye, şefkate ve zabitliğe sevk etti. Roma cismanilikten zahitliğe geçti. Bu durum insanların köle gibi alınıp satıldığı, sık sık savaşların yapıldığı ve askeri gücün hâkim olduğu ülkenin; manastır yaşamı ülkesine dönüştüğü ortaçağa zemin hazırladı. Daha sonra ortaya çıkan fetsatlar ve bunlara alternatif olarak gelişen akımlarla bilimsel devrim geldi ve Avrupa'yı tekrar materyalizm ve cismaniliğe şevketi. (1991, 48-49). Kendi dışındaki milletleri

barbar diye nitelendiren Romalılar vahşette sınır tanımıyordu. Kimi açılardan Roma hayranı olan –böyle bir izlenim uyandırır- Montesku (Montesquieu) bile “sürekli izledikleri gladyatör dövüşleri Romalıları aşırı derecede vahşileştirmiştir,” (RYVEÇNÜD, 2022: 106) demekten kendini alamaz. Gerçekten anakronizmin içine düşen toplumlar gerilimden kurtulamamış, hep saldırgan davranışlar sergilemiştir, Batı'nın bunalımı, biraz da “zaman”la ilgilidir. Öte yandan özden –ruh, mana- sese –gürültü de diyebilir-, sestem yazıya doğru ister istemez hakikatten uzaklaşma, bir dünyevileşmeye neden olmuştur.

Dinimiz müzik hususuna da temkinli yaklaşır. Aşırılığa mahal verecek enstrümanlardan uzak durur. İlahî ya da şeytanî her türlü “ses”i âdeta büyümlü hâle getiren müziğin haram olup olmadığı İslamiyet gibi Hıristiyanlıkta da tartışma konusu olmuştur. Meselâ Augustinus’un (354-430) müziğe bakışı ikirciklidir: “İlahilerin hem sözündeki hem de ezgisindeki belirli tonlamalarda kendisinden bir şeyler bulduğunu

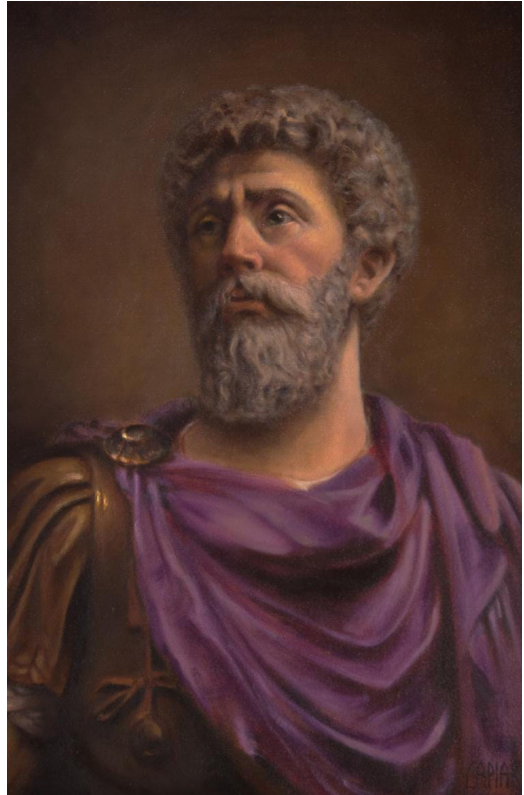
ve gizliden gizliye bir aşinalık hissedip aşka geldiğini anlıyorum. Ama sonuçta bu tensel bir haz, gönlümün bu hazzı kapılıp takatlen düşmesine izin vermemeliyim.” (2019, 437). Augustinus’tan evvel, antik dünyada müziğin ahlâkı bozduğuna dair tartışmalar olmamış değil. Çiçero (Cicero), “Yasalar Üzerine”de ilginç şeyler söyler: “Tiyatro lir ve flüte eşlik eden şarkılarla çınlar, elbette yasaya göre ölçülü olması kaydıyla. Platon’a katılıyorum, hiçbir şey genç ve etkilenmeye açık zihinlere şarkıdaki farklı sesler kadar kolayca sızamaz ve bu etkinin hangi yönde, ne kadar olduğunu söyleyebilmek zordur, zira sakın ve tembel insanları coşturarak harekete geçirir, bazen duyguları sakinleştirir, bazen gerer... Gördüğüm şu: Bir zamanlar tiyatrolar Livus ve Naevius’un ölçüsündeki latif sadelikle doluydu, şimdi ise aynı yerlerde omuzlarını ve gözlerini ritimlerdeki oynak değişimlere uydurarak döndüren ki-

şiler koşturuyor. Bir zamanlar eski Yunanistan çok uzaktan bu salgının vatandaşların zihnine yavaş yavaş sızacağını, kötü arzu ve kötü fikirlerle tüm devletleri birden yıkacağını öngörerek bu tür unsurları ağır bir şekilde cezalandırıyordu, örneğin, bilgi doğruysa, Sparta, Timotheus'un çalgısındaki yedi telin bırakılıp fazlasının koparılmasını buyurmuştu." (2022, 53). Augustinus, âdeta bugünün bilinçten uzak hazcı eğlence dünyasını tasvir ediyor, öyle tehlikeli buluyor ki, bu halin devletleri yıkabileceğini bile düşünüyor. Hâlbuki modern devletler, foyalarını ortaya çıkarabilecek zihinlerden korktuğu için uyuşturucu etkisi yaratan eğlence sektörünü özellikle destekliyor, yoksa devrimlerle yeksan olması kaçınılmaz. Mesele devleti kimin yönettiğiyle ilgili. İlkinin daha ziyade bilgiler yönetiyordu, ikincisini pragmatikler yönetiyor. Bu ikisinin ahlâka bakışı taban tabana zıt. İlki ruhu, ikincisi bedeni önceliyor çünkü. Markus Aurelyus (Marcus Aurelius) ise aynı anda müzik, dans ve güreşten etkilenmemenin yollarını araştırır: "Güzel bir şarkıya, dansa ve güreşe kayıtsız kalmanın yolunu düşün. Bir melodiyi tek tek notalarına ayrıştırmak ve her birini tek tek duyduğunda bu beni alt eder mi diye sormak yeter. Dansta ve güreşte de her duruşu, her hareketi benzer şekilde ayrıştırırsan yine aynısı olur. Bu yüzden erdem ve erdemden kaynaklanan şeyler dışında, her şeyi parçalarına ayırarak incelemeyi unutma, bu şekilde değerlerini yitirdiklerini göreceksin. Bunu bütün yaşamına uygula." (2022, 114). Bütün ile parçalar bizi teklik çokluk üzerine düşünmeye zorluyor. Aurelyus (Aurelius), esasında parçalanabilen her şey maddîdir ve geçicidir demek istiyor, ama 1 varlık ve Tanrısal ruh, maddenin aksine parçalanmaz, dolayısıyla mükemmeldir. O halde ah-

makça kendinden geçip kusurluya kapılmamak gerek. Yani metafizikten yola çıkarak meseleyi aydınlatmaya çalışır Aurelyus (Aurelius). Müziğin büyü-olumsuz yanından haberdar İslam âlimleri genel anlamda enstrümanları, müziği dine aykırı bulmuşlardır. Resim üzerine de –heykel putla ilişkilendirildiği için en başından reddedilir- yüzyıllarca tartışmış, ikna edici bir sonuca varamamışlardır. Hıristiyanlar ise çok tanrılı-putperest dinlerdeki gibi müzik ve resimden yararlanmışlardır –sonradan bu meselede ayrışmalar yaşanacak, kimi zaman İslamî öğretilere yaklaşılacaktır-. Hıristiyanlık, ilkele-mite hep açık tutmuştur kapılarını. Görseiliğin her yanı istila ettiği günümüzde ise o eski tartışmalar neredeyse rafa kaldırılmış durumda.

Su götürmez bir gerçek: Batı medeniyeti "göz"çüdür –tecessüs-; seyyahlar ordusuyla, önce Doğu'yu bir "göz" gibi kolaçan etti, sonra, sonrası malum. Bir büyücü,

simyacıdır Batı, Yunan-Roma heykelciliğini resme, fotoğrafa derken filme dönüştürmüştür, İncil’de geçen birçok ayete yüz çevirmiştir, hiçbir konuda samimi değildir: “Başlangıçta söz –kelâm- vardı, söz Tanrı’yla birlikteydi ve söz Tanrı’ydı.” (Yuhanna, 1). Başlangıçta “söz” vardı dendiğine göre, “söz” Tanrı olamaz, çünkü Tanrı başlangıcı yaratandır, zamanla ölçülemez; ama “söz”ün aynı anda Tanrı olduğunu da söylüyor Yuhanna. Hakikati çelişkiyle mi dile getirmeyi deniyor, bilemiyorum. Tanrı, yani antik Yunan’daki gibi düşünülen varlık; evren ise Tanrı’nın düşünceleridir. Birazcık fikir teatisinde bulununca “söz” ile İsa’nın ruhunun kast edildiğini anlıyoruz. Milton “Kayıp Cennet”te Tanrı ile İsa’yı hep yan yana tasvir eder, iki tahtlı devlet gibidir cennet, yani söz Tanrı’yla birlikte. “Söz” meselesine Göte (Goethe) de kafa yormuş. Faust konuşuyor: “Şöyle yazılı orada: ‘Başlangıçta Söz vardı!/Tıkandım kaldım bile burada! Kim yardım edecek şimdi bana?/Söze bu kadar değer vermem mümkün değil/Başka türlü çevirmem lazım./Doğru aydınlatırsa aklım beni./Şöyle yazılı orada: Başlangıçta akıl vardı./İlk satırı iyi düşünmek lazım,/Acele etmesin kalemin!/Anlam mıdır her şeyi oluşturan ve yaratan?/Şöyle yazılmalıydı: Başlangıçta güç vardı!/Ama bu kelimeyi de yazarken,/Uyarıyor bir şey beni ve yine değiştiriyorum./Yardım ediyor aklım bana! Birden çözüyorum sorunu/ Ve yazıyorum huzurla: Başlangıçta eylem vardı!” (2015, 70). Son iki mısra, bilhassa önemli. “Söz”e İsa deyip geçmenin ciddi bir sorun olduğunu ima ediyor Göte (Goethe) ve Söz’ün yerine Luther gibi eylemi koyuyor, aslında bir yorumda bulunmuyor, kelimenin köküne gidiyor. “İbrance’de dabar, kesinlikle hem söz anlamına, fakat hem de eylem anlamına gelir. Tanrı’nın konuştuğunu söyle-

mek, zarureten dile veya insani konuşmaya imada bulunmaz. O basitçe, Tanrı’nın eylemde bulunduğunu dile getirir.” (Jacques Ellul, 2012: 63). Batılı din adamları-düşünürler ne kadar sözden yana tavır alırsa alsınlar gözün tahakkümünden kurtulamazlar, çünkü söz, İsa ile görsel bir zemine yerleşip putlaşmıştır: “Biz bu hayatı, uzlaşmanın önceden kazanılmış olduğunu, söz ile görmeyi, tebliğ ile tecrübenin, uzay ile zamanın İsa Mesih’te birleştiğini bildiğimiz ölçüde yaşayabiliriz.” (Jacques Ellul, 2012: 3429. Bu birleşmede göz-madde, İsa adlı zafer takını Kilise’nin tam orta yerine dikivermiştir.

Batı’nın içinden yükselen yıkıcı itirazlara rağmen Hıristiyanlık geleneği iki bin yıllık yolunda yürümeye devam ediyor, her gelenek gibi son derece inatçı: “Bütün insanlarca bilinen ve okunan, yüreklerimize yazılmış mektubumuz sizsiniz. Hizmetimizin sonucu olup mürekkeple değil, yaşayan Tanrı’nın Ruh’uyla, taş levhalara değil, insan yüreğinin levhalarına yazılmış Mesih’in mektubu olduğunuz açıktır. Mesih sayesinde Tanrı’ya böyle bir güvenimiz vardır. Herhangi bir şeyi kendi başarımız olarak saymaya yeterliyiz demek istemiyorum; bizi yeterli kılan Tanrı’dır. O bizi yazılı yasa değil, Ruh’a dayalı yeni bir antlaşmanın hizmetkârları olmaya yeterli kıldı. Yazılı yasa öldürür, Ruh ise yaşatır.” (2. Korintliler, 2-8). Son yargıyı Helmut Kun (Kuhn), “harf öldürür, fakat ruh yaşatır,” (2002, 51) şeklinde alıntılanmış. Daha şiirsel. Sanki bütün paydaşlıklarına rağmen delâlet ile göstergebilim çatışması var burada. Soralım: Ölen nedir? Sanırım mana. “Kelimelerin Suistimali”nde Locke, “Tanrının takdiri kelimelere büründüğünde belirsizliklere yol açtığı düşünülebilir,” (2020, 91) tespitinde bulunur. “Başlangıçta eylem vardı,” diyen Göte (Go-

ethe), sözle arasını açmamış, söz-yazı tartışmasında tavrını sözden yana koymuştur. Faust, şöyle seslenir yazılı antlaşmayı şart koşan şeytana: “Söz daha kalemin ucundayken ölür/Egemenlik muma ve deriye kalır:-/Hangisini istiyorsun benden, ey kötü ruh?/Maden mi? Mermer mi? Deri mi? Kâğıt mı?/Keskiyle mi, çiviyle mi, kalemle mi yazayım?/Seçimi sana bırakıyorum.” (2015, 90). Şeytan haklı, niçin güvensin şeytanla antlaşma yapan birine. Bu anlamda, yazılı antlaşmaların tarihi insanın sözünden dönme tarihiyle örtüşür.

Yazı, eksik özne demektir, her resmi ilişkide olduğu gibi bütünü veremez çünkü, ifade edilmek isteneni en az zayıyla ruh taşıyabilir, ruh ise en çok insan yüzünde ortaya çıkar –mimikler-, yazı mimiksizdir: “Söz, insan olup aramızda yaşadı. O’nun yüceliğini –Baba’dan gelen, lütf ve gerçekle dolu biricik Oğul’un yüceliğini– gördük.” (Yuhanna, 14). Yazıyı İsa’nın bedeni olarak düşünmek mümkün. Görüldüğü üzere bir

defa daha Roma eliyle Yunan düşüncesi, Hıristiyanlığa sızmıştır. Mutlak bilgi tahtından edilirken amprik bilgi baş tacı yapılmıştır. Cozef Mekkeb (Joseph McCable), İsa ile ilgili şunları söyler: “Meshedilmiş’ anlamına gelen KRST lakabı, İsa’dan çok önce, Horus’a verilmiştir. Horus’un diğer isimleri şunlardır: Diriltilmiş Olan; P’tah’ın (veya Baba’nın) Ezeli ve Ebedi Oğlu; Tarik, Hakikat ve Işık; Mesih; İnsan Oğlu; Tanrı’nın Oğlu; Kelam; Kelam Ürünü Beden; Kutsal Çocuk; Tanrı’nın Meshedilmiş Oğlu; Hakikat Kelamı; Balıkçı; İyi Çoban; Tanrı’nın Kuzusu.” (B.Y.V.M., 2010: 49). Osiris’in eski Mısır dilinde asıl adı “gözün yeri” anlamındaki “As-âr”dır (ya da Usire). Bu ad, Yunanlılarda Osiris oluvermiştir. Burada bizi ilgilendiren “söz”ün kutsal kökeni. Osiris: “Kelam, Kelam Ürünü Beden, Hakikat Kelamı. Demek ki, “söz”e en eski uygarlıklardan beri mistik anlamlar yüklenmiş. Tanrı’ya oğul isnat etmenin İsa’dan öncesi olduğunu Kur’an da belirtir: “Yahudiler: ‘Üzeyir Allah’ın oğludur’ diyorlar; Hıristiyan-

larsa: 'İsa Allah'ın oğludur' diyorlar. Bunlar, özleri itibariyle, böylelerinin geçmiş çağlarda hakkı inkâr edenlerin uydurduğu asılsız iddialara özenerek dillerine doladıkları söylentilerdir! (işte şu bedduayı hak ediyorlar:) 'Allah kahretsin onları!' Zihnen nasıl da sapıtırılıyorlar!' (Tevbe Suresi, 30). Her türlü tikel ile tümel yer değiştirmiş, insan, Tanrı'nın yerini almıştır. Furoyd (Freud) bunu apaçık dile getirir: "İnsan çok eskiden beri bir mutlak güç ve mutlak bilgi ideali oluşturmuş, bu ideali tanrılarında cisimleştirmiştir. Kendi arzularına ulaşılmaz görünen –ya da kendisine yasak olan- ne varsa hepsini bu tanrılara atfetmiştir. O hâlde diyebiliriz ki, bu tanrılar kültürel ideallerdi. Şimdi ise insan bu ideale erişmeye çok yaklaşmış, neredeyse kendi tanrı haline gelmiştir." (2014, 50). Dine, toplumların sanrısı gözüyle bakan, "hayvan atalarımız" (2014, 48) diyebilecek kadar evrim teorisine inanan Furoyd'un (Freud) böyle konuşması şaşırtıcı değil, konuşmasının sonuna bir dipnot düşüğünü de belirtelim: "Günümüz insanının tanrıya benzemesinin kendisine mutluluk getirmediğini unutmamız gerekiyor." (2014, 50). Ateizm, Tanrı'nın reddinden çok, insanın Tanrılaşmasıdır, mitolojiler çağına dönüş anlamına gelir bu da, gerici bir eylemdir -şeytan bile ateist değildir, isyankârdır sadece, bilir, Tanrı'yı reddetmek kendini reddetmek anlamına gelir-. Artık her şeye insanın gözüyle bakılmaya başlanır, yani perspektif değişir: "Rönesans'ın başlarında yerleşen perspektif geleneğinde her şey, bakan kişinin görüş açısına göre düzenlenir... Perspektif bir tek gözü, görünen nesnelere dünyasının merkezi yapar. Her şey sonsuzluktaki kayma noktası gibi gözün üstüne toplanır. Görünenler dünyası seyirciye göre bir zamanlar evrenin Tanrı'ya göre düzenlendiği biçimde

düzenlenmiştir." (Berger, 2014: 16). Söz tanrısaldır ve merkezde hep Tanrı vardır, yazı-resim-imge-ikona (tüm göstergeler) ise beşeridir ve merkeze insan yerleşmiştir.

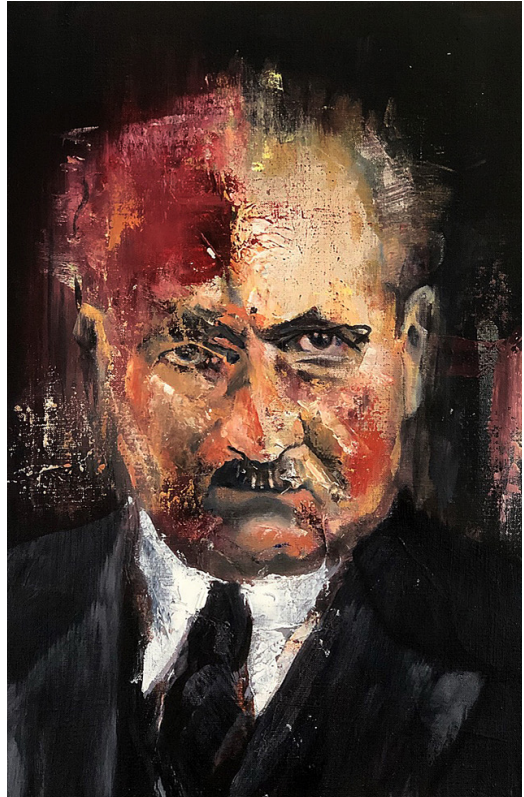
Fihte (Fichte) "tin ile yazı (ya da cisim) arasındaki genel ayırım" (2021, 162) üzerine konuşurken nesne yerine "yazı"yı tercih eder. Bu tercihin bir dinî-felsefî bir arka planı olduğu ortada. Unamuno ise âdeta Fihte'yi (Fichte) şerh eder: "İnsanların arasında ortaya çıkan da Kanun (Yazı) değil, Kelam'dır (söz)... Dışsal yasalardan, öldüren harflerden kurtulmak ve maneviyata ve adalete göre yaşamak." (2008, 32). Kun (Kuhn) gibi o da 2. Kronitliler'e gönderme yapar. Batılı düşünürler Kitabı Mukaddes'siz edemezler. Tasdik veya ret her iki durumda da kutsal kitabı muhatap almış, dolayısıyla onun varlığını kabul etmiş olurlar. Bizim entelektüellerimizin ekseriyeti Kur'an'a yaklaşmamaya özellikle dikkat ederler. Bu yüzden yarım aydın olmaktan öteye geçemezler. Yalnız kadim dünyada değil, modern dünyada da dinin dokunmadığı bir alan neredeyse yok. İnsanın olduğu yerde din vardır ve hep var olacaktır.

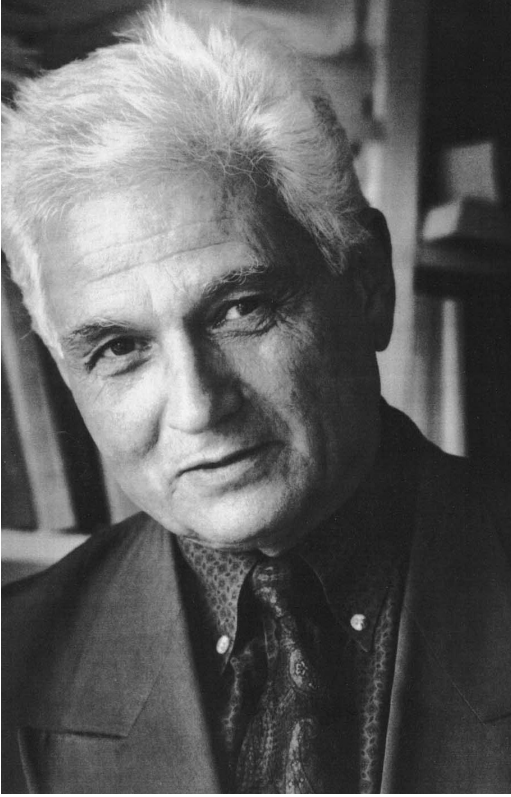
Materyalist Sartre, meseleye başka bir açıdan bakar ve yazı-resim-imge gibi göstergelerin kutsal amaçlara hizmet için kullanıldığını belirtir: "Kilise pek erken çağlardan beri yazıdan daha yalın bir dil bulmuştur: imge. Manastır ve kiliselerdeki yontular, cam-resimler, resimler, mozaikler Tanrı'yı ve Kutsal Öykü'yü anlatmaktadır." (1995, 71). Yazı –bir nevi soyut resim-, ticarî bir buluştur zaten, her harfin bir sayısal değeri olan ebced hesabını hatırlayalım. "Bütün tarihçiler, yazının icadını ekonomik gereksinimlere bağlamak konusunda fikir birliği içindedir. Dahası da var: Alfabenin

icadıyla tek tip paranın icadı arasında bir tür paralellik kurulmuştur.” (Barthes, 2007: 57). Bu farkındalık Helmut Kuhn’a (Kuhn) “yazının bulunması, hakkında haber yapılabilecek bir olay değildir,” (2002: 44) cümlesini kurdurmuş olmalı. Derrida, Şitraus (Strauss) üzerinden yazı ile sömürü arasında da bir ilişki kurar –yazı ticari bir buluştur sonuçta-: “Ancak masum bir topluluk, ancak küçük boyutlu (Russo’cu (Rousseau) tema, az ileride iyice belirginleşecek) bir topluluk, ancak şiddeti bilmeyen ve açık sözlü, bütün üyeleri dolaysız ve saydam ‘konuşma’nın erişebileceği yerde bulunan ‘kristal gibi’, kendi canlı sözü içinde tam anlamıyla ‘kendine-var’ bir mikro-toplum, ancak böyle bir topluluk, dışardan gelen bir baskın-saldırı gibi, yazının sinsi sokuluşuna, ‘hilesinin’ ve ‘hainliğinin’ içine sızışına maruz kalabilir. Ancak böyle bir topluluk ‘insanın insan tarafından sömürülmesi’ yabancı ülkelerden ithal edebilir... ‘... yazının kendisi de bize, kökeninde sürekli olarak insanın insanı sömürmesi üzerine kurulu toplumlarla bağlantılı gibi görünüyor.’ (s. 36). Lévi-Şitraus (Strauss) Hüzünlü Dönenceler’de yazı konusunda Marksçı bir kuram önerdiğinin bilincindedir.” (2014, 184). Gizli idealist Marks’ın da “söz”den yana tavır sergilemesinde yadırganacak bir şey yok. Kısacası kadim sözden –ahit, Tanrısal yasa- uzaklaştığı oranda sömürülmüş tür insan. Tanzimat’tan beri Batı kültürü tarafından sömürülmekteyiz –kültürel alanda sömürürken sömürülür toplumlar, kan alır ama karşılığında can verir, farkında değildir-, Latin alfabesi bir sonuç yalnızca.

Postmodern ya da yapısökümcü Derrida, rahatsız olmuştur Şitraus’un (Strauss) geleneksel beyanından. “Gramatoloji” adlı kitabında söz-yazı ile ilgili postmodernlere özgü bir belirsizliğe –çıkılmazın, buna-

lımın ispatıdır bu- sığınarak şunları söyler: “Sokrates-öncesi düşünürlerden Haydeger’e (Heidegger) kadarki bütün farklara karşın, genel olarak hakikatin kökenini hep logos’a atfetmiş olan metafizik tarihi: hakikatin tarihi, hakikatin hakikiliğinin tarihi, yeri gelince açıklamamız gerekecek mecazi bir sapıntı sayılmazsa, her zaman yazının aşağılanması ve ‘dolun’ sözün dışına itilmesi olmuştur... Bu sunu-söz, mecaz, metafizik ve teolojiyle dizginlenmiş bir yazı biliminden bahsetmekte, yalnız yazı biliminin –gramatoloji- eleştirel ve etkin çabalar sayesinde dünyanın her yerinde özgürleşme emareleri gösterdiğini haber veriyor olmasa gerektir... bütün teknik ve epistemolojik engelleri, bütün teolojik ve metafizik köstekleri aşabilse bile, böyle bir yazı bilimi bu haliyle ve bu ad altında asla gün yüzü görememe, tasarısının ve nesnesinin birliğini asla tanımlayamama, yöntemin söylemini yaza-

mama ve alanın sınırlarını belirleyememe riski altındadır.” (2014, 11-12). Anladığım kadariyle göz medeniyetinin avukatlığına soyunan Derrida, bilhassa kadim düşünürlerin yazıyı, sözün bir türevi, aracı, sapkın biçimi olarak görmesinden rahatsızdır. Öte yandan kadim dünya tamamen karşı değildir yazıya. Öyle ki, İslamiyet’ten evvel Yahudiler Hurûfilik gibi bir akıma öncülük etmişlerdir. XX. yüzyılda ise leitrizm karşımıza çıkar. Yazıya yabancılaşma mistik anlamlar yüklemekle sonuçlanmışa benziyor. Derrida şunları da ekler: “Bu hareket görünüşte, iniş-çıkışlı ve esasında eğreti bir başarıyla, telos’una [hedef] ulaşmak ister gibi, yazıyı ikincil bir araçlık işleviyle sınırlı tutmaya eğilim göstermiştir: ‘dolun’ ve dolunluluğuyla mevcut (présent) (kendine, imlenenine, ötekine mevcut: genel olarak mevcudiyet (présence) temasının koşulu) bir sözün ‘çevirmeni’, dilin hizmetinden bir teknik, sözcü

(porte-parole: ‘söz taşıyan’), kökensel bir sözün kendisi yorumla gelmeyen yorumcusu.” (Derrida, 2014: 15-16). Sözün dopdolu mevcudiyeti karşısında yazının sahipsiz, öznesiz ve mesnetsiz kabul edilmesini yanlış bulur Derrida. Sözün sahibi sözün elinden tutarken yazı, düşünce için bir düşkünlük ve acziyet olarak damgalanmış ve bastırılmıştır. Ona göre Sasur’dan (Saussure) Russo’ya (Rousseau) ve Hasır’a (Husserl) bütün Batı metafiziği Eflatuncu söz-logos merkezli tavrın hükmü-sömürüsü altındadır. Klasik felsefenin, yani Derrida’ya göre mevcudiyet metafiziğinin bilinçdışı kaynaklarını ortaya koymaya çalışmış, metnin yapısındaki ikili karşıtlıkları irdelenmiş ve böylece mevcut düşünüş yapısını sökmeyi denemiştir. Bir «merkez» ve «dışarı» olduğu yaklaşımına karşı Derrida’nın savı son derece materyalisttir: “Metnin dışında hiçbir şey yoktur.” Demokritos, Epikür maddeciliğine daha yakın durur Derrida, esasında yazı ile maddeyi, söz ile ise Tanrı’yı imler. Tanrı’yı metin dışı bulur. Daha doğrusu yok sayar. Logos, idea, akıl ya da madde gibi göstergelerin başka kavramlara dayanmasının mümkün olmadığını iddia eder, çünkü aşkın bir göstergenin yokluğu söz konusudur. Dolayısıyla, yazı karşısında “ses”e ve “söz”e öncelik ve ayrıcalık verilmesi de anlamsızdır. Ona göre söz-yazı ayrımının kendisi bizzat, bu metafiziksel düşüncenin ürünüdür, yani belirli bir merkez üzerinde ikili karşıtlıklarla işleyen felsefe geleneğinin bir sonucudur. Derrida, işaretlerden ya da göstergelerden bağımsız bir anlam alanının olamayacağını, yani koşulsuz hiçbir bulunuşun ya da mevcudiyetin söz konusu edilemeyeceğini belirtir. Şu-anda-bulunuş, dil bağlamında söz konusu olamaz. Çünkü aşkın bir gösterilen yoktur. Her gösteren, başka bir göstereni

gösterir ve buradan elde edilecek olan yalnızca mevcudiyet değil, anlama kaynaklık eden gösterge zincirleridir. Böylece anlam, sonsuz bir oyuna dönüşür. Geleneksel düşüncede konuşmanın birincil konuma çıkarılmasının gerisinde “bulunuş metafiziği”nin temel mantığı yatmaktadır. Buna göre konuşmada, konuşan kişi ürettiği sözle eş-anlı bulunmakta, yani sözüyle arasında zamansal ya da uzamsal bir uzaklık olmamaktadır. Bu doğrudanlık, konuşmada, dolayısıyla ses ve sözde, konuşan kişinin ürettiği söz ve o söz aracılığıyla anlatmaya çalıştığı şey arasında bir örtüşme (özdeşlik) olduğu varsayılır. Başka bir deyişle, anlamın “söz”e içkin olduğu kabul edilir. Derrida bunun böyle olmayacağını ileri sürer. Şimdi-burada-varoluş, “söz”ün içinden belirlenebilecek bir şey değildir. Yazı için geçerli olan söz için de geçerlidir; her söz söyleyenin ve söylenenin yokluğunda söylenmiştir, “dil”e gelen aşkın

bir gösterilene asla işaret edemez. Evet, maddi evren için bu bakış açısı doğrudur, fakat transandantalı (aşkın) reddetmek, yok etmez. Materyalist bir bakışın Derrida’ya bunları söyletmesi sürpriz değildir.

O hâlde Haydeger (Heidegger) kavramı ile meseleyi özetleyecek olursak bir modernist ya da postmodernist için “şimdi ve burada” üzerine düşünmekten başka yol kalmaz. Gerçi Berkeley ve David Hume (Hume) gibi düşünürlerin “şimdi ve burada”yı kavramlaştırmadan da olsa kullandıklarını biliyoruz. Augustinus, yüce-Tanrısal “şimdi”yle Parmenides’in Mutlak Varlık hakkında “ne önce vardı, ne de sonra var olacak, çünkü şimdidir, tümünden farksızdır,” (2022, 91) belirlemesine göndermede bulunur, daha sonraları Newton bunu mutlak dördüncü boyut şeklinde tanımlar. Aristo’dan yola çıkan İslam düşünürlerine göre Tanrı zaman bakımından değil, öz bakımından maddî âlemden önce gelir. “Allah buyurmuştur ki, dehr’e (zaman) sövmeyin, çünkü dehr benim.” (hadis-i şerif). Modern zamanlara dek zaman ile Tanrı arasında bir ilişki kurulduğu ortada. Haydeger (Heidegger), “şimdi”yi ete kemiğe büründürerek “insan”ı dönüştürür ve Plotinus’un “ilk, gelmedi ve o, oradadır!”ını (2011, 100) alıp “ilk geldi ve o, buradadır”ı çevirir. Yani “Tanrısal olan” insanlaşmış, “öte” ise dünyevileşmiştir.

Augustinus’un “İtiraflar”ında “şimdi”ye yüklediği anlama daha detaylı bakalım: “Oradaki yaşam her şeyin, olmuş olan ve olacak olan her şeyin var olduğu bilgeliğin kendisidir. Ama bilgeliğin kendisi yaratılmamıştır, nasılsa hep öyledir, daima da öyle olacaktır. Dahası bu bilgelikte ne geçmiş vardır, ne de gelecek, sadece şimdi vardır, çünkü o ezeli ve ebedidir. Geçmişte

ya da gelecekte var olmak ezeli ve ebedi olanla ilişkili değildir.” (2019, 364). Bilgelik, birçok Stoacı düşünür gibi Augustinus’un da etkilendiğini bildiğimiz Eflatun tarafından geliştirilen idealar âlemini hatırlatıyor, -idealar âlemi “Yeni Ahit”teki cennetten izler taşıyor değil, saf bilgi, bilgi ağacı cennettir, bu yüzden Müslüman düşünürler tarafından da idealar âlemi çarçabuk kabul edilmiştir,- fakat ezeli ve ebedi sıfatı birdenbire “bilgeliği” Tanrı konumuna yükseltiyor. Augustinus’tan evvel Çiçero (Cicero) da bilgeliği saf iyilik-erdem ile yani yüce varlıkla yan yana koymuştu: “Yasa ne insanların zihinlerinde tasarlayarak oluşturduğu ne de halkların kararı olan bir şeydir, aksine genel olarak evreni yönetme ve yasaklama bilgeliğiyle idare eden ebedi bir olgudur... Tanrısal zihnin en yüce yasa olması gibi, aynı şekilde, insan için de bilginin zihnindeki yasası kusursuzdur.” (Yasalar Üzerine, 2022: 37-8). Esasında Çiçero (Cicero), Sokrates gibi devleti filozofların yönetmesinden yanadır. Evet, Çiçero (Cicero) ile Seneca devlette önemli mevkilere gelmiş, ama bedelini canlarıyla ödemişlerdir. Demek ki bilgiler yeterince politik olamıyorlar. Modern dünyanın eşliğinde bile mistik, Tanrısal izler taşıyan bilgelik dışarıda tutulmaya çalışılmış; Erasmus (1469-1536) bilgeliğe, ikna edicilikten uzak tersten, artistik bakışlar atar: “İnsanlar kendilerini bilgeliğe ne kadar kaptırırlarsa mutluluktan o kadar çok uzaklaşırlar. O zaman delilerden daha deli oldukları için, insanlıklarını unuttur. Tanrılığa özenirler.” (2008, 52). İronik bir şekilde mutluluğu delilik, avanaklık ve budalalıkta arar Erasmus, akıldan çok çektiğini vurgulayıp durur. Erasmus’un bu yaklaşımını benimsemeyen Batılı düşünürler yok değildir. Mitirniç (Metternich) “insan akli son üç yüzyıl içinde son dere-

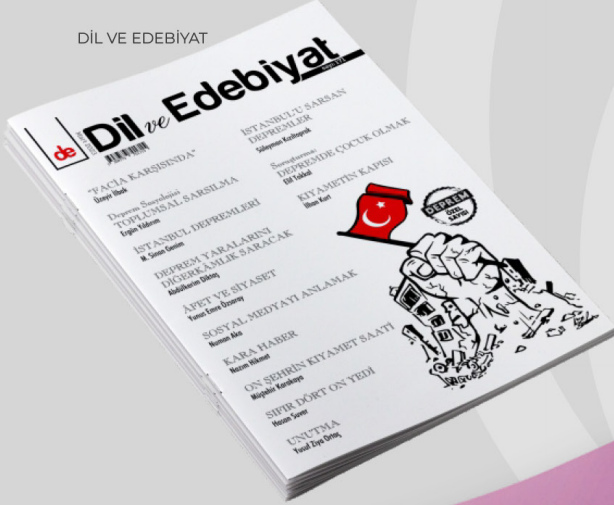
ce hızlı gelişmiş, ne var ki, bilgelik (tutku ve yanlışı dengeleyebilecek mekân unsur) aynı hızla gelişmemiştir,” (B.Y.V.M., 2010: 1374) demekten kendini alamaz. Franz Aleksandır (Alexander) (1891-1964), meseleyi daha bir açar: “Bizim kuşakta insanoğlunun sadece teknik gelişmeyle yazgısını değiştirebileceğine olan inancını kaybetmeye başladığı bir gerçektir. Doğa bilimlerinin insanın mutluluğunu artırmada başarısız kaldığı ve en bariz katkılarının gittikçe daha ölümcül imha silahları yapmak olduğu artık herkesçe bilinen bir hale gelmektedir. Kendi kişiliklerinden ve insan ilişkilerinden bihaber olan insanların ellerinde doğanın ustalığı, lütuftan ziyade bir bela hâline dönüşmektedir. Şu anda tanıklık etmekte olduğumuz felaketlerden büyük oranda, doğa bilimlerinin gelişimiyle psikoloji ve sosyal bilimlerin gelişimi arasındaki ayrılıklar sorumludur.” (B.Y.V.M., 2010: 1572). Gelişme adına teknolojiye abanan geri kalmış ülkeleri –tanım bana ait değil- aynı sonun beklediğini söylemek bir kehanet olmaz herhâlde. Teknolojinin sivri yanlarını kültürden başka hiçbir şey törpüleyemez. Değerlerden yoksun teknik adamların birer otomat gibi insanlığı yok edecek çalışmalar yaptığını gördük. Bunun için Batı’nın yakın tarihine bakmak yeterli olacaktır.

“Şimdi”ye dönelim. Augustinus’un “şimdi”si Tanrı’ya aittir, dedik, Augustinus’tan birkaç yüzyıl daha geriye gidersek belki Haydeger’in (Heidegger) “şimdi”sine varırız. Markus Aurelyus (Marcus Aurelius): “Bir kişi çok uzun yaşasa da çok kısa yaşasa da aynı şeyi yitirir. Bu da şimdiki zamandır ve insan sadece bundan mahrum olabilir; nihayetinde insan yalnızca buna sahiptir... herkesin şimdide, sadece bir anlığına yaşadığını hatırla. Kalan gün-

TÜRKİYE DİL VE EDEBİYAT DERNEĞİ

DİL VE EDEBİYAT

OLAĞAN ŞİİR

DİL VE
EDEBİYAT
ARAŞTIRMALARI

OLAĞAN HİKÂYE

KARDELEN

Yer: Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği Genel Merkez
Adres: Merkez Mahallesi Feshane Caddesi No:3 Eyüpsultan / İstanbul
İletişim: 0212 581 61 72 bilgi@tded.org.tr

[tdedtr](#) [tdedtr](#) [turkiyedilveedebiyat](#)

lerimiz ya geçip gitmiştir ya da bilinmezdedir.” (2022, 18-26). Haydeger (Heidegger), “şimdi” üzerine Aurelyus (Aurelius) gibi daha somut düşüncelerde bulunur. Bu yüzden saatle başlar düşünmeye, cevap niteliğinde bol bol soru üretir: “Burada saatte şimdi zamanı görüyorum. Ama bu ‘şimdi’ ne? Şimdi burada, bunu yapıyorum; şimdi burada ışık dışarı çıkıyor. ‘Şimdi’ ne? ‘Şimdi’ benim elimde mi? Ben ‘şimdi’ miyim? Her başka kişi de ‘şimdi’ mi?” (1996, 67). Bu tarz yaklaşımlar varoluşu metafizikten çekip pozitif bilimler, fizik seviyesine indirgemek anlamına gelir. Haydeger’in (Heidegger) “şimdi”si –insan zaman- ile spekülasyonlar ustası Einstein’ın Tanrısallıktan arınmış mutlak olmayan göreceli zamanı arasında pek bir fark yoktur. Beden-ruh; uzay-zaman oluveriyor. İnsan her yana çekilip bükülür, Tanrı öyle mi, değil tabii. Uzman fizikçilerin kafasını metafizikle karıştırmıştır Einstein. Hem fizik hem metafizikle uğraşan usta Aristo olsa bu zokayı yutmazdı. “Şimdi”, adeta “carpe diem” ile eş anlamlı kullanılmaktadır artık. “Batılının dünyası tarihsel bir dünyadır; bitmez tükenmez olaylar, olgular, devrimler ve yıkımlar dünyası. Sükûn ve sürekliliğin yeri yoktur bu dünyada; zaman kendisine her zaman şüpheyle bakılan bir düşmandır; ve şimdi bir ebedilik tınısı taşımamaktadır orada.” (Muhammed Esed, 2014: 139). Tuhaftır Gadamer, Haydeger’in (Heidegger) Batı felsefesinde yaptığı dünyevileştirme devriminden övgüyle bahseder: “‘Saf’ kavrayışın dogmatizmini ortaya çıkaran ve bilgi teorimizi bu alana sıkıştıran bu düşüncenin Yunanlıların metafiziksel mirası olduğunu ancak Haydeger’den (Heidegger) beri anlamaktayız.” (2002, 14).

Geç kalmış bir “ufukların kaynaşması” –Gadamer’e ait bir kavram- var ortada; çünkü Doğu’yu doğru okusaydı Batı, bu bilgiye çok daha evvel ve sağlıklı bir şekilde ulaşırdı.

Not: Kaynakça, yazı serisinin sonunda verilecektir.

Erdoğan Erbay

HÜSEYİN AYAN HOCA İÇİN

Atatürk Üniversitesi

Atatürk Üniversitesi'nin kuruluşu, Anadolu irfanının 'Cihan Hâkimiyeti'ne taşınması fikrinin devlet iradesiyle uygulamaya konulmasının ilk adımıdır dense, yanlış olmaz. Zira, Türk milletinin, medeniyet sorumluluğu düşüncesi etrafında geçmişten âna taşıdığı fedakârlık vasfını, samimi bir inanç ve şuurla hayatının düsturu haline getirmiş ilim insanlarının, sarsılmaz bir güven ve sadık bir evlat olarak, Anadolu'ya ve Anadolu insanına borcunu ödemek üzere bir araya geldikleri yerdir, Atatürk Üniversitesi. Fakülte, bölüm ve birimlerinde, sonraki

yıllarda, Türkiye'nin hemen her yerine üniversiteler kuracak insan kaynaklarını ve beyin gücünü hazırlayan, sözüne itibar ve şöhretine gıpta edilen ilim erbabının mekânıdır, üniversite. Anadolu coğrafyasını mayalayan alperenlerin mirasını yeniden ve ebediyen ayağa kaldırmaya ahdetmişler kafilesinin bulunduğu yerin adıdır, Atatürk Üniversitesi.

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

İşte bu yüzdendir ki edebiyat fakültesini, gelenekli bir irfan ve marifet mektebi olarak tarif, aynı zamanda bir hakkın tamim, tasdik ve teslimidir. "Büyük Türkiye Rüyası" gören, rahmetli Mehmet Kaplan Hoca'nın ve 'karlı dağ başlarına' karargâh kurmuş, hem gelenekli terbiye usulüne muvafık rahle-i tedristen mezun, hem de asrın icabı ilimlerle mücehhez talebelerinin aşkla inşa ettikleri, edebiyat fakültesi. Medeniyet ruhunun, tarihî sorumlulukla şuura taşındığı mekân. Anadolu'nun, asırlardır süren makûs talihini değiştirecek, aydınlık bir istikbale doğru yürümesini sağlayacak adımların atılmasına zemin hazırlayacak, vefa ve kadirşinaslık elbisesini giymiş neferlerin, emir telakki ettikleri ricaların izine düştükleri yer, gelenekli edebiyat fakültesi. Uzak diyarlardan Anadolu'nun yüzüne okunan romantik şiirlere karşılık, bizzat coğrafyanın içinde bulunmanın gerekliliğine inanmışların birlik mekânıdır. Yapmanın, konuşmaktan çok daha zor olduğunu bile bile, matlubun tezahürüne omuz verenler meclisinin otağ kurduğu yerdire, gelenekli edebiyat fakültesi.

Hüseyin Ayan Hoca ile İlk Karşılaşma

İnsan, merakının meyvesini yer. Cümleyi temkinle sarfa cesaret ediyorum. Zira, kabul etmek lâzımdır ki, eğitim-öğretim hayatında öncekilerle sonrakiler arasında kuru-

lan en başarılı köprü, hocalara dair intibalar meselesidir. İntibaların olumlu ve olumsuz oluşu, çoğu zaman talebenin derse ilgisi veya derse karşı tavrıyla doğru orantılıdır. Hocalara dair fikr-i sâbitlerin terkini düstur bilip vukuf ehline yakışır değer ve erdem devşirmeye girişmeli. İnsanız, kurarız. Her yeni mekân, her yeni insan, her yeni yüz heyecandırır bizi. Bu hakikate bağlı olarak, şarkın hissiliğini de hesaba katarsak, hükümleri somuttan çok soyutun belirlediği gerçeğiyle karşı karşıyayız, demektir.

Hüseyin Ayan Hoca, evlâd-ı fâtihâna dâhildir. Bulgaristan'da doğar, fakat doğduğu topraklara sığdırmazlar onu. Türkiye'ye geldikten sonra da yapmadığı iş, adım atmadığı coğrafya yok dense, yeridir. Doğu ve Batı'dan Arapça, Farsça, Fransızca, Rusça ve Bulgarca gibi birçok dil bilir. Nübbav Mektebi mezunudur.

Hüseyin Ayan Hoca ile yüz yüze ilk karşılaşmamız, 1981 yılının sonbahar ayına, Ekim'ine tevafuk eder. Şimdiki gibi her şehirde üniversite, hatta bazı şehirlerde birkaç tane birden, kazalarda yüksek okulların bulunmadığı bir devrin ayırıcı vasfı olmak üzere, memleketin her köşesinden kopup gelmiş kızıl erkekli yetmiş genç. Talebeliğimizin ilk dersini heyecanla bekliyoruz. Elbette, gelenekli Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin altı numaralı dershanesindeyiz. Bir de hemen üst katta yer alan on iki numaralı dershanede derslerimiz olurdu. Zira, değişmez bir kaideye bağlı olmasa da neredeyse bölümlerin kendilerine has sınıfları vardı. İhtiyaç hâlinde başka derslikler kullanılsa da dersler büyük ölçüde bölümler için belirlenmiş mekânlarda icra edilirdi. Ayrıca, bölümlere tahsis edilen dersliklerin kapılarında ve dersliklerin içinde, o bölümdeki hocaları yetiştiren veya önceki nesilden olup bölüme emek vermiş hocaların

resim ya da resimleri yer alırdı. Mesela altı numaralı dersliğin arka duvarında “şehzadeler hocası” Ali Nihad Tarlan Hoca'nın resmi yer alırdı. Gülümseyen yüzüyle dersleri takip ederdi.

Coşkun bir heyecanla Osmanlı Türkçesi dersini beklerken kapıda göründü hoca. Uzuna yakın boyu, kahverengi elbisesi, burnuna doğru düşürülmüş gözlüğü, feleğin çemberinden geçtiğini gösteren parlak ve canlı yeşil gözleri... Gözlüğün üstünden sınıfı süzdükten sonra, rahmetli Faruk Kadri Timurtaş Hoca'nın “Osmanlı Türkçesine Giriş” eserini açtı. Eserin ilk sayfasını açıp önüne koydu ve Hüseyin Ayan Hoca'yı tanıyanların kulaklarına hiç de yabancı gelmeyecek bir ses tonu ile “Oku bakayım, beyim” dedi. Bu cümleye ilk muhatap oluşum, en önde ve ilk sırada oturuşumdandı. İmam Hatip Lisesi mezunuydum, dolayısıyla az da olsa Arapça biliyordum. Arapça bilmenin verdiği itimat ile metni okumaya giriştim. Tabii ki metni okuyabilmem için, öncelikli olarak metnin başlığını sökmem icap ediyordu. Önümdeki metin, nasıl olsa eskimez harflerle dizilmişti. Başlığın ilk kelimesinin hareketlerini yerleştirdim. Bilebildiğim kadar, Arapça kaideler, harf-i cerler vs. ‘Han’ kelimesini ‘Hânün’ diye harekeledim. Öyle değil mi? Harf-i cer yoksa, ne bileyim nâib-i fâil değilse, olsa olsa kelime ‘Hânün’ olmalıydı. Metnin ilk kelimesini, kendi doğrularım çerçevesinde selâmetle hallettikten sonra, sıra ikinci kelimeye idi. Ve başladım kelimenin hareketlerini koymaya. Dîvarün, Dîvârin ve de Dûvârün. Fakat büyük bir meselem vardı ki o da kelimenin son kısmında, iki heceli bir ek bulunmakta, ayrıca bu ek bir türlü harekesine riayetle kıraat ettiğim kelimenin ne siyakına ne de sibakına dâhil olmaktadır, tek başına kelimenin âhîrinde gariban ve üzgün bakıp durmaktadır. Bir hayli gayrette rağmen kelime ve ekini çözemedim. Ar-

dından, Hüseyin Ayan Hoca'ya mahsus ve yine tanıyanların hatırlayacağı üzere, tiz ve yüksek bir ses tonu ile “Efendim, o size göre!” dedi ve yan tarafta oturan arkadaşta, “Siz buyurun efendim!” diyerek metni arkadaşın önüne koydu. İlk dersin yabancılığı hâkim olduğundan, henüz kimse kimseyi tanımamaktadır. Benden sonraki arkadaş da önüne konulan metni okuyamadı. Hâl bununla da kalmadı, okunamayan kelime sınıfın tamamını dolaşmaya çıktı. Fakat ne mümkün! Tahmin edileceği veçhile, hiç kimse kelimeyi doğru okumaya muvaffak olamadı. İşte şimdi, Hüseyin Ayan Hoca'nın klasik tavrı ortaya çıkarılır. Okunamayan veya yanlış okunan bir kelimenin doğrusu bulunmadan durmaz -ki kendisi de asla doğrusunu söylemez- kelimenin yolculuğu sınıfın son ferdine kadar devam ederdi. Olan ki, kelime doğru okunursa, “İşte bu efendim!” diyerek serüveni nihayete erdirirdi.

Hikâyeden anlaşılacağı üzere Hânün Dîvârin şeklinde uydurduğum başlık doğru çıkmadı ve metnin girişi okunamadı. Bütün sınıf da okuyamadığına göre, Hüseyin Ayan Hoca ne yapmalı? Yukarıda kısaca bahsettiğimiz Doğu ve Batı dillerine hâkim bir âlim, Nüvâb'dan mezun olması münasebetiyle tahtaya inci gibi dizilen eskimez hatt-ı destin sahibi ne yapmalıydı? Altı numaralı sınıfın kapısını açıp yine tiz ve yüksek ses tonuyla “Bayanlar ve baylar, hepiniz dışarı!” diyerek, cümlemizi sınıfın dışına davet etti. Ancak, hocanın azar ve sitemi burada bitmedi. Ve ardından, edebiyat fakültesi koridorlarına, camlarına ve tavanlarına çarpıp yankılanan sesler yüreklere ok gibi saplanıyor. “Memleketin çobana ihtiyacı var. Diplomalarınızı yakanıza asınız. Kantine gidip Hüseyin Ayan'dan bir çay içiniz, efendim!”

Benim neslim, 1980 öncesinin trajik hayatını iliklerine kadar yaşadığından, haya-

tın önüne koyduklarına rıza göstermenin idrakindedir. Osmanlı Türkçesini bilmemek hata... Hüseyin Ayan Hoca'yı kızdırmış olmak, başka bir hata. Pekî! Bu hüznü nasıl telâfi etmeli! Ne yapmalı ki, sonraki derslerde Hoca bizden bir şekilde memnun olsun, dahası, Hoca'nın kırılan gönlü nasıl tamir edilsin! İşte o sınıf, yirmi dört saatte değil, bir gecede Osmanlı Türkçesi öğrenen sınıftır. O sınıfın neredeyse yarısı, bugün Türkiye'nin muhtelif üniversitelerinde gençlerin yetişmesine emek vermektedir.

Bu hikâyeye mevzu teşkil eden kelime ne idi? Elbette başlığı sökebileydik, neredeyse herkesin ezberden okuyabileceği, Faruk Nafiz Çamlıbel'in malum ve maruf şiiri imiş: Han Duvarları.

Yıllar sonra Hüseyin Ayan Hoca ile bir karşılaşmamızda, ilk Osmanlı Türkçesi dersinde bizi nasıl sınıfın dışına çıkardığını nakledince, "Efendim, iyi ki yapmışım. Hepiniz hoca oldunuz! Bugün olsa, yine yaparım!" diye gülümsemişti.

Ayan Hoca'nın bu ikazından adıma çıkardığım ders şu oldu: Dört yıllık öğrencilik hayatımda, sadece Osmanlı Türkçesi dersi değil, bütün ders notlarımı Osmanlı Türkçesi ile deftere kaydetmenin gayretini gösterdim. İyi ki, öyle yapmışım! Bir medeniyetin diline tümüyle vukuf kesp etmesem de, bahse konu olan medeniyetin kalbine ulaşacak yolun kapısını öğrenmeye adım atmanın bahtiyarlığına erdim. Hüseyin Ayan Hoca, Osmanlı Türkçesi dersi ile birlikte daha sonraki yıllarda klasik edebiyat derslerimizi teşrif ettiler. Bu yüzden ki Hoca'ya dair hatıra sandığım bir hayli dolu. Bugün talebelerin zorlandığı aruzu ve aruza ittiba ile şiir inşadını ilk defa Hoca'dan dinledim. Hoca'nın inşadına mübaderet eylediği ve hâlâ kulaklarımda aynı sesle tekrar edilen Nesimi'nin şiirlerinden esen bad-ı saba

idi. Şiir inşadında aruzun tüm kaidelerine ittiba ile birlikte, harflerin telaffuzunda tecvidi de ihmal etmezdi:

Şöyle mestim tâ kıyâmet dahı hüşyâr olmazam
Çün beni vahdet meyinden eyledi dil-dâr mest
Rind ü kallâşım makâmım kûşe-i mey-hânedir
Gelmişim kâlû belâdan âşık u hammâr mest
Cûş kıldı akl-ı kül geldi vücûda kâ'inât
Kâf u nûn emrinden oldu bu cihân yek-bâr mest
İns mest ü cinn mest ü cümle bu vahş u tuyûr
Hâk mest ü bâd mest ü âb mest ü nâr mest

Ayan Hoca, adımlarını, mutlak mesuliyet hissettiği talim mekânına bir an önce ulaşmak niyet ve gayesine muvasalat için atardı. Yürüyüşü, bir milletin çocuklarının canları uğruna vatan kıldıkları toprakların ebediliğini uhdesine almış, bir serhat muhafızı edasında gerçekleşirdi. Yani, "Bastığın yerleri 'toprak' diyerek geçme, tanı / Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı" şuurunu zirvede yaşayan bir insandı. Zira, mazisinde biriktirdikleri, yaşadığı ânın manasını da hazırlamıştır. Bütün hareketleri seri, her şeyi anında kavrayan, tabii ki kavranmasını da arzulayan bir duruşun timsaliydi. Hüseyin Ayan Hoca talim ve terbiye hususunda çok titizdi. Talim esnasında sert, nihaî noktada talebesine muamelesi merhamet yüklüdü.

Bu vesileyle, başta Hüseyin Ayan Hoca'ya, ardından 'harf öğretenler' silsilesinin tamamına Allah'tan rahmet ve mağfiret diliyorum. Cenab-ı Hak, "Sonu cehennemden kurtuluş" olan 2022 Ramazan'ı hürmetine, dâr-ı bekâya göç edenleri saadet-i ebediyye ile taltif eyleye. Âmin...

Geçti dünyâdan Hüseyin olsun mekânın gark-ı nûr
Yâr-ı gârin kevserinden iç bulursun hep huzûr

Ahmet Sezgin

TÜRKÇENİN FERYADI VE DİL DAVAMIZ

Dil; duygu, düşünce ve kültürün aynasıdır. Türkçenin en büyük şairlerinden Yahya Kemal: “Türkçenin çekilmediği yerler vatandır. Çekildiği yerler ise vatanlıktan çıkar. Vatanın kendi gövde, ruhu Türkçedir.” diyerek dilimizin coğrafyayı vatan kılan en önemli değerlerimizden olduğunu vurguluyor. Dilimiz hem anemizin dilidir hem de milletimizin. İstiklal Marşı Şairi Mehmed Âkif ise, dilin önemiyle ilgili şöyle diyor: “Benim için iki şey mukaddestir: din ve dil.”

Türk milleti, İslâmiyet’i kabul ettikten sonra dilini de hem İslamlaştırmış hem de zenginleştirmiştir. Bu dönemde Türkçe; başta Arapça ve Farsça olmak üzere birçok dilden kelime ve kavram alıp çok zengin bir “medeniyet dili”, büyük bir “şemsiye dil” olmuş; “ses bayrağımız” olarak beş kıtada dalga-

lanmıştır. Türkçe, altı yüz yıl Anadolu'nun, Balkanların, Kuzey Karadeniz'in, Kafkasların, Arap yarımadasının hatta bütün Kuzey Afrika'nın bile ortak dili olmuştur.

Türkçe; Ahmet Yesevî ile "hakikat dili" vasfını kazandıktan sonra çok güçlü bir ilim, kültür, sanat ve edebiyat dili de olmuştur. Türk milleti; Türk-İslam medeniyetinin de dili olan Türkçe ile Ahmet Yesevî, Yusuf Has Hacip, Yunus Emre, Karacaoğlan, Âşık Paşa, Fuzûlî, Bâkî, Nâbî, Süleyman Çelebi, Pir Sultan Abdal, Nefî, Nedim, Nâbî, Şeyh Gâlib, Evliya Çelebi; Namık Kemal, Ahmet Hâşim gibi büyük edipler yetiştirmişti. Türkçe, Ruşen Eşref Ünaydın'ın güzel bir şekilde tarif ettiği gibi muhteşem ve zengin bir imparatorluk dili idi: "Coşkunların hızını, dertlilerin iç sızısını, delikanlıların sevgisini, inancını, güler yüzlü kızların kıvraklığını, babaların öğütlerini, anaların yumuşak yürekliliğini, kızgınların öfkesini, kırgınların iniltisini, şenlerin şakasını, göklerin ıraklığını, suların canlılığını, ay ışıklarının oynaklığını, güneş parıltısının keskinliğini, iç yaşayışlarımızı da dış yaşayışımız gibi her dilden duygulu anlatan Türkçe..."

Arapça ve Farsça tamlamaları çokça kullanan Divan edebiyatı ile aşırılığa kaçan Türkçe; 1878'de kabul edilen Osmanlı Anayasasıyla "devlet dili" ilan edilerek koruma altına alınmıştı. "Millî Edebiyat Dönemi"nde Ömer Seyfeddin öncülüğünde çıkan "Genç Kalemler" dergisi ve başlattığı "Yeni Lisan Hareketi" sayesinde de "sade ve orta yolu" bulabilmişti. Millet tarafından anlamı bilinen, Türkçenin atasözlerine, deyimlerine, türkülerine, masallarına, manilerine, bilmececelerine girmiş, kısaca halk edebiyatına mâl olmuş kelimeler Türkçe kabul edilmişti. Bu sade ve orta yolu takip eden Reşat Nuri, Yakup Kadri, Yahya Kemal, Mehmed Âkif, Necip Fazıl, Ahmet Hamdi, Peyami Safa, Halide Edip, Refik Hâlid, Ahmet Rasim, Memduh Şevket, Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Fazıl Hüsni, Sabahattin Ali, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Cahit Sıtkı, Sait Faik, Behçet Necatigil, Ziya Osman, Sâmîha Ayverdi, Münevver Ayaşlı, Tarık Buğra, Sezai Karakoç gibi edebiyatçılarla Türkçe, şa-

heserler vermeyi başarmış; "çağın bilgi, ilim, sanat birikimini yansıtacak şekilde" zengin ve pürüzsüz bir dil olmuştur. Nihad Sâmî Banarlı'nın ifade ettiği gibi: "Unutmamak lâzımdır ki Türk dili, Kendi Gök Kubbemiz kitabını meydana getiren muhteşem şiiirlerin söylendiği lisanıdır. Bir dil, Açık Deniz gibi, Süleymâniye'de Bayram Sabahı gibi, Bir Tepeden, İtrî, Vuslat ve Erenköyü'nde Bahar gibi şiiirler söyleyebiliyorsa, bu dil, hatta dünya ölçüsünde büyük lisan demektir."

Bin yıllık köklü Türkçenin zengin ve güçlü dönemi, yirminci yüzyılın ikinci çeyreğinde başlatılan "öztürkçecilik" hareketiyle sona erdi. Türk milletinin bin yıllık İslâm kültüründen ve mânevî kimliğinden rahatsız olanlar; "ulusalcılık", "inkılâpçılık", ve "laiklik" adına "öztürkçe" namıyla "tasfiyecilik" (özleştirmecilik) ve "uydurmacacılık" hareketini başlattı. Cemil Meriç'in ifadesiyle "uydurma dil, tarihten kaçanların, hafızasını kaybeden bir neslin, ülkesizlerin" dili oldu.

Yüz binden fazla kelime hazinesi olan zengin ve edebî dilimiz, 1940'lı yıllarda 15 bin kelimeye düşürülerek fakirleştirildi; "medeniyet dili" devrildi. Dilin söz hazinesinde ve kavram alanında büyük bir boşluk doğdu. Nüansları karşılayan kelimeler de çöpe atılınca büyük bir düşünce-duygu kısırlığı ve ifade zaafı yaşamaya başlandı. Mesela "gam, kasvet, keder, melâl, inkîsâr, ızdırap, hüzn, kahr, yeis, efkâr, tasa, dert, mihnet, elem, üzüntü, sıkıntı, kaygı" gibi aralarında çok yakınlık olsa da anlam bakımından ince farklar bulunan kelimelerin yerine sadece "üzüntü, sıkıntı, stres" kelimeleri kullanılmaya başlanmıştır. Muharebe, harp ve mücadele kelimeleri "savaş" ile; "haysiyet, itibar, gurur ve şeref" kelimeleri sadece "onur" ile karşılanır olmuştur. Öztürkçecilik hareketiyle dilimizden yalnızca binlerce kelime atılmadı; o kelimelerin kullanıldığı binlerce deyimimiz, atasözümüz, ninnimiz, manimiz, ilahimiz ruhlarımızdan söküldü. Yunus'un, Karacaoğlan'ın, Pir Sultan'ın, Evliya Çelebi'nin, Fuzûlî'nin hatta Mehmed Âkif'in, Ömer Seyfeddin'in dili bile "Osmanlıca ve yabancı" olarak yaftalandı. Fikir, gönül ve kültür dünyamız "körün mağarası"

hâline getirildi. Tarihî ve dinî hafızamızla, İslam medeniyetiyle, büyük Türk âlemiyle bağlarımız koparıldı. Bu sebeple okullarda her sınıfta asılı bulunan ve sürekli okunan “İstiklal Marşı”mız ile Atatürk’ün “Gençliğe Hitabesi”ni bile sözlüğe bakmadan anlayamayacak bir nesil ortaya çıktı. “Türkçenin hazan mevsimi” yaşanmaya başlandı. Zengin kültür dilimiz, Cemil Meriç’in: “Kamus, bir milletin hafızası, yani kendisi; heyecanı, hassasiyetiyle, şuuruyla. Kamusa (bir dilin kelime hazinesine) uzanan el, namusa uzanmıştır.” diyerek vurguladığı büyük bir faciayla karşılaştı.

“Arlaştırma, öztürkçecilik” adına sadece dilde tasfiye hareketi olmadı. Tasfiye edilmeyen birçok kelime ve kavramın da içi boşaltıldı; bunlara ideolojik, keyfi anlamlar yüklendi. Yalnızca İslam’la ilgili kelime ve kavramlar değil, bin yıllık kültürümüzün, tarihimizin temel kavramları da tahrif edildi. Bu da çok büyük bir “kavram kargaşası”na sebep oldu.

Bir “kültür soykırımı” gerçekleştirilerek milleti millet yapan, kültürün en önemli unsurlarından olan dilin “kültür köprüsü” özelliği yok edilmeye çalışıldı. Bu yeni dille, baba ile evlâdın, mâî ile hâlin arası tamamen açıldı. “Öztürkçe”, “özleştirme” ve “arılştırma” adıyla dildeki tasfiyenin en önemli amacı; İsmet Özel’in ifade ettiği gibi: “Türkçe konuşan Müslümanların Kur’an dili ve düşünme yöntemleriyle olan bağlantısını koparmaktı.” Asil, zengin ve büyük bir dili, saf kan İngiliz atı gibi “saf dil” hâline getiren şövenistlerin, dili kısırlaştırmaya vardıklarını anlayan Mustafa Kemal: “Dili bir çıkmaza saptamışızdır...” ve “Dilde devrim olamaz.” deyip “Güneş-Dil Teorisi”ni ortaya atarak dilimizin maruz kaldığı “yüzyılın soykırımı”ni durdurmaya çalışmıştır. Ama sonraki dönemlerde Türk Dil Kurumu’nun başuzmanlığına getirilen “Agop Dilâçar” gibi “dil bozucular” yüzünden Türkçemiz, çok âhlar çekip feryatlar etmiştir. Dil ve kültür alanında maruz kaldığımız ideolojik müdahale, kırılma, yabancılaşma ve tahribat; bizim gibi büyük bir imparatorluk ve medeniyet kurup çok zengin bir lisana sahip hiçbir milletin başına gelmemiştir.

Kafası ve gönlü işgale uğramış sözde aydınlar vasıtasıyla “dil şuurı”, “dil dâvası” dumura uğratıldı. XX. yüzyılın sonlarına doğru Türkçe, İngilizce kelimelerin işgaline uğrayarak “Türkingilizce”ye dönüşme tehlikesini yaşamaya başladı. İngilizce kelimelerle konuşma ve yazma modası, önce “yabancı dil öğrenme fetişizmi”ne, sonra da “yabancı dille eğitim” yapma hastalığına dönüştü. Dilimiz gittikçe yozlaştı, bozuldu. Birçok ilim adamı (!); eklemeli olması hasebiyle yapı ve işleyiş bakımından dünyanın geliştirilmeye en elverişli ve en matematiksel dillerinden biri kabul edilen dilimizle ilgili olarak “Türkçe bilim dili olamaz.” hezeyanında bile bulundu. Oktay Sinanoğlu’nun ifadesiyle “Bye Bye Türkçe” denmeye başlandı. Dilimize felsefe, sosyoloji, psikoloji, siyaset, uluslararası ilişkiler gibi sosyal bilimlerin tamamında hatta dinî ilimlerde bile tercüme kokan terim ve kelimeler ile yabancı dillerden kavramlar hâkim oldu. Tıp terimleri ise, Latince terminolojinin işgali altında. Zengin dilimizin başına türlü felaketler geldi. Ama bir zamanlar dünyanın en zengin şiir ve müzik dili olmayı başarmış Türkçenin öz yurdunda garip muamelesine tabi tutulması, saldırıya uğraması, yozlaşması, musikisinin bozulması; çoğumuzun meselesi değil. Prof. Dr. Mustafa S. Kaçalin’in ifade ettiği gibi: “Daha bir asır önce kullandığımız ve herkesin anladığı ortalama kelimeleri sürgün edip dilden atanlar; neden Batı kökenli kelime, kavram ve terimlere sonuna kadar kucak açıyor ve neden eşyaya ve mekânlara ad verirken Türkçe kelimeler kullanmak, birilerinde aşağılık duygusu oluşturuyor ve onları âdeta rahatsız ediyor, sorusuna cevap bulmadıkça dil meselemizi çözemeyiz.”

Türkçe, bizim “ses bayrağımız” değil mi? Öztürkçecilik hareketiyle dilin fakirleşmesi ve bir “uydurma dil”in oluşturulması, yabancı kelime hayranlığıyla dilimizin kirletilmesi ve yabancı dil işgali, yabancılaşma, yabancı dille eğitim hastalığı ve “Türkçeden kaçış”, noktalama ve imlâ hataları, anlatım bozuklukları, telaffuz, vurgu ve tonlama yanlışları, basın yayın organlarındaki akıl almaz özensizliklerle

FATİH

Yarının Dünyasını
Şekillendiren Eller

fatihkalemcom

fatihkalemcom

www.fatihkalem.com.tr

lisanımızın bozulması, günlük dille şarkı ve dizilerdeki sözlerin argolaşması, internetin yaygınlaşmasıyla “dijital dil”in oluşması, kavram kargaşası, terim türetme ve sözlük yapma gibi dil meseleleri; yüreğimizi sızlatmıyor mu?

Okul eğitiminin temeli, dil ve edebiyat dersleri olmasına rağmen Türk dili ve edebiyatı eğitimi, ülkemizde bütün kademelerde içler acısıdır. Kendini doğru bir şekilde sözlü ve yazılı olarak ifade edebilen, Türkçe düşünebilen hatta düzgün dilekçe yazabilen lise hatta üniversite mezunumuz çok az. Ana dil öğretiminin fecaat olduğu, müfredatın yıllarca resmî ideolojiye kurban edildiği bir ülkede, ilim, felsefe, eğitim, sanat ve kültürde nasıl ve ne kadar bir gelişme olabilir? Türkçenin en büyük âşık ve savunucularından olan Nihad Sâmi Banarlı, “Türkçenin Sırları” isimli muhteşem eserinde öğretmenlere şöyle seslenmişti: “Şu fânî dünya saadetleri içinde hiçbir şey, aziz Türk çocuklarına Türk dilini öğretmek kadar güzel hizmet değildir. Mualimler, hangi dersin hocası olurlarsa olsunlar, Türk çocuklarına her şeyden çok Türkçeyi öğreteceklerdir.” Medeniyetimizin değerlerini bir bir yitiren bugünkü toplum, hakiki lisan ve edebiyatının da ruhunu kaybetmiştir. Türkiye Türkçesinin fakirleştirildiği, bozulduğu, kirletildiği, yabancılaştırıldığı, hor görüldüğü gerçeği, kaç kişinin şuurunda? Din-dil ve tarih şuru olmadan millî bir şahsiyet kazanamayacağımızı, “ses bayrağımızı” olan dilimizi koruyup zenginleştirmeden, kültür ve medeniyetimizin taşıyıcısı ve koruyucusu Türkçemizi bütün güzellikleriyle doğru bir şekilde yeni nesillere öğretmeden fert ve millet olarak güçlü olamayacağımızı ne zaman fark edeceğiz?

Yirmi birinci yüzyılın başında Türkçe Sözlük’te yer alan kelime sayımız yüz bini aştı ama bu kelimeleri bilip kullanan sayısı çok az. Türk klasiklerini sözlük yardımı olmadan anlayabilecek kaç üniversitemiz; bin kelimeyle konuşup yazan kaç lise mezunumuz var acaba? On bin kelimeyle düşünüp yazan kaç şairimiz, kaç hikâyecimiz, romancımız, denemecimiz, aydınımız var?

Dünyanın en büyük ilim adamlarından biri kabul edilen, aynı zamanda çok kıymetli fikir adamı Oktay Sinanoğlu, Türkçenin hayatî önemini çok veciz bir üslupla şöyle ifade ediyor: “Türkiye’nin kurtuluşu Türkçenin kurtuluşuna bağlıdır; Türkçe giderse, ne Türkiye kalır ne Türk Dünyası ne de Türk.” Ana dil şuuruyla Türkçe dâvası; bizim için hem bir kültür, medeniyet, kimlik dâvasıdır hem de istiklal. İşte bu sebeplerle D. Mehmet Doğan’ın ifade ettiği gibi: “Gerçek yurtsever, yarınki Türkiye’nin haysiyetli temeller üzerinde yükselmesini amaç olarak almalı ve bu amacın gerçekleşmesini engelleyici hiçbir meseleyi ihmal etmemelidir. Millî birliğimizin temel taşlarından dilin yabancılaşmasına karşı çıkılmalıdır. Binlerce yıllık kökten gelen ve fakat Anadolu’da bin yıllık bir oluşum içinde ortaya çıkan Türk dilini savunmak; bizi halkımıza, millî tarihimize dolayısıyla davamıza bağlayacaktır.” “Mankurtlaşmak” yani kimliğimizi ve hafızamızı kaybetmek istemiyorsak “dil yâre”siyle ağlayan Türkçenin feryadına yürekten kulak verip “dil dâvası”nı dert edinelim. Dilimizi haysiyetimiz olarak görelim. Mevlâna’ya atfedilen “Ana dilinden koparılan kimse, kendisine yabancılaşır.” hakikatini unutmayalım. Millî değerlerimize sahip çıkarak ve dil şuuruyla Türkçemizi doğru öğrenerek güzel konuşup yazmaya özen gösterelim. “Türkçenin karanlık günleri” bitsin artık.

Yahya Kemal’in: “ağzımızda, anamızın dili gibi helâl ve güzel olmalıdır” dediği Türkçemize; Türkçenin imkânlarını hakkıyla ve en güzel şekilde kullanan kıymetli ediplerimize ve bizlere anne sütü gibi tatlı ve temiz dil zevkini verecek güzel eserlere sahip çıkalım. Kültürümüzün kaynağı dilimizi koruyup zenginleştirelim. Osman Toprak’ın çok veciz şekilde ifade ettiği gibi: “Temiz bir hayat, temiz bir dille kurulur.” hakikatini unutmayalım.

Dil meselesini millî kültür ve değerler bağlamında ele alarak “Türkçenin feryadı”nı yüreğinde duyup “dil dâvası”na sahip çıkanlara; dil zevki ve şuuruyla Türkçe düşünüp konuşan ve yazanlara selam olsun!

Beyza Altınışık - Feyza Keskin - Yaren Arslan

ÇOCUK MEDYASI UZMANI BORA DURMUŞOĞLU:
DÜNYAYA ANLATAÇAK ÇOK
HİKÂYEMİZ VAR

EDİTÖR: ELİF TOKKAL

Sizi tanıyabilir miyiz?

Kardan adam yapmayı bilmeyen çocukların şehri Adana'da büyüdüm. Adana Anadolu Lisesi'nin orta kısmında okurken bazı yaşlıtlarım gibi ben de çeşitli yerlerde ıraklık yaptım. Asıl alışma hayatım ise 2001 yılından itibaren yabancı çizgi karakterlere, sinema ve müzik ikonlarına ait lisanslı ürünlerin Türkiye pazarında geliştirilmesi, zincir mağazalara ve e-ticaret sitelerine tedarik edilmesine yönelik işlerle

başladı. Sonraki hayatım hep bu tarz ürünlerle kesişerek ilerledi. Hayatımın her döneminde çocuklara dokunan işler yapmak nasip oldu.

TRT'deki görevime 2017 yılında Lisans Müdürü olarak başladım, daha sonra sırasıyla Genel Sekreter Yardımcısı ve Genel Sekreter olarak atandım. 2019 yılının Şubat ayından 2023'ün sonuna kadar da TRT Çocuk Kanal Koordinatörü olarak görev aldım. Cumhurbaşkanlığının 100 günlük icraat programında da yer alan "TRT'nin Yerli Dizi ve Çizgi Filmlerinin Lisanslı Ürünlerinin Piyasaya Sürülmesi" projesini hayata geçirdim; gişede izlenme rekorları kıran "Rafadan Tayfa" başta olmak üzere TRT Çocuk'ta yayınlanan "Aslan", "Elif ve Arkadaşları", "İbi", "Kaptan Pengu", "Doru", "Nasreddin Hoca", "Bulmaca Kulesi" gibi birçok yerli animasyonun sinema sektörüne kazandırılması ve markalaştırılması süreçlerini yürüttüm.

Benim için daima özel bir yeri olan TRT Çocuk'u sadece bir televizyon kanalı olmanın ötesinde konumlandırarak ekrandan sinemaya, mobil oyun ve uygulamalardan lisanslı ürünlere, dergi ve kitaplardan sahne etkinliklerine kadar her mecrada zirveye taşıyan ekibin liderliğini yaptım. Türkiye'deki animasyon sektörünün gelişmesinde aktif rol almaya gayret ettim. Hâlihazırda da yerli animasyon üretimi, çocuk içeriklerinde millî değerlere yer verilmesi, çocuk medyasının her alanında temiz içerik geliştirilmesi ve Türkçenin yeni nesle doğru aktarılması konularında kendimi geliştirmeye devam ediyorum. Tabii tüm bunların arasında evlendim ve iki kız babası olmanın mutluluğunu yaşadım.

Çocuk medyası dediğimizde bu kavramın içine neler girer? Genelde sadece çizgi filmler anlaşılıyor...

Günümüzde medya kavramını ele aldığımızda ağırlıklı olarak dijital medyadan bahsetmeye başladık; ancak medya, geleneksel kitlesel iletişim araçları olan televizyon, radyo ve yazılı basın organları aracılığıyla da varlığını sürdürmekte olan bir alan. Çocuklar hâlâ bu araçlarla erişilebilen içerikleri tüketmeye devam ediyor. Buradan hareketle hangi mecrada olursa olsun çocuklara hitap eden her tür içerik için çocuk medyası kavramını kullanabiliriz. Çizgi filmler ilk akla gelen örnekler olsa da sinema, mobil oyunlar, dijital içerikler, kitaplar, dergiler, çizgi romanlar, şarkılar ve hatta etkinlikler, konserler ya da sahne gösterileri dahi çocuk medyasının içinde değerlendirilebilir.

Geçmişten bugüne çocuklar için üretilen içeriklerin niteliğiyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Ne kadar geçmişi düşünmek gerekir bilmiyorum ama yakın geçmişle dahi kıyasladığımızda çok ciddi farklar olduğunu düşünüyorum, çünkü hem çocukların ilgisi hem de ebeveynlerin dikkat ettiği hususlar her geçen gün büyük bir hızla değişiyor. Çocuk içerikleri, yayıncılıkta yaşanan büyük değişim ve dönüşümden nasibini alıyor ancak bu alanda işler daha farklı ilerliyor. Çocuklara özel işlerin, animasyonların, sinema filmlerinin eskisinden çok daha rağbet gördüğü günümüzde, dünyadaki gelişmeler gizli ya da açıktan çocuk içeriklerini etkiliyor. Çocukları olumsuz etkileyen herhangi bir unsur kısa zamanda gündem oluyor ve tedbirler alınarak aynı hatanın yapılması önleniyor. Böylece çocuklara hitap eden yapımların kalitesi, teknik anlamda da içerik anlamında da olumlu yönde gelişmeye devam ediyor.

Medyada çocuk için üretilen içeriklerde hangi hassasiyetler gözetilmelidir?

Çocuklar her yerde olduğu gibi ekran karşısında da masum, saf ve savunmasız. Ekranın arkasındakiler yani içerik üreticileri ve yayıncıların büyük bir çoğunluğu ise maalesef çocuklar kadar iyi niyetli değil, çünkü ortak gayeleri daha fazla para kazanmak ya da ideolojilerini daha geniş kitlelere ulaştırmak. Böyle bir atmosferde çocukların zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimini desteklemek amacıyla alanında uzman kişiler tarafından titizlikle hazırlanarak çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerine katkı sağlayan en önemli ihtiyaçlardan biri temiz içerik. Bu içerikler bir yandan çocukların ruhsal ve fiziksel sağlığını olumlu yönde etkilerken diğer yandan da eğitici, eğlendirici ve ilham verici nitelikleriyle toplumsal hayatı şekillendirebilir.

Temiz içerik, medyanın çocuklara karşı en büyük sorumluluğu olmalıdır. Yayıncıların, yapımcıların ve sanatçıların ebeveyn hassasiyetiyle içerik üretmesi, çocukların yaşına ve cinsiyetine uygun içeriklerin tüm mecralarda yaygınlaştırılması ve desteklenmesi stratejik bir önem taşıyor.

Kimi ebeveynler gerek televizyonda gerekse sanal ortamda çocuklar için üretilen içerikler konusunda hassas olmaya çalışıyorlar. Kimileri ise “zaten düzgün içerik yok” yargısıyla gerekli dikkati gösteremeyebiliyorlar. Medya içeriklerini eleştirel bir gözle değerlendirebilmeleri için ebeveynleri neler tavsiye edersiniz?

Her yaş grubunun ihtiyaçları ve yetenekleri gelişim düzeylerine bağlı olarak değişim gösteriyor. Bu sebeple çocukların ekran kullanırken de yaşlarına dikkat edilmesi ve her yaş grubunun kendine özgü bilişsel özelliklerinin belirlenmesi onların gelişimini olumlu yönde etkileyecektir. Ebeveynler çocukları için içerik seçerken çocuk gelişim uzmanları, psikologlar ve pedagogların denetiminden geçmiş çizgi filmleri ve programları, sinema filmlerini, mobil oyun ve uygulamaları, sosyal medya hesaplarını, lisanslı ürünleri, müzikal etkinlikleri, tiyatro gösterilerini, kitapları ve dergileri tercih etmelidir. Ebeveynler seçici olmak, çocuklarını sağlıksız gıdalardan korudukları gibi olumsuz içeriklerden korumak zorundalar.

Peki ya çocuklar... Çocuklara nasıl “her önüne geleni izleme” seçiciliğini aşılayacağız? Bebeklik döneminden itibaren telefonda uzak tutmak yeterli mi?

Çizgi filmler ve çocuk içerikleri çocukların gelişiminde önemli bir yer tutuyor. Çocuklar çeşitli davranış kalıplarını ekran-

dan öğrenebiliyor, kendileri için rol modeller belirleyerek o karakterler gibi davranmaya çalışabiliyorlar. Bu yüzden çocukların ekran karşısında yalnız bırakılmamaları ve ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte içeriği anlamlandırma sürecine dâhil olmaları da yine bu tehdit sürecindeki riskleri yok etmenin en önemli yollarından biri. Kişisel olarak 3 yaşına kadar çocukları ekranla tanıştırmamanın, sonrasında da kontrollü ve sınırlı olarak içerik sunmanın doğru olduğunu düşünüyorum. Çocukların kendilerine yönelik içeriklerle deneme yanılma yoluyla tanışmasını kesinlikle çok yanlış buluyorum çünkü medya çocukları asla yalnız bırakmamız gereken tehlikeli bir alan.

TRT Çocuk Kanal Koordinatörlüğünüz boyunca çok güzel işlere imza attınız ve katıldığımız ön gösterim gecelerinde de gördük ki çocuklar ürettiğiniz içerikleri çok sevdi. Mesela “Rafadan Tayfa” çocukların dilinden düşmüyor. Bu ilgiyi, içeriklerin hangi niteliğine bağlayabiliriz?

Tabii ki elimizde sihirli bir değnek yok ancak çocukların ilgisini çekebilecek içerikler üretmenin basit bir formülü var; çocuk gibi bakmak, çocuk gibi hissetmek, çocuk gibi düşünmek. Bu aşamada başta eğitimciler, çocuk psikologları ve sosyologlar olmak üzere pedagojik çalışmaları bulunan bütün araştırmacıların birikimlerinden faydalanmak gerekiyor. Anne ya da babaysanız işiniz biraz daha kolay ama “çocuk işi” olduğu yanığıyla işi hafife alırsanız çuvallarsınız. Aksine bir çocuğa bakar gibi hassas ve dikkatli olmalısınız.

Atalarımızın bir kısmı her ne kadar “çocukla çocuk olma” demiş olsa da çocuk içeriği hazırlamaya niyet etmiş bir kişi ço-

cukla çocuk olmak zorundadır. Aksi takdirde dilini bilmediğiniz bir ülkede derdini anlatmaya çalışan avare bir turist gibi ortada kalabilirsiniz. Çocukların duygularını, davranışlarını, beklentilerini ve ilgi alanlarını öğrenirseniz onlar gibi düşünmeye başlayabilirsiniz. Bu titizlikle çalışırsanız başarılı bir çocuk içeriği oluşturmanız kolaylaşıyor.

Özellikle çizgi filmler için soruyoruz, çünkü ekran-çocuk-ebeveyn arasında sıkı bir bağ var. Bu alanda gelinen noktayı çocuklarda gerek dil, gerek kültür aktarımı gerekse dil gelişimi açısından nasıl değerlendirebiliriz? Son bir iki yılda çok fazla üretim yapıldı, sektör gelişti gibi görünse de modern yakalama, değerleri ve kutsalı aktarma bakımından Batı’yı taklit etmeden nitelikli içerik üretiminde istenilen noktada değiliz. Eksişimiz nerede?

Çocuklarda dil gelişiminin en yoğun yaşandığı dönem 0-3 yaş arasındadır. Bu yaşlardaki çocukların henüz yeni oluşmaya başlayan dil gelişimleri ekranla karşı karşı-

ya kalınması durumunda olumsuz etkilenmektedir. 3 yaşından önce ekranla tanışan çocukların dil becerilerinde, konuşmalarında gecikmeler görülebilmekte, dikkat süreleri ve becerileri de yine olumsuz etkilenmektedir. Bu nedenle çocukların 3 yaşına kadar mümkünse hiçbir şekilde ekrana maruz bırakılmaması, doğal akışında ilerleyen dil becerilerinin olumsuz etkilenmemesi açısından oldukça kritik bir konudur.

3 yaşın üzerindeki çocuklarda ise hem dil gelişimi hem de ana dilimizle çocuk arasındaki bağın kurulması, dolayısıyla kültür aktarımı noktasında eğitim ve medya sektörünün yanı sıra ailelere de büyük görev düşmektedir. Dilimizin özünü koruyarak çocuklara aktarmak, yalnızca eğitimcilerin ve yayıncıların gayretleriyle gerçekleştirilecek bir eylem değildir. Aile, okul ve medya burada birlikte konumlanır. Okulun ya da yayın-

cının yetersiz kaldığı noktada aile desteği, ailenin desteğe ihtiyaç duyduğu durumda ise okul ya da yayıncı devreye girmelidir. Ebeveynin medya okuryazarlığına sahip olması, çocuğu ile ekran arasındaki bağın kuruluş biçimi üzerinde oluşturacağı büyük etkinin yanı sıra iş birliğini de güçlendirecektir. Dilimizin temiz ve doğru kullanımına dair ailelerin gösterdiği veya göstermesi gereken hassasiyeti medya sektörü de kesinlikle göstermelidir.

Çok merak ettiğim konulardan biri animasyon sektörü. Biz maalesef bu alana gereken önemi veremedik. Bir de sizden dinlese; bu alan neden önemli, neden bizde gelişmedi?

Animasyon, duyguların izleyiciye yansıtılması için çok etkili bir anlatım biçimidir. Genelde çizgi film denilince akla gelen animasyon, aslında reklamdan habere,

sanattan bilime sayısız alanda kullanılıyor. Yetişkinlerin hayal gücünü ortaya koyarken çocukların görsel ve işitsel becerilerini geliştirmeye de katkı sağlıyor.

Türk animasyon tarihi karikatürcülerin kısa filmler oluşturma gayesiyle başlasa da bu izler aslında yüzyıllar öncesindeki Karagöz ve Hacivat'ın gölge oyununa dayanıyor. Karagöz ve Hacivat'ın eğlenceli hikâyelerini izlemek için perdenin etrafına doluşan kalabalık, gelecekte çubuklarla hareket ettirilen bu karakterlerin nasıl evrileceğini ve gelişeceğini bilmiyordu. Kısa filmlerin Türkiye'de yükseldiği dönemde reklam ajanslarının ilgisini çeken bu yeni sektör, genelde ticari faaliyetler için kullanıldı. Yabancı film dağıtımçıların gelmesiyle birlikte Türkiye, animasyon filmlerle tanıştı.

Sunu net olarak söyleyebiliriz ki TRT Çocuk'tan önce sektör yabancı izler taşıyordu ve en önemlisi dışa bağımlıydı. TRT Çocuk kanalının kurulmasıyla birlikte Türk animasyonu hiç olmadığı kadar talep görmeye başladı. TRT Çocuk kanalının yerli üretime olan eğilimi ve RTÜK'ün tematik çocuk kanallarında yerli üretime teşvik eden düzenlemesi ile birlikte yerli animasyon stüdyoları oluştu ve Türkiye düzenli bir animasyon üretimine geçti. Sektör deneyimi arttıkça çizgi filmler uzun metrajlı sinema filmlerine aktarıldı ve animasyonlar beyaz perdede de ilgi görmeye başladı. TRT Çocuk kanalı, animasyon yapım projelerini Türkiye'de faaliyet gösteren animasyon stüdyolarına yaptırdığı, proje içeriklerini kültürel unsurlar ışığında, pedagojik kurallar doğrultusunda değerlendirdiği ve 360 derecelik yayıncılık anlayışını benimsediği için artık Türk animasyonu denildiğinde dünyada akla gelen ilk marka hâline geldi.

“Yüzüklerin Efendisi”, “Harry Potter” gibi filmler her yaşta çocuğu büyüleyen eserler. Kitapları sinemaya uyarlandı ve ilgi daha da arttı. “Batı bu işi biliyor” söylemlerini kuvvetlendiren bu ilgiye katılmayıp eleştirsek de bu üretimler kendilerine göre ciddi birer başarı. Oysa çocukların gerek pedagojik gerekse kültür-medeniyet aktarımı ve dil gelişimi açısından sorunlu içerikler. Bu eserlerin başarılı olmalarını neye bağlıyorsunuz? “Bizde neden bu başarı olmuyor” serzenişlerine nasıl cevap verebiliriz?

Hem çocuğu hem de anne ve babayı memnun edecek bir denge kurmak gerçekten zor ve kabul edelim ki herkese nasip olmayacak; ama imkânsız da değil, çünkü daha önce defalarca başarılmış. Demek ki bir formülü var. Bu formülün bir tarafında eğlence diğer tarafında ise güven var. Ço-

cuklar eğlenmek, anne ve babalar ise çocuklarına güvenli bir alan oluşturmak istiyor. Bu iki unsurlu formülün dengesini sağlamak ise sizin maharetli parmaklarınıza kalıyor.

“Aslan Kral”, “Şirek (Shrek)”, “Sevimli Canavarlar”, “Buz Devri” serisi, “Kayıp Balık Nemo”, “Neşeli Ayaklar”, “Oyuncak Hikâyesi” serisi, “Coco”... Tüm bu animasyon sinema filmlerinin ortak noktası hikâyelerinin evrensel etkisinin olmasıdır diyebiliriz. Dünyanın en güzel animasyonlarını tasarlayabilirsiniz, en güzel müziklerini besteleyebilirsiniz, en güzel seslendirmelerini yapabilirsiniz ama iyi bir hikâyenez yoksa filminizin başarılı olması çok zordur. Bu bakış açısıyla bu filmlerde işlenen konular izleyicinin kalbine işlemiş ve onları yıllarca unutmamamızı sağlamıştır. Her ne kadar dijitalleşen ve değişen dünyada çizgiler günümüze ayak uydursa da klasik çizgilerin vazgeçilmez olduğunu, ne kadar farklı şeyler izlersek izleyelim bu filmlerin bizlerdeki yerinin farklı olmasından anlayabiliriz.

Dünyaya anlatacak çok fazla hikâyemiz olduğunu ancak bunları ekrana taşımaya vesile olacak yazarlara ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. İnanın gerisi hiç de zor değil.

Çocuk medyasının geleceğiyle ilgili Türkiye özelinde neler söyleyebiliriz?

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla etkisini artıran ve 90’lı yıllardan itibaren büyük bir hızla büyüyen “üretici endüstri”, günümüzde sadece küresel ekonomiyi değil kültürel faaliyetleri de çok ciddi anlamda tesiri altına alıyor. Bu alandaki yatırım ve araştırmalar da aynı hızla büyümeye devam ediyor. Ulusal ya da uluslararası birçok kurum, kuruluş ve şirketin stratejik planları hazırlanırken artık bu potansiyel de titizlikle değerlendiriliyor. Çocuk medyası

diye tabir ettiğimiz alan da bu sektörün tam kalbinde yer alıyor.

Yakın geçmişte çoluk çocuk işleri diye küçümsenen bu tarz işler, günümüzde çocuklarına alternatif meslek sunmak isteyen ebeveynler, yeni projeler geliştirmeye çalışan girişimciler ve tabii ki hacimlerini büyütmeye çalışan yatırımcılar için vazgeçilmez bir çıkış noktası hâline geldi. “Üretici endüstriler”in eğitimde de temsil hüviyeti kazanmasıyla ortaya çıkan farkındalığın büyümesi artık kaçınılmaz. Paylaşılan verilere göre Türkiye bu alanda dünyadaki önemli liderlerden biri olma potansiyeline sahip. Gecikmeden yakaladığımız bu güzel fırsatı akıllıca değerlendirmeli ve istikbalimiz için hem ekonomik hem de kültürel gelişimin baş aktörü hâline gelen bu endüstriden daha fazla faydalanmalıyız. Bu vesileyle sık sık kullandığım “Gelecek animasyonda!” sloganı burada da yinlemek isterim.

Ahmet Özdemir

EDEBİYATIMIZDA NEVRUZ BAHAR; GÜL VE BÜLBÜL

*“Gül alurlar gül satarlar
Gülden terazi tutarlar
Gülü gül ile tartarlar
Çarşı pazarı güldür gül”*

Ümmi Sinan

Kocakarı takvimi” diyorlar. Yanlış adlandırma. Yüzlerce yıldan beri yaşana yaşana, denene denene, geleneklerimizde, göreneklerimizde yer etmiş, insanlarımızı rehber olmuş “halk takvimi” ya da eski takvim bunun adı. Meteorolojiden, tarıma, hayvancılıktan, göçmen kuşlara, çiçekten

böceğe, hasılı hayatın maddî, manevî her yönünü ilgilendiren halk belleğinin alma-nağı, ajandası diyebiliriz. Mesela 18 Nisan halk takvimine göre abrılın¹ beşi, “camız kıran” olarak bilinirdi. Öyle soğuk olur ki, “*kork abrılın beşinden, öküzü ayırır eşinden*” sözü, folklor dağarcığımızda yer etti.

Bir başka önek “18 Mayıs”ı gösterebiliriz: Halk takviminde güllerin açma zamanını olarak kabul görmüş. Zamane gülleri her mevsimde açıyor olsa da gül var, gülcük var. Güllerin gülde, gülün gönüllerde kök salanı var. Hani Orta Anadolu’da türkü olup, içinizi coşturana, sevgili olup bahtınızı açana var:

*Güllüm güle darılmış (Gülüm yar)
Gül dikene sarılmış (Gülüm yar)*

*Derelerin oylumu (Gülüm yar)
Eğri koydun boynumu (Gülüm yar)
Gine göresim geldi (Gülüm yar)
Güzel fidan boylumu (Gülüm yar)*

*Gülüm güle gidelim gülüm yar
Eğlen bile gidelim gülüm yar...*

CEMRELER

Halk takviminin bir başka evresi, “köz, kor, ateş” olan cemreler, sessiz sessiz havaya suya toprağa düştü. Anlatılara göre, Cemre gökte yaşayan yiğit bir delikanlıymış. Uzaktan gördüğü dünyaya karşı merak duymuş. Havaya düşmüş. Toprak ananın kızlarından birine âşık olmuş. Suya düşmüş, yıkanmış, temizlenmiş. Sonra, toprağa düşüp, sevgilisine kavuşmuş. ...”

NİSAN YAĞMURU

Doğum, çocukluk, gençlik, orta yaş ve ihtiyarlık sanki mevsimlerin sıralanışı gibi. Baharın, doğmak, umutlarla dolmak

gibi bir özelliği var. En güzel resimlerin, en güzel şiirlerin, en güzel melodilerin bahardan ilham alması, ya da bahara armağan edilmesi doğal.

Eskiler nisan yağmuruna “ab-ı nisan” derlerdi. Söylentiye göre, nisanda istirdiyeler sedefler, deniz dibinden su yüzüne çıkıp, yağmur tanelerini içine alır; inci, sedef yaparlarmış.

Ne güzel dilektir: “Dertleriniz kum tanesi gibi küçük, sevinçleriniz Nisan Yağmuru gibi bol olsun.”

Abdurrahim Karakoç ‘un dua şiirinin bir dörtlüğü şöyle:

*...Kumral saçlarında nisan yağmuru
Yazın ak yüzünden gölgenin moru
Ağzından en serin, hem de en duru
Kayalardan akan kaynaklar öpsün...*

Folklorumuzda “nisan yağmurları”ndan sıkça söz edilir. Denir ki: “Nisan yağmuru zemzem suyu gibidir, uğurludur. Nisan yağmurunda ıslanmak insana sağlık verir.”

Şamani Türk kültürüne kökensel bağlılığını yüzyıllarca koruyabilmiş abdallar, nisan yağmurunu kutsal bilirler. Her yağdığında altında ıslanırlar.

BAHARI MÜJDELEYEN ÇİÇEKLER

Cemrelerden önce kimi yerlerde erken, kimi yerlerde geç bahara göz kırpan çiçekleri görürüz. Kardelenler, aşkın, dirilişin ilk ışığı, baharın ilk ulaşıydı. İlk muştı, yüreklere ilk aşı, duygunun yamaçlarına vuran ilk çiseydi.

Karda açan ve sevgilisini bekleyen çiçeğe “kardelen”, yarı yolda bırakan çiçeğe “hercai” denilmiş. Toprağı örten karı delip

¹ Halk ağzında Nisan ayı.

EV DE ALDIRIR. OTO DA.

444 63 13 | fuzulev.com

geçecek kadar güçlü, görüntüsüne karşın, bir o kadar narindi kardelenler.

Türklerle kardelenler arasındaki benzerlik kurabilirsiniz. Demir dağı eritip ışığa, özgürlüğe, yeni bir güne merhaba diyenler Türklerdi. Karları, buzları eriterek, yeni bir güne merhaba diyen ilk çiçek kardelenler oldu. Onun için Türklerle, kardelen kadar duygulu, demir dağları delegecek kadar güçlü, diyebilirsiniz.

Toprağı “ana” olarak niteleyen Türkler için “baharın gelişi” önemlidir:

“... Yüce Göktanrı'nın ilk defa gürlendiği, yağız yer, altmış türlü çiçeklerle ilk defa bezendiği, altmış türlü hayvan sürülerinin ilk defa kış-nediği ve melediği zaman sen (Türk'ün Atası) yaratıldın!”

Bu sözler Türk'ün yaratılış destanında yer alıyor.

NEVRUZ ve BAHAR SEVİNCİ

Nevruz bayramı, Müslüman olan ya da olmayan Türk toplulukları arasında yüzyıllardan beri kutlanmaktadır.

Nevruz geleneğinin Sünnilikle, Alevilikle, Bektaşilikle doğrudan bir bağlantısı yoktu. Kutlamaların tarihi İslamiyet öncesine gidiyordu. Nevruz, Ergenekon'da demir dağları eriterek dirilen atalarının ruhlarıyla yanan bir ateşti.

Osmanlıların atası olan Kayı Boyuna mensup Karakeçililer'in, 21 Mart'ta Ertuğrul Gazi'nin türbesi çevresinde yaptıkları şölenin diğer adı: Yörük Bayramıydı.

Âşık Ruhsatî, 1750 metre yükseklikteki Kangal'ın Deliktaş köyünde, zor bir kıştan sonra bahara kavuşmanın sevincini bir destanında yansıtmıştı:

... Misafir alıyor dağların başı,
Şükür gitti evden kışın telaşı
Yaz çiçeği çiğdem gösterir başı
Usul boylu ince belli yaz geldi...

Ruhsatî, bir başka şiirinde yazın geldiğini sevgilisine şöyle müjdelemiştir:

Daha gözleyim mi ey mavi donlu
İşte görüyorsun sunam yaz geldi
Kalmadı eridi dağların karı
Nice bir ah ile yanam yaz geldi

Kaba yel değdi de söküldü seller
Bülbül dile geldi açıldı güller
Herkes sevdiğine nâmeler yollar
Ben de Kerem gibi yanam yaz geldi...

NEVRUZİYE

Nevruzîyeler, halk şairleri kadar divan şairlerinin de ilgi alanı olmuştu. Nevruz'da câize (armağan, bahşiş) almak için büyüklere kaside sunulurdu. Nefi'nin nevruzîyesinin şu beytini hatırlarsınız:

Erişdi bahâr oldu yine hemdem-i nevruz
Şâd etse nola dilleri câm-ı Cem-i nevruz ...

XVI. yüzyılın âşıklarından Pîr Sultan Abdal da Nevruzîyesinde şöyle diyor:

Sultan Nevruz günü canlar uyanır
Hal ehli olanlar nura boyanır
Muhib olan bugün ceme dolanır
Himmeti erince Nevruz Sultan'ın
....

Nevruza Kazakistan'da “bayeşek”, Kırgızistan'da “bayçeçek”, Özbekistan'da ise “baharkız” deniliyor. Nevruz, Türk dünyasında diriliğin, tazeliğin, yenilenmenin, gençliğin, bekâretin, saflığın, masumiyetin ve temizliğin sembolüydü.

Anadolu'da bahar başlangıcında sivri sopalarla tepelere tırmanıp çiğdem toplama

yan çocuklar, bunları karaçalı dalına asarak sokak sokak, ev ev dolaşır ve bir tekerleme tutturarak baharın gelişini müjdelirdi:

*Çiğdem çiğdem çiçecik
Ali Baba gökçecik
Çiğdem geldi kapıya
Yağ çıkarın yapıya
Yağ olmazsa bal olsun
Oğlum, uşağın sağ olsun...*

ÇİĞDEM DER Kİ

Topraktan başını uzatır uzatmaz, koyun ve keçi gibi hayvanlar tarafından yenildiği için beyaz çiğdeme halk “öksüzöğlan” adını vermiş. Bu çiçek Bektaşilikte Ehlibeyt’in sembollerinden biriydi. Aşık Veysel’den derlenen bu anonim türkü ne kadar güzeldir:

*Çiğdem der ki ben elâyım
Yiğit başına belâyım
Hepisinden ben âlayım
Benden âlâ çiçek var mı
Al baharlı mavi dağlar
Yârim gurbet elde ağlar
.....*

İlk kardelenlerin çıktığı, arkasından erik ve bâdem dallarının çiçeklendiği; sonra yavaş yavaş tedbirli ağaçların çiçek açtığı bu mevsimde; doğmanın, doğurmanın lezzetiyle bütün bir gençliğin neşesini yaşarsınız...

Bakınız Âşık Veysel baharı nasıl anlatıyor:

*Cümle ağaç uykusundan uyandı,
Giyinmiş donunu yeşil atlastan,
İrenk irenk çiçeklere boyandı,
Gidermiş kederi, kurtulmuş yastan.
Bahar gelir, dağlar-bağlar süslenir,
Yel değmezse, coşan dallar uslanır,
Bir hazîn ses şafaklara seslenir,
Neler duymaz bâd-ı sabâ o sestem.*

Hasılı bahar, “bir gönül açıcı mevsim”di. O sebeple Türkler asırlar boyu baharı kutlamıştı. O bayramlardan biri de Hıdırellez Bayramıydı.

HIDIRELLEZ

Türk dünyasında halk takvimimin bir faslı da “Ruz-ı Hızır” (Hızır günü) olarak adlandırılmıştı. İnanişe göre, o gün Hızır ve İlyas Peygamber, yeryüzünde buluşmaktaydı. Halk arasında Hızır ve İlyas sözcükleri birleşerek Hıdırellez şeklini almıştı.

Atalarımız yılı ikiye ayırmıştı. 6 Mayıs’tan 8 Kasım’a kadar olan süre “Hızır Günleri” adıyla yaz mevsimini, 8 Kasım’dan 6 Mayıs’a kadar olan süre ise “Kasım Günleri” adıyla kış mevsimini oluşturmaktaydı. 6 Mayıs, kış mevsiminin bitip yazın başladığı gün olarak bilinirdi. Hıdırellez günü, Rumi takvim olarak da bilinen Jülyen takvimine göre 23 Nisan gününe rastlamaktaydı.

Yunus Emre şöyle demişti:

*Yunus Emre bu dünyada
İki kişi kalır derler
Meğer Hızır, İlyas ola
Âb-ı hayat içmiş gibi.*

İnancımıza göre Hızır, hayat suyu (ab-ı hayat) içerek ölmezliğe ulaşmış. Baharla vücut bulan yeni hayatın sembolü olarak kabul edilmiş, birbirinden güzel ve anlamlı inanışlar manzumesi olmuş:

Hızır, darda kalanların yardımına koşar, dileklerini yerine getirir. Yüce gönüllü, temiz kalpli, iyiliksever, bolluk, bereket, zenginlik sunandı. Uğur, bereket ve kısmet kaynağıydı.

GÜLLERİN AÇMA ZAMANI

18 Mayıs’ın, güllerin açma zamanı olduğunu belirtmişti. Gül her iklimde yetiş-

tirilebilir ama, onun has bahçesi bizim şiiri-
miz, türkümüz, şarkılarımız ola geldi. Meh-
met Özbek'in derlediği Kerkük türküsünde
beyaz ve kırmızı güllerden söz ediliyor.

*Beyaz gül kırmızı gül
Güller arasından gelir
Yarım geymiş beyaz ezye
Sabbah namazından gelir*

....

Derler ki, Âdem ile Havva'nın üze-
rinde kuruyup yere dökülen cennet yap-
rakları, güzel kokulu uç vermiş. Gül de
bunlardan biriymiş. Hazreti Muhammed'in
terinden doğmuş. Yunus, sarı çiçeğe "Gül
sizin nenüz olur?" diye sorar da çiçek "İy
Derviş, gül Muhammed teridür," der... Sü-
leyman Çelebi de "Terlese güller olurdu
her teri / Hoş direrlerdi terinden gülleri"
dizeleriyle dile getirmiş. İnanç dünyamız-
da gül, Hz. Muhammed'i, Hz. Ali ve oğulla-
rını simgeler.

Pir Sultan Abdal, gül motifini en
çok işleyen âşıklarımızdandı. Üç değişik
deyişinden birer dörtlük örnek vermek
istedim:

*Fatma Ana Şah Ali'nin gelini
Miraç'a inerken öptü elini
Haksızlara koklatmazdı gülünü
Muhammed'in bergüzarı bu diye*

*Havanın yüzünde sema tutarken
Ab-ı kevser şarabından içerken
Muhammet gül ü reyhanın seçerken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?*

*Emanet âlemde adem bir güldür
Geldi dost kokusu ol güle düştü
Adem'e âşıklar beli dediler
Feryat ile figan bülbüle düştü*

DOSTUN GÜLÜ

Pîr Sultan'ın dost bağı gül rengiydi.
Bu kavram, Hz. Ali'yi çağrıştırmaktaydı. Bir-
kaç dörtlük daha ekleyelim:

*Sevdiğim, bağında güllerin gonca
Usuldur boyların, bellerin ince
Adı güzel imamların önünce
Kerbelâ'da şehit düşmemem m'ola*

*Pîr Sultan haber ver dosttan
Bülbül ötüyor kafesten
Hem gül ağlar hem gülistan
Ah Hüseyin, vah Hüseyin*

*Bir gül ile gülistanı seyrettim
Seher yelleriyle esen Ali'dir
Muhammed kılavuz Mahşer yerinde
İslâm'ın sancağın çeken Ali'dir*

Pir Sultan idama giderken, musahi-
bi Ali Baba, taşlamaya kıyamamış. Pir Sul-
tan geçerken taş yerine elindeki gülü atı-
vermiş. Bunu gören Pir Sultan öyle üzülmüş
ki şunları demeden edememiş:

*Pir Sultan Abdal'ım can göğe ağmaz
Hak'tan emr olmazsa irahmet yağmaz
Şu ellerin taşı hiç bana değmez
İlle dostun gülü yaralar beni.*

Gülün kat kat olan taç yaprakları ile
ruhun manevî kapısı olan kalbin kat kat ol-
ması arasında bağlantı kurulur.

Hıdırellez'de gül ağacının altına ni-
yet küpü konulur. Gül ağacı, dalına niyet ça-
putu bağlanır.

Gül türlü sevda yangınlarının ilk kı-
vılcımı gibi. Ne güzel şu Bayburt türküsü:

*Ey gül dalı gül dalı
Oldum sana sevdalı
Gördüğüm günden beri
Sinem aşkınla dağlı...*

GÜL MEVSİMİ

Ozanlarımız, gülü sevgilinin yüzüne, yanağına, ağzına hatta kulağına benzetirler.

Eskiler, gül bulunmayan bahçeye girmeye değmez, gül olmayan bahara, geldi sayılmaz, derlerdi. O yüzden bahara “gül mevsimi” adını vermişlerdi. Gül konulu minyatür ve resimler geleneksel güzel sanatlarımızın gözdesiydi.

Ümmi Sinan'ın, “*Gül alurlar gül satarlar/ Gülden terazi tutarlar/ Gülü gül ile tartarlar/ Çarşı pazarı güldür gül*” mısralarını içeren ilahisine, bir Divriği türkümüz, cevap verir gibi:

“Aşan bilir karlı dağın ardını / Çeken bilir ayrılığın dardını / Bülbül kaçta aldın gülün narhını / Gül alıp satmanın zamanı değil,”

GÜL UYGARLIĞI

Kültür hayatımıza getirdiği güzel-liklerden yararlanmasını bilen halkımız, gül ile ilgili onlarca atasözü ve deyim üretmiş. Birkaçı şöyle:

Gül bahçemi gör de baharımı anla.

Gülü seven dikenine katlanır.

Gül çengelsiz yar engelsiz olmaz.

Gülüne bak, goncasını al.

Gül güdük amma kokusu güzel, servi büyük amma yapısı güzel.

Güldükçe yüzünden güller açılmak.

Güllük gülistanlık.

Gülün kadrini bülbül bilir.

Gülü yad ettikçe bülbülün feryadı artar.

Vuslat yataklarına gül yaprakları serpilmiş, gül döşenmiş. Kitaplarımızın arasındaki gülkurusu yaprakları mutlu çağrışımlara neden olmuş. Şekerli gül tatlıları gülbeşeker adıyla anılmış. Kırmızıya gülgun, pembeye çalanına gül-i suri, sarı-kırmızı

olanına gül-i rana , laleye gülriz adını koymuşuz.

Halk hikâyelerinde güllü isimler yaygın. Güllü Han ile Melikşah, Mahi Varaka ile Gülşah, Hüsrev ile Gülrüh, Gül ile Sitemkâr hikayelerinde olduğu gibi. Hasılı bir gül uygarlığına sahibiz.

GÜLLÜ KIZ ADLARI

Gül sabah 05.00 ile 10.00 arasında toplanır. Bu saatler gülün kokusunun en verimli olduğu saatler diye bilinir. Bu saatler arasında doğan doğan kız çocuklarına Gülderen adı verilir. Öğleden sonra doğan kız çocuklarına Gülseren ya da Gülser veya Güümser adı konulmuş. Çünkü sabah erken toplanan güller öğleden sonra sergilerde kurutmaya bırakılmış. Gece gül toplanırken doğanlara Gülay adı verilmiş.

Kız çocuklarına güzel olsunlar diye güllü adlar verilir ki sayıları yüzü geçer. İşte bunlardan birkaçı: Ağgül, Asigül, Aygül, Ayşegül, Badegül, Bağdagül, Bahtıgül, Birgül, Destegül, Esengül, Ergül, Gelengül, Goncagül, Güldalı, Güldane, Gülizar, Gül, Gülce, Gülfidan, Gülnaz, Gülfidan, Gülkız, Gülsema, Gülşen, Gülden, Gülfem, Gülfer, Güller, Gülser, Güleser, Gülseren, Gülsine, Gülsiye, Gülay, Gülşah, Gülbeyaz, Gülnur, Gülnar, Gülendani, Gülbeşeker, Güümay, Yazgülü,ve niceleri...

İstanbul'da çiçek adı taşıyan yüzlerce sokak adı arasında belki yüze yakın “gül”le başlayan sokak adına rastlarsınız.

Âşık Gevherî, bülbüllerin figanına rağmen sevgilinin yanağında açan, gülen güllere çarpılışından söz ediyor:

Figan etmekte bülbüller

Nice iller bizi dinler

Açılmış yanakta güller

Güli handana çarpıldım

Gevheri bir başka şiirinde beyaz gerdanlı, köprü boyunlu sevgilinin yanağına kırmızı gül takmasının felaket olabileceğini söylemiş:

*Gevherî der: Şah-ı bülbül,
Beyaz gerdan bina-yı pül
Yanağına kırmızı gül
Takma, beni öldürürsün.*

Gelinlik kızlar ve evlenme çağına gelmiş delikanlılar güllü çorap giyerler. Evlenme çağına geldiklerinin işaretidir. Gül şeklinde örülen oyalara ise gül oya denir. Gül manilerimizde de vücut bulmakta:

*“Güle serdim güle serdim, / Gül mendili güle
serdim, / Gül topladım gül yanaktan, / Al
gülü gülşene serdim...”*

*“Gül yolladım gül yolladım, / Gülü
gülüme yolladım, / Bülbül güle dem dökerken,
/ Ben gülüme gül yolladım.”*

Gül sevgisi dostluğa, dostluk Allah için sevmeye, bu da insanı evliya ve Peygamber sevgisine götürebilir.

*Muhabbet nedir: Muhammet
Müminin arzusun Cennet
Yola giren cana minnet
Bir has gül olmuş kokuyor...*

Günlerden bir gün, Ruhsatî ve çırağı Mesleki, köylerine yakın bir yaylada taze açmış güle benzeyen üç kız görmüşler. Ruh-satî hemen söylemeye başlamış:

*Yârin bahçesinde üç gül açılmış
Ak gül, kırmızı gül ile sarı gül
Üçü birbirinden fazla saçılmış
Ak gül, kırmızı gül ile sarı gül
Biri kirpiğini süzüp geliyor
Biri yüreğini ezip geliyor
Birisi zulfünü düzüp geliyor
Ak gül kırmızı gül ile sarı gül*

*Birinin kaşları benzer hilâle
Birinin dudağı dönmüş zülâle
Birisi açmış kırmızı lâle
Ak gül, kırmızı gül ile sarı gül*

Tam burada Meslekî araya girmiş ve bir dörtlük de o söylemiş:

*Nevbahardır yaylalara göçülmüş
Pir elinden dolu bade içilmiş
Birbirinden güzel doğmuş açılmış
Ak gül kırmızı gül ile sarı gül*

Takvimler nisanın ilk haftasına “Bülbüllerin ötme zamanı” diye yazar. “Seherde ağlayan bülbül / Sen ağlama ben ağlayım” diyen Âşık Veysel’in yanık ve titrek sesini hatırlayınız: “Ötme bülbül ötme bülbül/ Derdi derde katma bülbül / Benim derdim bana yeter / Bir dert de sen satma bülbül!”

“Bülbül-gül-dert: Bu dert aşk derdi, özlem derdi... Kavuşma çırpınışı ve çağlarca bitmez serenat.

Karacaoğlan’ın şiiri Erzincan yöresinde türkü olarak karşımıza çıkıyor:

*Bülbül havalanmış yüksekten uçar
Has bahçe içinde gülüm var deyi
Seni seven aşık serinden geçer
Güzeller içinde yârim var deyi*

....

Bizim inanç dünyamızda, gül ve bülbülün saygın yeri var. Fuzulî, Peygamberimiz’i övdüğü “Su Kasidesi”nde: “İçmek ister bülbülün kanın meger bir reng ile / Gül budanın mizacına gire kurtara su” diyor. “Su” yerine Hz. Muhammed ve O’nun yolunu, rahmeti; “gül” yerine Tanrı’dan başka bütün varlıkları, dünyayı; “bülbül” yerine Hak âşığı, “budak ve dikenleri” yerine de nefisi koyarak yorumlayın bakalım.

Hayrettin Taylan

TAŞA VERDİM TÜRKÜ YANIMI

“Elleri elimdedir
Gözleri gözümdedir
Bunca yıldır ağlardım
Hep senin derdindedir
Oy dağlar, sümbüllü bağlar hey”

Onca yıldır şimşekler gözyaşlarında başlıyordu. Onca yıldır, gözüm ile seni gözleyişim aynı türküde taş kesilmiş. Toprağın emdiği gözyaşlarında canın yeşerdi. Her damlada sümbüller yeşerdi. Bunca yıldır, şiirlerde, cümlelerde, cemallerde, hilallerde, hikmetlerde, ben ötesinde ağladım. Ağlayışım sefaydı, gönlümden akan vefaydı. Sevmenin nimetiydin,

bu yüzden “mushaf” gibi hep yücelerde tuttum seni. Ben’e, öz’e, an’a en çok da O’na yakın nastın.

Güller bağlamış gönül yamacım. Kendimden usandım, seni sevmekten usanmamış us çetrefilindeyim. Hayatın fısıldadığı öğretilerin notasındaım. Zorluklar, dertler, yokluğun, suskunluğun, benim uyanışım atlasım. Nemli gözlerin, giderken ağlayışın, son bakışın, ağlamaklı gülüşün her şey ben de uyanış. Uyanış, kutsaldır. Buraya tüner simurg. Bir olmaya, sen olmaya gam gemisiyim. Ünlere sarılı ve cümle camisine bırakılmış mecnundum.

Yokluğun zihinsel kederin dimağıydı. Zihinsel acılar, yumuşak uyarılardı. Sensizliğin acısını yaşadıkça, gözlerimden yaş aktıkça, beni ağlatan türkülerde kendimi kaybettikçe iyileştim. Psiko-dem önermesiydi kederin. Zihni yumuşak acılara alıştırdım. Doydum yokluğuna. Yumuşak acılarla doydum yokluğuna.

İçtenliğim, yoldu. Kendimi kandırmayı bıraktım. Yokluğun, ölümün taş bağıydı. Bağrım taştı. Ağrım, Ağrı Dağı iken sen kıyıda Van kedisi gibi sevimlice aşk oyunları oynadım. Kendimden ayrılp hep sana kavuştum. Dizelerden ayrıldım yazılarda buluştum. Senden ayrıldım, sana kavuştum. Ben’den ayrılp ben’e kavuştum. Adresinde yokluğun kilidi. Açtım tövbe kapısını. Hiç tanımadan, hiç bilmeden, hiç görmeden, hiç konuşmadan, hiç susmadan, hiç gitmeden, hiç alışmadan ahir zamanın içindeki aşk ile çağırana sana geldim.

Ezel ile ecel arasında eriyen dağların yamacıydım. Yamacımda senli ömrümün baharı. Kırmızı bir gül gibi açılmışsın. Önce kokun geliyor. Önce kırmızı yapraklarının ihtişamı geliyor. Önce beni görmezden gelişin dikenleri gözüküyor. Önce suskunluğun çürümesi gözüküyor. Tek başına baharı başlatan kırmızı gülünün gölgesine geliyorum. Yine beni ağlatan türküler. Yine tüylerimi diken diken eden türkü. Yine aynı ben, yine gözlerimde akan hasret romanı.

“Al hançeri sinem işte
Ben usandım bu candan
Al hançeri sinem işte
Oy dağlar sümbüllü bağlar oy”

Kalbimin sahipsizdi sensiz, bu yüzden her zerresini periler parsellemişti. Oysa senin yürek ülkenin masalı vardı. Bensizdi üstelik. Üstelik masalının sonunda muradına eren de yoktu. Yok olmayı bilmez inanan, direnen O’nu bilen.

Masaldan çıkıp bir filmin sonu gibiydi. Sahnede bütün perma perişanlıklar vardı. O alevin, o imkansızlığın, o gönül tozları arasından, ağır yaralı olarak kollarıma gelir gibi hissettim.

Gözlerimi açtığımda senaryo yanmıştı. Soluma baktım vardın, s'ağıma baktım yoktun. Bütün sağ'lar Kabil'in solunda çıkar valsındaydı. Ben, vals bilmiyordum. Bin yıldır, diriliş, direniş divanındayım. Sakinin doldurduğu meyle kendimden ona giderim. Bir adım da Baki -aşktı.

-Bir veda hutbesi gibi öylece bakıp giymiş-tin giymeyi.

Ey insanlar, insan olunuz!!!

Ey olanlar, gönülde pişiniz!!!

Ey pişinler, kendinize doyunuz!!!

Ey doyanlar, kendinizde başlattığınız diriliş devam ettiriniz!!!

Başkasına bakar gibi baktım. Saf bilincimin içindeki kızgınlık ve kırgınlık bulutlarını dağıttım. Sahip olduklarımızın "öz"üne yaklaştım. Yapışkan olan çekim yasasının yasaları arasında canımı aldığım aşk girdabındayım. Canımın içinde açılmış çiçektin. Bahar sinmişti canıma. Şimdi, kurumuş yaramla ile sensizliğin uzaklığı arasında can derdi çekiyorum. Henüz yazılmamış hayatın, henüz gidilmemiş ülkenin, Henüz yaşanmamış aşkın, henüz varılmamış ayrılığın uçurumundayız. Henüz, sen gitmemiş gibi kendime gidiyorum. Durmadan düşünme düşüne ölüyorum.

"Elleri elimdedir
Gözleri gözümdededir
Bunca yıldır ağlardım
Hep senin derdindedir"

Sensizlikten sızıyor ağlak gözlerim. Ayrı kalışım yaram ile uzak kaldığım arayla konuşuyor. Umudun hafızısın.

Unutma. Gitmek, bin türlüdür. Onun yaptığı türlüye benzemez. Sen, şimdi onun türlüsünü özlemişsin. Acıkmışsın. Oncadır ona

acıkmışsın. Onun türlüsü onun ile ilgili bir türlüsü hatim ediyor yokluğu. Suskun demirler eriyor. Elleri elinde olduğu, gözleri gözünde olduğu yeni dünyanın sonundasın...

Uyan!

Bunca yıldır bu hülyadır. O yok. Onun yokluğu da yok. Var olmayı dene. Var edenin devasında, onun devası devamdır. Oysa bir tutam mutluluk, bir tutam gönülden sesleniş. Bir tutam sözsüz romanları okutan bakış yeterdi.

Yeterlilik fiillerin bitti. Acıkmış bir gönüle dil bilgisi yetmez. Gönlü duyarmaz sözler, dizeler, imgeler. Bunca ağlayışın, bunca umudun, bunca çıldırmış kavuşmanın, bunca yol gözlemenin gözlemesine yetmez dilbilgisi. Gönül bilgin lazım. Anlamını yitirmemiş gönlünün içindeki gönlün lazım. Her zerresinde huzur ekili senler ye-

tişmiş. Her zerresinde, seni özleyen ben'ler yeşermiş.

Uzaklıklarımız, kırgınlıklarımız, kederlerimiz, umudumuz, sonumuz, sonramız, arasında balta girmemiş ormanlar yetişmiş. Ben, hangisine yetişeyim.

Ben, hangisinde kalayım.... Sen tatlıydın, sen acıydın, sen ben'din, sen ekmektin, sen emektin. Sen, an'ı anılara, O'nu ona götüren yarım ve yârim kalandın.

“Taşa verdim yanımı
Toprak emdi kanımı
Taşa verdim yanımı
Oy dağlar oy dağlar oy dağlar oy”

Ahir Kelamın kavmiyim. Kalemsiz, sözsüz, umutsuz bir huzurun delisiyim. Deliliğim bitiriyor gevezeliği. Turnalar gibi sıcak bir yamaç arıyorum. Karlı dağların var. Suskun bir veli gibi veli nimetimi yok sayamazdım. Beni veli de deli de ali de kılan sendin. Bu nimettir. Bir insan hem sevginin delisi hem duruşunun velisi hem yolunun ali'si olamaz. Ben olmaya, ermeye, gönül sermeye yar yakınıyım.

Mana dilinin ucundaki dipsiz anlamların gurmesi ve görmesiyim. Suskun bir huyun kuyusu gibi derindir gözükmezliğin. Gönül dostluğunu aradım. Postumu serdim nemli gözlemlerle baktığın zamana.

Ağla!

Benim âdetimdir, sen ağladığında ölmeye.

Aşk ehli, dili susturmaz. Aşk ehli zihni susturabilir. Ben ehli değıliyim, aşka dâhiliyim. Sonra hatta çok sonranın sonrasındayım. Sırlarımın sınırlarında mayınların. Gönülüm beni duyuyor. Yolun sonunu gösteriyor gönülüm. Can kulağım var, an kulağım sağır. Can kulağıyla cananın suskun evininin di-

bindeyim. Feleğin çemberinden geçip kendi çemberimde oynuyorum. Bir damla olan sevdanla koca okyanusta yunus gibi sevimlice oynuyorum yarınki buluşmalara... Sen, gelmişsin koca okyanusa, peşinde binlerce balina. Ben biçare yunus... Koşuyorum sana doğru. Tüm balinalar arasındayım.

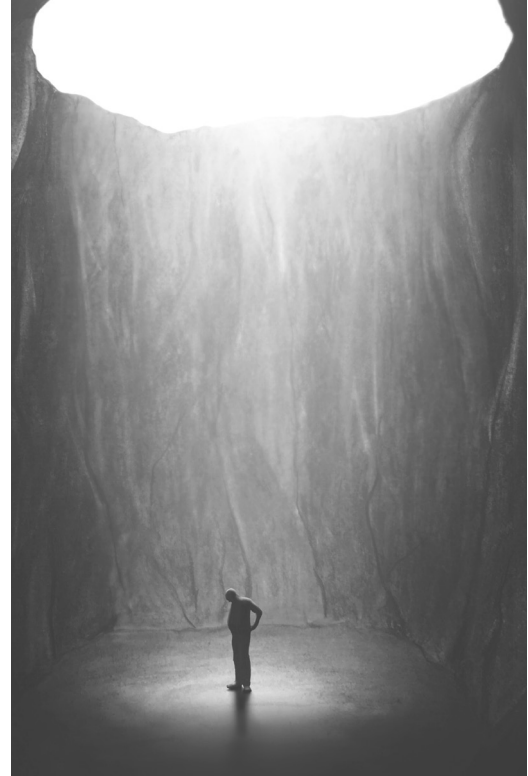
Ben yok

Sen yok

Balina yok

Yolun sonu yok...

Açılmadığın her şey asıl sandığındır. Sandığındaki çeyizlerden çok açılmadıklarındır gerçek sandık sandığı aradım. Ne demek istemiyorsun? Diyemediklerinin incidir diye istiridye olup yüreğimden geçirdim zimmetin, himmetin, hikmetin, zahmetin, töhmetin, kudretin, kısmetin, kıymetin kumlarını. Geriye bir ben kaldı da sana bana yeter.

Musa Yaşaroğlu

“AHLÂK” NEYE LÂZİM?

Ahlâk kelimesi Arapça “hulk” (veya “huluk”) kelimesinin çoğuludur. Türkçede tekil olarak kullanılır. Hulk; din, tabiat, huy ve karakter anlamlarına da gelir. İngilizcede ahlâk karşılığı “moral” kelimesi kullanılır. Latince “morale” kelimesi “adet” anlamına gelen “mores”den türetilmiştir.¹

Ahlâk, TDK sözlükte “Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları; aktöre, sağtöre.” anlamıyla karşılık buluyor. Farklı kaynaklarda bu tanımın: “Bir toplum içinde kişilerin

¹ YAKIT, İsmail; Batı Düşüncesi ve Mevlana, Ötüken Yayınevi, İstanbul, (1993)

uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kurallarının yanı sıra bireyin doğuştan getirdiği gizil güçlerle birlikte toplumda yer alan doğru-yanlış gibi kavramların bir araya gelmesiyle oluşan davranışların tümü...”² şeklinde genişletildiğini de görmekteyiz. Daha öznel tanımlamalarda, “Ahlâk mutlu olmak sanatıdır.” şeklinde karşımıza çıktığı gibi “Bireyin, Yüce Yaratıcı’ya, kendisine, diğer insan ve varlıklara karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi demektir.” İfadesiyle de karşılık bulabilmektedir. En genel tabiriyle tüm insanlığın ortak değeri olarak kabul edilen “ahlâk”ın farklı bakış açılarına, dünya görüşlerine ya da medeniyet tasavvuruna göre bir karşılığı yer almaktadır diyebiliriz.

Bir kavramın karşılığı olan tanımlamaların bazen o kavramın önemiyetinin çok altında kaldığı durumları görmek mümkündür. Zira “ahlâk” bu tanımlamalardan çok daha derinlikli, çok daha etkili anlamlandırmalarla anılan bir sözcük. Farklı dillerde, dinlerde, medeniyet, kültür ya da coğrafyalarda “erdem, etik, ölçü, ideal, değer” gibi isimlendirmelerle alınan bu kavram, birçok yönüyle evrensel özelliğe sahiptir. Doğu’da da Batı, Güney veya Kuzey’de de “ahlâk” aynı değer yargılarının toplamını ifade etmektedir.

İnanç sistemimizin birinci kaynağı olan Kur’an’da karşımıza çıkan şu ayetler, “ahlâk” kavramının en yücelerden bir karşılık bulduğunu göstermektedir:

“Muhakkak ki sen pek yüce bir ahlâk üzerindesin.” (Kalem 4)

“Bu cezalandırmanın sebebi şudur: Bir toplum, kendisinde bulunan güzel ahlâk ve meziyetleri değiştirmedikçe Allah da onlara

verdiği nimetleri değiştirmez. Hiç şüphe yok ki Allah hakkıyla işiten ve kemâliyle bilendir.” (Enfal 53)

Tüm insanlığın akıbetini iyileştirmek üzere gönderilen Kur’an’ı tebliğ eden Hz. Peygamber’in ifadelerinde de kavramla ilgili çok nazik ve kıymetli cümlelere rastlıyoruz:

“Kıyamet gününde mü’min kulun terazisinde güzel ahlâktan daha ağır bir şey bulunmaz.” (Tirmizî, Birr 61)

“Hiçbir baba, evlâdına güzel ahlâktan daha üstün bir hediye vermemiştir.” (Tirmizî, Birr, 33)

“Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim.”

Evrensel yönüyle tüm insanlığın ortak değerlerinden birisi olan bu kavramla ilgili düşünce dünyamıza yön veren çok sayıda âlim, bilge, mütefekkir, yazar veya şairin etkileyici cümlelerini görmek mümkündür:

“Bir de hiç bir şey gökten inmez yerden taşar
Kendi ahlâkıyla bir millet ölür yahut yaşar.”
(M. Akif Ersoy)

“İyi ahlak, insanlar arasında bir nezaket alış-veriştir; bu alışverişte yer almayan değersizdir.” Volter (Voltaire)

“Öldürme dürtümüzün neredeyse her zaman ahlak kurallarıyla kontrol altında tutulduğu bellidir.” Daymond (Diamond)

“İki şey var ki, biz onlar hakkında daha sık ve daha düzenli kafa yordukça, ruhu hep artan bir hayranlık ve huşuyla dolduruyor: tepemizdeki yıldızlı gökyüzü ve içimizdeki ahlak yasası.” Kant

“Herkes ahlaklı olmayınca hiç kimse tümüyle

ahlaklı olamaz.” Sipensır (Spencer)

“Ahlak esasen toplumu çöküntüden kurtaracak ve toplumun muhafazasını sağlayacak bir araçtır.” Niçe (Nietzsche)

“Ahlak, kelimenin en geniş anlamıyla, canlı olan her şeye karşı duyulan sorumluluk demektir.” Şivetzir (Schweitzer)

İnsanlık tarihi boyunca farklı zaman dilimlerinde ahlâk üzerine söylenmiş yüzlerce hatta binlerce etkili cümle bulmak mümkündür. “Ahlâk Bilimi” tam olarak da böyle bir geçmişin izini sürmekte ve ortaya birçok önemli görüşü çıkarmaktadır. İlkel kabilelerde dahi görülebilen “ahlâki sorumluluk” bilinci her dönem kendi usulüne uygun bir zeminde karşılık bulmuştur. İlkçağ filozoflarından yedi bilge arasında sayılan Thales (620-546) ahlâk hakkında şu öğütleri vermiştir:

“- Dostlarınızı ister yakında, ister uzakta olsun düşünmeniz gerekir.

- Siz büyüklerinize nasıl davranırsanız, ileride çocuklarınız da size öyle davranacaktır.

- Erdemin sırrı, başkalarında gördüğünüz kötü şeyleri işlememektir.”

Yine yedi bilgeden biri sayılan Çilon (Chilon / M.Ö. 7 yy.) ahlâk hakkında şu öğütleri vermiştir:

“- Ziyaretlerde dilinizi tutun. Akrabalarınız hakkında konuşmayınız.

- Dostlarınıza yalnız iyi zamanlarında değil, kötü zamanlarda da koşunuz.

- Ölen kimselerin ardından söz etmeyiniz.

- Yaşlılara karşı saygı gösterin, zararlı olmayı ahlâksız bir kazanca tercih ediniz.

- Zavallılarla ve yetimlerle alay etmeyiniz.

- Düşüncenizden diliniz daha hızlı olmasın.

- İnsanların iyilik ve kötülüğü, altına(menfaate) karşı tutumları ile denenebilir.

- Menfaatine düşkün olan kimse dostunu bırakır, altını seçer.”³

Ahlâk kavramı, söylemden çok eylemi öne çıkaran bir duruşu ifade eder. Bu

yönüyle de insanoğlunun fiile dönüştürmeden zorlandığı ve çoğunlukla sınıfta kaldığı bir alandır. Gerek semavi dinlerin gerekse tüm düşünsel öğretilerin içeriğinde biricik unsurlardan sayıldığı halde tam anlamıyla içselleştiremediği bir hakikati de temsil etmektedir. Bundan ötürüdür ki bu alanda etkili bir eylem ortaya koyan herkes insanlık tarihi boyunca hep takdirle ve övgüyle anılmıştır. Âlimler, mütefekkirler, yazar ve şairler dışında en çok da siyaset-yönetim alanında öne çıkan kişilerin sergiledikleri ahlaki duruşları onları insanlık nezdinde yüceltmıştır. Tarihte yedi bilge arasında sayılan Pittakus da yaşadığı Midilli’de halkını on yıl yönettikten sonra iktidarı bırakıp halkın kendisine verdiği toprakları tapınaklara bağışlayıp mütevazı bir hayata geri dönmüştü. Oğlunu öldüren adamı cezalandırmak yerine affeden ve herkes büyük bir ders veren bu bilge siyasetçinin ahlâkı yücelterek söylediği şu cümleler tarihe kaydolmuştur:

- Gerçek hâkimiyet kan dökülmeksizin kazanılır.
- Bir iş yapacaksanız önceden ilan etmeyiniz. Çünkü başaramazsanız sizinle alay ederler.
- insanın kıymeti iktidarda bulunduğu zaman anlaşılır.
- Emanete hıyanet etmeyiniz.
- Dostlarınız hakkında ileri geri konuşmayınız. Hatta düşmanınız için kötü söz söylemeyiniz.
- Ruhunuzu iyiliğe alıştırmınız ve bilgeliği seviniz.
- Açık yürekli, doğru ve çalışkan olunuz.”⁴

4 Prof. Ur. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU, *Ahlâk Tarihinde Görüşler*, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınevi, 1994, s. 4.

5 Prof. Dr. Nihat Keklik, *Filozofların Özellikleri*, İstanbul, 1983, s. 1-65.

Yedi bilgelerden bir diğeri “Kleobulos” da ahlâk hakkında şöyle söylemiştir:

“- Dostlarımı daha çok dost yapmak için, düşmanlarımı da dost haline getirmek için onlara daima iyilik yapmayı tercih ederim.

- Evden çıkarken ne yapacağınızı ve eve döndüğünüz zaman ne yaptığınızı düşünmelisiniz.

- Spor yapmak, gevezelik yerine susmak, cahillik yerine çalışkan olmak insanı mutluluğa götürür.

- Erdem kötülükten korunmaktır.

- Adaletsizlikten kaçınılmalıdır.

- Şiddet iyi bir davranış değildir.

- Eğitim çocukları mutlu kılar.

- Nefreti gönülden çıkarmak gerekir.”⁵

Ahlâk konusunda neredeyse her medeniyetin, devlet ya da topluluğun önde gelen fikir insanlarıncaya ortaya konulmuş

sayfalarca düşünce mevcuttur. Bizim medeniyetimizde başta Hz. Peygamber, ulema ya da âlimler olmak üzere Gazzali, İbn-i Sina, Farabi, Yusuf Has Hacib gibi kıymetli kimselerce serdedilen onlarca görüşü okumak mümkündür. Yazımızın en başından itibaren ortaya koyduğumuz düşüncelerden de anlaşılacağı üzere ahlâk, insanlık tarihinin en temel ve evrensel değerlerinden biridir. Her kültürde, her medeniyette ve her inanç sistemine ahlâki prensipler gömülüdür. Bu kavram sadece toplumsal uyum ve düzen için değil, aynı zamanda bireyin kendi iç huzuru ve gelişimi için de hayati bir öneme sahiptir. Ancak, ahlâk kavramı sadece bir söylemle değil, eylemle yaşama geçirildiğinde gerçek anlamını bulur. Bu nedenle, ahlâkın sadece düşüncede değil, aynı zamanda yaşamın her alanında somut bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir.

Ahlaki değerlerin önemi, sadece bireyin kendi hayatını değil, aynı zamanda toplumun genel refahını da etkiler. Toplumda ahlaki bir atmosfer oluşturmak, insanların birbirine karşı daha saygılı, adil ve empatik olmalarını sağlar. Bu da daha sağlıklı ve mutlu bir toplumun oluşmasına katkıda bulunur.

Günümüzde, teknolojinin hızla ilerlediği bir dönemde yaşarken, ahlaki değerlerin daha da önem kazandığı bir gerçektir. Teknolojinin getirdiği olanaklar, insanların birbirleriyle etkileşimini kolaylaştırırsa da, aynı zamanda ahlaki riskleri de beraberinde getirir. Bu nedenle, bireylerin dijital dünyada da ahlaki ilkelerden ödün vermemesi ve çevrimiçi etkileşimlerinde dürüst, saygılı ve sorumluluk sahibi olmaları gerekmektedir.

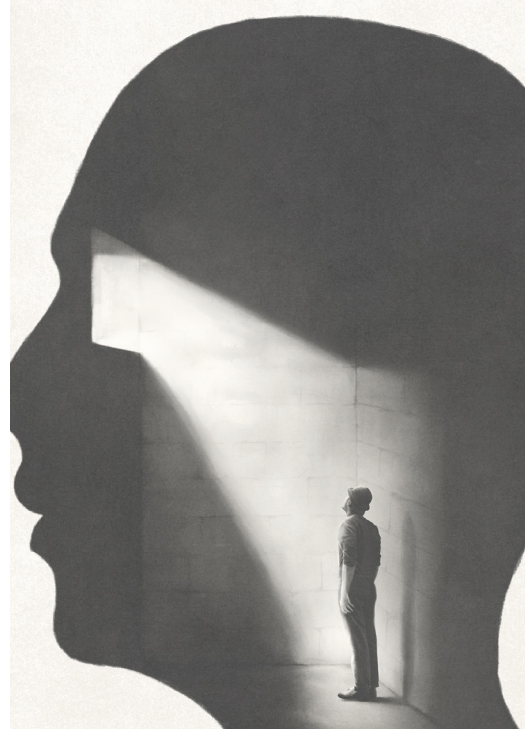
Lakin yaşadığımız çağ, bütün bu gerçekliğin var oluşuna ve herkes tarafın-

dan gayet iyi bilinmesine rağmen önemli ölçüde ahlâki yozlaşmanın arttığı bir dönem olarak karşımızda duruyor.

Ahlaki yozlaşma, toplumların ve bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik dokusunu derinden etkileyen bir sorundur. Bu yozlaşma, bir toplumda veya bireyde ahlaki değerlerin zayıflaması, erozyona uğraması veya tamamen terk edilmesi şeklinde kendini gösterebilir. Ahlaki değerlerin zayıflaması veya yok olması, toplumda bir dizi olumsuz sonuç doğurabilir:

Toplumsal Bozulma ve İstikrarsızlık: Ahlaki yozlaşma, toplum içinde güveni ve dayanışmayı azaltabilir. Bu da toplumun birlik ve bütünlüğünü tehdit edebilir ve sosyal gerilimlere yol açabilir. Toplumsal bozulma ve istikrarsızlık, hukukun üstünlüğünün erozyona uğramasıyla da ilişkilendirilebilir.

Artan Suç Oranları: Ahlaki yozlaşma, yasalara uyma isteğini azaltabilir ve

suç oranlarını artırabilir. Toplumun ahlaki değerlerine saygı duymayan bireyler, başkalarına zarar verme eğiliminde olabilir ve suç işleme olasılıkları artabilir.

Güvensizlik ve İşbirliğinin Azalması: Ahlaki değerlerin zayıflaması, insanlar arasında güvensizlik duygusunu artırabilir. Bu da işbirliği ve dayanışmayı azaltabilir. Toplumda güven eksikliği, ekonomik ve sosyal ilişkilerde verimsizliğe ve bireyler arası ilişkilerin bozulmasına yol açabilir.

Ekonomik Kayıplar: Ahlaki yozlaşma, ekonomide de ciddi kayıplara neden olabilir. Rüşvet, yolsuzluk ve adam kayırmacılık gibi ahlaki olmayan davranışlar, ekonomik kaynakların etkili bir şekilde dağıtılmasını engelleyebilir ve adil rekabet ortamını zedeler.

Toplumsal Adaletsizlik: Ahlaki değerlerin zayıflaması, toplumsal adaletsizliği artırabilir. Güçlülerin ve zenginlerin ahlaki olmayan davranışlarını sürdürmesi, güçsüzleri ve yoksulları olumsuz etkileyebilir. Bu da toplumsal huzursuzluk ve hoşnutsuzluğa neden olabilir.

Toplumun Manevi Yoksunluğu: Ahlaki yozlaşma, toplumun manevi ve ruhsal sağlığını da etkileyebilir. İnsanların kendilerini değerli hissetmeleri, toplumlarına ve diğer insanlara karşı sorumlu davranmaları ahlaki değerlerle yakından ilişkilidir. Bu değerlerin zayıflaması, insanların manevi olarak tatmin olmamasına ve toplumsal duyarlılığın azalmasına neden olabilir.

Bugün ne yazık ki burada sayılan tüm maddelerin karşılığı olan sorunların sarmalındayız. Gerek insanlık gerek milletimiz nezdinde böylesine büyük bir ahlaki çöküşün eşiğinde olmak her vicdanlı insan

için çok vahim bir durumdur. Ahlâk kavramı, herkes için su kadar ekme kadar aziz ve kıymetlidir. Hayatta var oluşun, değerli oluşun olmazsa olmaz temellerinden birisidir. İnsanlık bu hayati meseleyi çözme, yeniden toparlanma ve kendine gelme becerisine sahip tek varlık olarak gereğini yapmak zorundadır. Aksi takdirde gelecek nesillerin nasıl bir dünyada yaşayacaklarını tahmin etmek hiç de zor olmayacaktır. Herkese düşen her şeyi en baştan, en temiz haliyle yeniden başlatmak ve bir anlamda fabrika ayarlarına geri dönmektir. Ahlâklı dünya ideali, herkesin mutlu olduğu ve yaşamaktan zevk aldığı bir hayatın anahtarıdır. O vakit yeni bir “ahlâki düzen” seferberliği için neyi bekliyoruz ki? Buyurun şimdi başlayalım!

KAYNAKÇA

Çubukçu, İbrahim; *Ahlâk Tarihinde Görüşler*, Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 1994.

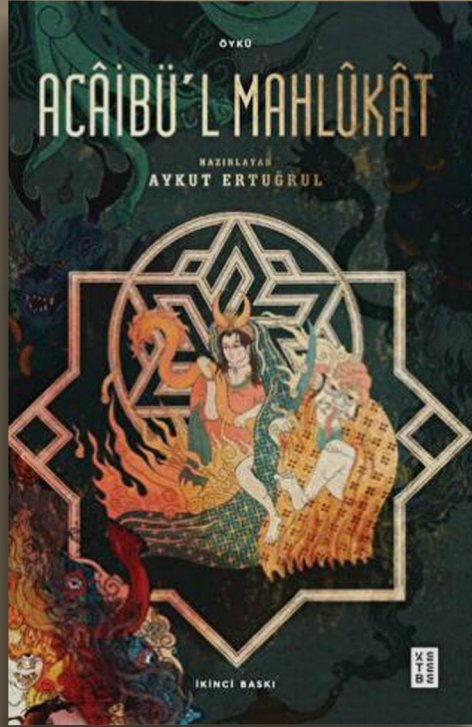
Keklik, Nihat; *Filozofların Özellikleri*, İstanbul, 1983.

TDK, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ahlak Eğitimi, MEB Yayınevi, Ankara, 2013.

Yakıt, İsmail; *Batı Düşüncesi ve Mevlana*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1993.

Naci Yengin*

ACAYİP YARATIKLAR KİTABI: “ACAİBÜ’L- MAHLÛKAT”

'Acaibü'l-Mahlûkat' kitabından

Önceleri insanlar daha çok soyu, doğduğu yer ya da onlara yakıştırılan isimlerle anılırdı. Buharî, Yesevî, Marmaravî, Alparslan, Fatih, Kanunî gibi... Sizlere anlatacağım ve bazı alıntılar yapacağım, doğduğu şehirden isim alan Kazvinî'den bahsedeceğim. Kazvinî (1202-1283)¹ Kazvin'de doğdu. Kazvin, Güney Azerbaycan sınırları içinde kalan Hazar Denizi'ne yakın bir yer.

¹ Cevat İzgi, "KAZVİNÎ, Zekerıyyâ b. Muhammed", *TDİVA*, C.25, s.160

Kazvini'yi merak etmemin sebebi XIII. yüzyılda (1283) kaleme aldığı *Acaibü'ül- Mahlûkat* kitabında anlattığı ve Ortaçağ insanını hayretler içinde bırakacak olağanüstü konular. Eskiden olağanüstü şeyler, daha önce görülüp duyulmamış olaylar anlatılır ya da yazılırken 'Acaib' kelimesi kullanılırdı. O yüzden coğrafyacılar, seyyahlar, evrenbilimciler (Kozmoloji) anlattıkları-yazdıklarının insanlar tarafından kolay kolay inanmayacağını düşündükleri için onlara 'Acaib' şeyler derlerdi.

Öncelikli olarak eserin Ortaçağ'da ansiklopedik bir çalışma olduğunu belirtmemiz gerekiyor. Ancak eserde anlatılan pek çok konunun kulaktan dolma, rivayetler ya da başka eserlerden, kişilerden esinlenilerek aktarıldığı söylemek gerekir.

Rivayetçi, abartılı tarihçiliğin revaçta olduğu dönemler için bulunmaz bir eser olsa da günümüzde Kazvinî'nin eserinde verdiği bilgilerin birçoğunun gerçeği yansıtmadığını düşünüyorum.

Altını çizerek okuduğum bazı bölümlerin günümüzde çok abartılı hatta yanlış olduğunu söylemek kolay olsa da 1283'te kaleme alınan ve İlhanlı veziri Ata Melik'e takdim edilen eserin o dönem insanların zihin dünyasında olumlu olumsuz ve silinmez birçok derin izler bıraktığı açıktır. Özellikle bazı bölümlerin ve Türklerle ilgili aktarılan bilgilerin tamamen asılsız Pagan, Pers ve Arap anlayışlarının ürünü olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır.

Kazvinî'nin eseri "Göklerdeki Acayıplıklar", "Ateşin Acayıplıkları", "Yerin ve Suyun Acayıplıkları", "Beldeler, Mescitler, Kiliseler ve Diğerleri", "Ağaçlar, Meyveler ve Otlar", "Yasaklanan Nakış ve Suretler", "İnsanın Yaratılışı", "Cinler, Şeytanlar ve Devler", "Kuşlar", "Karadaki ve Denizdeki Hayvanlar" başlıklarıyla on bölümden oluşmaktadır.

Kazvinî eserini yazma gerekçesini "Âlemde var olan görülmüş duyulmuş acayıplıkları bu kitapta anlattık."² şeklinde açıklar.

İslam dünyasında özellikle Arap ve Pers (İran) çevrelerinde etkisini hâlâ devam ettiren Türkler hakkında olumsuz-kötü yargılar, Kazvinî'nin eserinde de bariz bir şekilde görülmektedir.

Arap, Acem dünyasında ve bu kültürlerin etkisinde kalan coğrafyalarda

2 *Acaibü'ül- Mahlûkat*, s.15.

Müslüman olduktan sonra da Türkler aleyhinde devam eden olumsuz yargılar, akla ziyan bakış açılarının arkasında İsrailiyatın olduğunu, IV. Mehmed'in hocalarından Vani Mehmed Efendi (öl. 1685) tefsirinde tek tek ortaya koymuştur.

Emeviler döneminde başlayan siyasi devlet İslam'ı anlayışı Abbasiler döneminde kısmen zayıfladıysa da bu dönemde Yunan, Helen, Pers ve Hint kültürlerinin derin etkisinde kalınmış ve bu izler yüzyıllarca hatta günümüze kadar devam etmiştir.³ Bu açıdan bakıldığında Kazvinî'nin Türkler aleyhine, hatta okuma yazma bilmeyen halk kesimleri için İslam'ın çarpık yorumlanışına sebep olabilecek satırlarına şaşırılmamak gerekir.

Kazvinî'nin eseri gibi o dönemde yazılan bazı İslam tarihi kitapları ve tefsirler dâhil birçok eserin günümüzde tekrar eleştiri süzgecinden geçirilerek yeniden ele alınması gerekir.

*“Türk kabileleri çoktur. Dünyanın çevresini tutmuşlardır. Allah onlara kuvvet verdi. Bütün âlem onlar yüzünden sıkıntı çeker. Oldukça inkâr eden, çirkin âdetleri vardır. Oğlanlarını satarlar, kızlarının başlarını açık utarlar.”*⁴

“Yecüc ve Mecüc, Nasik ve Mensuk: Bunların hepsi Türk neslidir ve Yafes soyundandır. Görünümleri insana benzer, tabiatları ise geyik gibi vahşidir. Tırnakları

*domuzun tırnağına benzer, tüyleri koyun tüyü gibidir. Kimi görürlerse yerler. Seddin (Çin seddi olsa gerek NY)... Her birinin ömrü kendi neslinden bin kişiyi görmeyince ölmez.”*⁵

Öte yandan Kazvinî'nin Buhara, Balasagun, Gazne, Kaşgar, Konya, Merv, Nişabur, Semerkant, Zengibar, Türkistan gibi bazı Türk şehirlerini anlatırken şehirler hakkında övgü dolu şeyler söylediğini de belirtmemiz gerekir.

Kazvinî'nin incelediğim *Acaibü'l-Mahlûkat*⁶ eserini MCBÜ Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mehmet Gedizli Türkçeye kazandırdı. Mehmet Gedizli Bey'e Ortaçağ İslam dünyasının bu önemli eserini dilimize kazandırdığı için teşekkür ederim.

Mehmet Gedizli'nin Türkiye Türkçesine aktardığı eserin Kazvinî'nin dört nüshası bulunan eserinin hangi nüshasına dayandığını bilmiyoruz. *Acaibü'l - Mahlûkat*'in Türkçeye ilk olarak Yıldırım Beyazıt döneminde Yazıcıoğlu Ahmet Bican tarafından aktarıldığını da hatırlatmak isterim.⁷

* Türk Tarihi Bilim Uzmanı, bilgi@tarihistan.org

3 Naci Yengin, “Vani Mehmet Efendi ve Türkler”, *Erciyes Dergisi(Ulusal Hakemli Dergi)*, Ocak 2019, Yıl 42, Sayı:493, (ss.22-26)

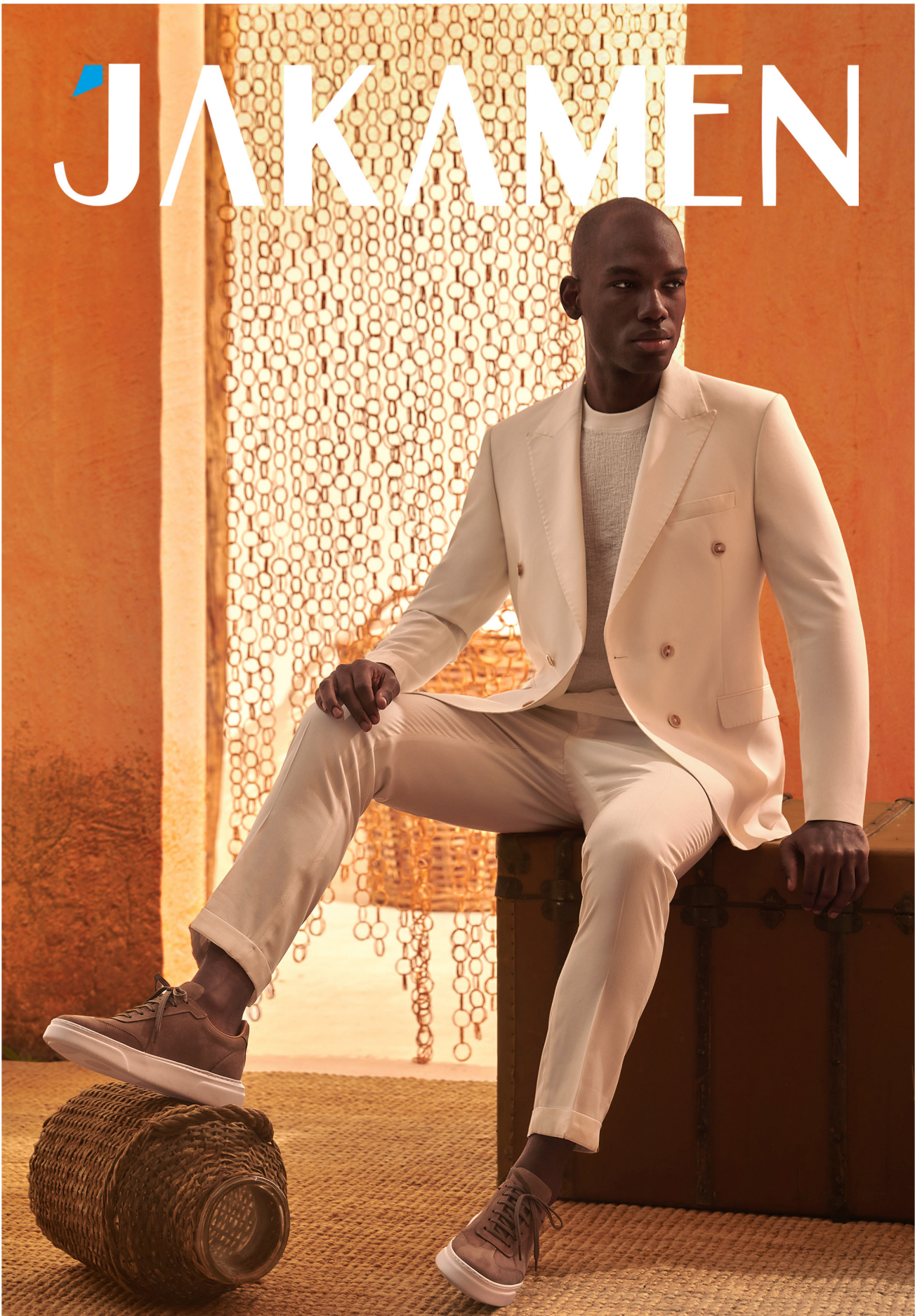
4 Kazvini, *Acaibü'l- Mahlûkat*, s.289,290.

5 Kazvini, *Acaibü'l- Mahlûkat*, s.292,293.

6 Kazvini, *Acaibü'l- Mahlûkat*, Hazırlayan: Mehmet Gedizli, Kapı Yay. İstanbul, 2024, 456s.

7 *Tercüme-i Acaibü'l- Mahukat*, Hazırlayan: Dr. Bekir Sarıkaya, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayını, İstanbul, 2019, s.20.

JAKAMEN

ÖYKÜNÜN* İÇİNDEN HAYATA BAKMAK; BİR TALANIN SEVİNCİ

*Mutluluğun ilk şartı mutsuzluktur
(Bir Talanın Sevinci, s. 36).*

Öykü yazmak kurgu oluşturmak kadar karakterlerle empati kurabilme becerisine de dayanıyor. Çünkü öykü, anlatılanı samimiyet kanalıyla okura geçirebilmenin hayati önem taşıdığı yerde duruyor. Bu sebeple o, edebiyatın yazılan gibi yazanı da zorlayıcı şubelerinden.

Gülnaz Eliaçık Yıldız'ın Ekim 2023'te Şule Yayınları'ndan çıkan ilk kitabı *Bir Talanın Sevinci* empati penceresinden konuşuyor oku-

ruyla. On sekiz öykünün teşkil ettiği 124 sayfalık eser “Yürüdüğüm yolu açan hocam A. Ali Ural’a... ve İhsan’a, söz verdiğim gibi” ithafileyla açıyor pencerelerini. *Bir Talanın Sevinci* irili ufaklı değil de hemen hemen birbirine yakın uzunlukta kurmacaların birinci gibi dizilişleriyle dikkat çekiyor. Gülnaz Hanım’ın anlatıyı belli bir hacimde tutması bilinçli bir tercih mi bilmemekle birlikte kitapta ne kısıklarıyla doyurmayan ve beklentiyi yarım bir nefes gibi hançerede bırakan ne de detaylar arasında boğup bunaltan çalışmalara rastlanıyor. Eser, bütünüyle “kararında” ürünler bulundurmasıyla dikkat çekiyor.

Bir Talanın Sevinci travmaların, hatıraların, düş kırıklıklarının, alışkanlıkların, beklentilerin, sevdaların, sancıların kümelendiği dünyalı öyküler. Hepimizin, hepimizde, hepimizden onlar... Buna rağmen sanatsal bir dokusu var tasvirlerin yüksek perdeden canlandırıldığı metinlerin. Yer yer lirizme kayan bu sanatsallık henüz kitabın “Kursaktaki Heves” adını taşıyan ilk öyküsünde fark ediliyor. “Hayat anların parçalanmış hâlidir, benim bir hayatım var mıdır ki parçalara ayrılmış olsun? (s. 9)” cümlesiyle çarpıcı bir giriş yapan bu ilk öykü iskeletini yedi yılını yatağa bağlayan bir bilinç akışının samimiyeti üzerinden oluşturuyor. Bu akıştan kâh uzun bir yaşamışlığın ayak izleri takip ediliyor kâh âna çivilenen bakışların asırlık hissiyatı. Hayatla arasındaki tek münasebet tavanla rabıta kurmaktan geçen karakter, okuru iklimine çekmeyi ustalıkla başarıyor. Durum akışıyla ilerleyen öyküde yazar “insan, sesi yalnızca bir inilti notasından ibaret konuşmaz haldeyken, nasıl inanırdı ötekine?” gibi çağrışımı yüksek cümlelerle düşündürüyor, estetik kaygıyı içine alan bir realizme yas-

lanıyor. Kitabın “Küçük Bir Arzu” adlı öyküsünde de bilinç akışı tekniği ile bir muamma merkez alınıyor. Aktarımdan o “küçük arzunun” hassasiyet kazanan dimağlarda nasıl yaşamın gayesi hâline geldiği gözlemlenirken saatin tik takları, rahatsızlığın sıçradığı iş yeri ortamı, “günaydın”ların bile insan için nasıl bir işkence hâlini aldığı takip ediliyor. Karakterde meydana gelen uykusuzluğun, sıkıntının, öldürme arzusunun son kısımlara doğru vuzuha kavuşması taşıdığı sürprizle şaşkınlık bırakıyor zihinlerde... Eserin ilk yarısının son ucundaki öyküsü “Oysa Herkes İncinir” de de karşılaşılıyor bir ruh fotoğrafıyla. Toplum nezdinde mücrim bir adamın duyguları monolog üzerinden yansıtılıp yaşatılıyor. Elleri ellerine değen bir insan vesilesiyle yeşeren duygu ve düşünceler, kırgın adamın geriye dönüş tekniğiyle onu suça iten amillerle yüzleştirdiği sahneye götürüyor okuru. Okul çağlarındaki çocukların acımasızlığı, ailelerinden devraldıkları mirasla diğerlerini kolaylıkla etiketlediği hakikatinde duruyor; “insan zaten bugün ne bilmişse hepsini çocukluğundan toplar getirir (s. 63)”. “Yüzümdeki Çizgiler” adlı muhakemede de oğluyla hayatını biçimlendiren anlatıcı bir babanın dilinden hatıraların küçük parçalarıyla zenginleştirilen ve muhasebeye giden içsel bir yolculuğun şahidi kılınıyoruz.

Şüphesiz öykücünün dışarıyla kurduğu ilişki ve bu alakayı içselleştirme şiddeti okura geçen bir durum. Gülnaz Eliaçık Yıldız uzun zamandır hayatı okuma hususunda başarı sağlayan birbirinden lezzetli denemeleri ve okura tanıttığı kitap zenginliği ile tanıdığımız çok yönlü bir yazar. *Bir Talanın Sevinci*’ni okuduktan sonra bu okuma ve tanıtımların onu insan çeşitliliğini özümseyen iyi bir öykücü

olmaya hazırladığını ve yazarlıktan sanatkârlığa taşıdığını anlamak zor olmadı. Nitekim bilinç akışı, monolog, geriye dönüş gibi tekniklerin başarıyla kullanıldığı kitap minik hayatların, aile içi kavgaların ele alındığı, Anadolu'daki mahalle kültürünün sanatkâr eliyle yeniden yorumlandığı öykülere de ev sahipliği yapıyor. *“Bütün yolculuklar atılan tek bir adımın kaydı gibidir, yürürsen yol bulunur ancak yürümek değil mesele, ritmi tutturmak zor”* hikmetiyle düşündüren, düşündürürken eşine kırılıp bastonuyla günlük seferine çıkan bir amcanın yaşadığı zorluğu anlatan *“Her Şeyin İlki”* bu türden öykülerin ilki, kitabın ikinci eseri. Burada da yüksek bir empati kudreti devreye girerek yolları his yordamıyla yoklayan ve eşini gözleri kılan bir pirifâni ile yer değiştirmemize imkân sağlıyor. Ürün yine gülümseten bir sonla sürpriz taşıyor.

“Çünkü bütün katiller kendi kaba-hatini ateşe verip dumanını içine çekerek yaşardı (s. 33)”

Ağrıyan dünyanın nabzını tutan mahalleli öykülerden biri de “Nuri Efendi Neden Öldürüldü?” başlığını taşıyor. Mahallenin ortasında aydınlatılmayı bekleyen ama zaman geçtikçe çürüyen, “deniz suyu görmemiş ama suyun içinde günlerce kalmış gibi şişen” bir cesedin üzerine serilen sükût ve elinde fenerle mühürlü ağızlardan ışık sızdırmaya çalışan bir takibin serüveni bu. Nuri Efendi üzerinden okurun tanıştığı her karakter şüpheli, merak ögesinin çözümlü odaklı ilmeği. Polisiye türünün güzel bir örneği olan öykü, Gülnaz Hanım öykülerinin karakteristiği hâline gelen o şaşırıcı sonla nihayetleniyor. Hemen burada sokaktan, halktan, aşına zamanlardan mahalleli öykülerin Anadolu lügatinden beslendiğini, özlenen babaanne, anneanne, büyükbaba lisanının o çok bilen, çok gören edasını öyküye kattığını belirtmek yerinde olacaktır. “Gözlerine mil çekip âmâ olan, dillerini İbrahim’in baltasının altına koyan mahalleli”, “süphanallah boncuğu gibi dizilmiş adamlar”, “her sabah gömleği önden yırtılmışçasına atına binip dışarı çıkan Nuri Efendi”; “ekin bitmeyecek çorak bir tarla gibi kaderine terk edilen Nuri Efendi”...

İçten yaşanan bir gelenek-yenilik, inanç-hurafe çatışmasının sıcak Anadolu masalı gibi işlendiği, suya okunan Felak ve Nas surelerinden tanıdık seslerin yükseldiği, acııcı olduğu kadar akılda kalan öykülerden biri de “Kimıldayan Put” adını taşıyor. Fikrimce kitabın en orijinal çalışmalarından... Mesleğini kokularıyla icra eden, iksir koleksiyonuyla özel bir yerde duran Hilmi Bey’in, itikadı yüksek annelerin yüzü; an-

nesi Behiye Hanım'ın ve babaannesinin peri masallarıyla büyüttüğü eş Perihan Hanım'ın özgün tavırlar ortaya koydukları öyküde biraz Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın biraz Memduh Şevket Esenal'ın anlatımlarına özgü bir öz mevcut; akıcı, sürükleyici... Anlamsız sayıklamaların öykü diye sunulduğu, bireyi kendine hapseden ve kendinin dışına çıkmasına izin vermeyen kısır alanların kayıp mekân algısıyla işlendiği öykülere mukabil örf ve âdetlerin, komşulukların, farklı yaşam biçimlerinin sesi olan bu tanıdık ürünlerin zaman zaman güldüren zaman zaman düşündüren eğlenceli yüzlerinde kalmak çok kıymetli. Kitabın “Şimdi Olmaz” adını taşıyan masure öyküsü de Yeşilçam klasiklerine konu olan hadiselerin güncel bir yorumu; bir kız, bir erkek, kızın adamın peşine düşen ağabeyleri hülasa kaçış temi... Aynı tılsım Mualla'nın öyküsü “Açık Kapı”da da dost bir rüzgâr gibi geçiyor yüreğimizden. Her mahallede bir benzeri var Mualla'nın, her ümit çarşısında bir izi var. Hepimizin içinde bir parçası... Keza platonik bir aşkın kendini ifadeden nakıs çılgılığı “Peltek Fısıltı” adlı öykü de yolda, yokuşta, mevsim ortalarında aynı ümidin çarşısına uğruyor okur. Geriye dönüş tekniğiyle çocukluğuna yürüyen ve oradaki öfkesinden güç devşiren bir adamın her şeye rağmen sevdiği Süreyya'nın kapılarını zorlayışı anlatılıyor öyküde, hep o içe dokunan ve büyümlü bir anlam dünyası bırakan şiirsel cümlelerle:

“Gülmekle gülümsemek arasındaki dağ öyle yüksektir ki o dağın zirvesine çıkmaya nadir insanın gücü yeter. Gülüp geçmek kolaydır, gülümsemek zor (s. 76).”

Anne-anne arasındaki müna-sebetin ortasında ömrünü şekillendiren

bir genç kızın kırkına uzanan yürüyüşü “Ya Bir Gören Olursa” başlığı altında öyküleştiriliyor sonra. Annesinin bakış açısından devraldığı yalnızlıkla onu toprağa yolcu edışı şiirli bir dille anlatılıyor. Nefesiyle meşhur Hikmet Hoca'nın Fatma hanımla serüveni “Kuvvetli Nefes”, toplumun ortak kabullerini yansıtan nişanlı bir kızın algı dünyasıyla buluşturan “Münasip Bir Yer”, eşi Şerife Hanım'ın ardından Müfide Hanım'la ilerleyen ömrünün muhasebesini düğmesi kopuk bir gömlek üzerinden yapan bir hasretin öyküsü “Zamanda Bir An” kitabın topluma ayna tutan öykülerinden...

Durup kendi içine bakmayı öğüt- lese de ağırlıklı olarak hayatlı öykülerden oluşuyor *Bir Talanın Sevinci*. Okunması konforluysa da mayasını sanatsal bir yapıdan alan, içinde hikmet taşıyan, samimi, katkısız, yönünü bize dönen, bizden olan öykülerden...

**Dil ve Edebiyat dergisi* olarak “hikâye”nin yerine “öykü” kelimesinin kullanılmasını doğru bulmuyoruz ve “öykü”yü tür adı olarak kullanmıyoruz. Metnin türü eserde yayıncısı yarafından (Şule Yayınları) “öykü” olarak belirlendiğinden yazıda da “öykü” olarak yer almış; dolayısıyla tarafımızca tashih edilmemiştir.

BU ÜLKENİN ÇOCUĞUNA BU ÜLKENİN MASALI

Ağaç yaşken eğilir” diye şahane bir atasözü vardır dilimizde. Pedagoji biliminin 90’lı yıllarda ortaya koyduğu “Okul öncesi eğitim, insan hayatının temelini oluşturur.” bulgusunu seneler önce keşfetmiş, erken yaşta eğitimin önemini kısa ve öz bir şekilde anlatmıştır. Çocuklara küçük yaşlarda verilen eğitim; onun gelecekteki hayatını şekillendirir, kişilik özelliklerinin temelini oluşturur. Topluma uyumlu bireyler yetiştirmek için toplumun değerlerini, kültürünü küçük yaşta çocuklara aktarmak gerekmektedir. Toplumun gelişimini sürdürebilmesi, nesiller arasındaki bağı koruyup devamını sağlayabilmesi için değer ve kültür aktarımına ihtiyacı vardır.

TDK sözlük (2009) tarafından “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddî ve manevî öğelerin bütünü.” şeklinde tanımı yapılan “değer” kavramının hem bireyi hem de toplumu içine alan bir yapısı vardır. Toplumun maddî ve manevî değerleriyle iç içe yetişen çocuklar; ülkesine bağlı, vatanını seven ve ona sahip çıkan birer fert olarak toplumdaki yerlerini alırlar. “Bir” olan, birbirine sahip çıkan bir toplum oluşturmak için “değer” eğitime önem verilmelidir.

Çocuklara değer ve kültürümüzü aktarmanın en keyifli yollarından biri onlara masal anlatmaktır. Küçük yaşlardan başlayarak masallarla çocuklara bu aktarımı rahatça yapabiliriz. Anadolu masalları incelendiğinde her birinde bir öğüt, bir ahlaki değer olduğu karşımıza çıkar.

“Bakla Ağacı” masalında paylaşma, cömertlik ön plandayken “Sütçü Nine ile Tilki” masalında dürüstlük, çalışkanlık vurgulanır. “Akıllı İhtiyar” masalında yaşlılara saygı gösterilmesi ve onların tecrübelerinin önemi anlatılır. “Ayşe Fatma Kuzular” masalıyla çocuklara yabancılarla konuşulmaması, onlara evin kapısının açılmaması gerektiği eğlenceli bir şekilde aktarılır. “Bit Hatun ve Pire Bey” arkadaş dayanışmasını ve yardımlaşmayı anlatır. Keloğlan fakirdir, yetimdir ama hayata karşı büyük bir umudu vardır. İstekleri gerçekleşsin diye çok çalışır, tuttuğunu koparır. Devleri yener, köselerin oyunlarına pabuç bırakmaz.

Anadolu masallarında bir prensin, bir öpücükle ölümden kurtarmasını bekleyen bir

prens göremezsiniz. Saçlarını odasının penceresinden aşağıya sarkıtan bir prenses de yoktur. Masallarımızda yer alan kadınlar; güçlü, çalışkan ve yardımseverdir. Masallarımızdaki kötü kadın karakterler bile kimseye ihtiyaç duymadan kötülüklerini tek başlarına gerçekleştirir.

Örneğin “Külkedisi” masalı ile benzerlik gösteren “Küllü Fatma” masalımızda Küllü Fatma vefalı bir evlattır. Karakterin bu yönü ön plana çıkarılır. Annesine olan vefasından dolayı hazinelerle ödüllendirilir. Ablalarının türlü planlarıyla kuşa dönüşür ama yeniden insan olmak için yine kendisi çaba sarf eder.

Sözlü kültürümüzde bunlara benzer örnek verebileceğimiz daha pek çok masalımız vardır. Anne ve babalar çocuklara her akşam yarım saatlerini ayırıp bu masalları anlatsalar veya bir masal kitabından okusalar hem çocuk mutlu olur hem de masal-

la çocuğa bir değer aktarımı yapılmış olur. Çocuk, kendi kültürünün masalıyla büyürse yaşadığı topluma uyumlu bir fert olur. Eline verdiği telefonla çocuğuna yabancı içerikli çizgi filmleri izleten, masalları dinleten ebeveynlerin çocuk büyüdüğünde “Neden bu çocuk büyüklerine saygısız? Neden tek derdi ayna karşısında süslenmek? Neden vefadan, dürüstlükten bu kadar uzak?” gibi sorular sormaya hakkı yoktur!

Anadolu masallarında yüzlerce yıllık deneyimden süzülüp gelen harika tespitler yer almaktadır. Masallarımız eğitici, ders verir. Masallarımızın ahlaki boyutu vardır. Çocuk dünyayı masalla tanır. Gelin biz çocuğa masallarımızla bize ait, bizim olan dünyayı tanıtalım. O vakit hep birlikte diyelim ki:

*Bir varmış, bir yokmuş!
Evvel zamanda, kalbur samanda
Çıktım tavan arasına.
Ne ayarına baktım ne darasına
Avuçladım altınları sarıdır diye.
Doldurdum cebime darıdır diye.*

*Mevla'm, diyerek düştüm yola
Vardım bin tezgâhlı bir pazara.
Bir kâse yoğurt aldım durudur diye.
Doksan testi su kattım koyudur diye.
Tutturamayınca ayarı
Düşündüm, taşındım, tatlı tatlı kaşındım.
Bir kalabalık gördüm,
Arasına karıştım.
Bulmuşken bu kadar insanı
Şu masalı anlattım...*

Vaktiyle bir nine varmış. Bu nine kulübesinde yalnız başına yaşarmış. Pek cömert, çok iyi kalpliymiş. Bir gün kulübesinin önünü süpürürken bir bakla tanesi bulmuş. Başlamış düşünmeye. “Ben, bu baklacığı ne yapayım? Ekmek yapsam olmaz, yesem karnım doymaz. En iyisi ben bunu ekeyim. Baklalarını toplar, yemek yaparım.” demiş ve nine bakla tohumunu kulübesinin bahçesine ekmiş.

Birkaç gün sonra baklacık topraktan başını çıkarmış. Öyle bir hızla büyümüş ki bir hafta içinde kulübenin boyunu geçivermiş. Baklacık bu hızla büyümeye devam etmiş.

Bir gün bakmışlar ki bakla ağacı bulutlara varıp sohbete durmuş. Bakla ağacının büyüdüğünü gören nine bir gün demiş ki “Sepetimi alıp biraz bakla toplayayım.” Sepetini eline almış, çıkmış bakla ağacının üstüne. Ama ne kadar çıktıysa da bir türlü bakla bulamamış. Bulutlara kadar çıkmış, oturmuş bir dalın üstüne, dinlenmeye başlamış.

Nine dinlenirken bir de ne görsün! Karşısında pamuk gibi bir bulutun üstünde iki keçi kavga ediyor. Dayanamamış seslenmiş onlara:

- Güzel keçiler, niye kavga edersiniz?

Kavgacılar yanına gelmişler. Biri söze başlamış:

-Ben kışım. Sonra öbürü söz almış:

-Ben de yaz. Derken ikisi birden sormuşlar:

-Söyle bakalım hangimiz daha güzeliz?

-Güzel keçilerim, ikiniz de güzel ve iyisiniz.

Kış olmasa yağmur olmaz, ekinler bitmez.

Yaz olmasa da ekinler büyümmez. Onun için hem kış hem de yaz iyi ve güzeldir.

Kış ile yaz nineye birer dağarcık verip onu yolcu etmişler. Nine aşağıya inince dağarcıklarını açmış. Bakmış ki biri altın dolu, öbürü de gümüş. Bizim nine altını, gümüşü köydeki yoksullarla paylaşmış.

Bu köyde kötü kalpli, cimri, kimseyi sevmeyen, hiç arkadaşı olmayan bir kadın varmış. Kadın, ninenin altın dağıttığını duyunca doğru ninenin evine gitmiş. Nineye bunları nereden aldığını sormuş. O da başına gelenleri bir bir anlatmış. Kötü kalpli kadın da kolay yoldan para kazanma umuduyla aynı yolculuğu yapmak istemiş.

Ertesi gün kötü kalpli kadın, bulutlara kadar çıkmış. Yaz ile kış yine kavga etmekteymişler. Kadını görünce onunla konuşmaya başlamışlar:

-Ben kışım. Sonra öbürü söz almış:

-Ben de yazım. Derken ikisi birden sormuşlar:

-Söyle bakalım hangimiz daha güzeliz?

Kötü kalpli kadın süzmüş keçileri ve şöyle söylemiş:

-Ne yaz iyidir ne de kış. Yaz çok sıcak olur, kış da çok soğuk. Onun için ikiniz de iyi değilsiniz!

Kış ile yaz, tıpkı nineye verdikleri gibi birer dağarcık da kadına vermişler. Kadın hemen evine gitmiş. Kapıyı, pencereyi sıkı sıkı kapamış ki kimse onun altınlarını görmesin.

Önce ilk dağarcığı açmış. İçinden güneş ve sıcaklık çıkmış. Hemen diğer dağarcığı açmış. Onun içinden de kar, yağmur, fırtına! Kötü kalpli kadın korkudan, oradan hızla uzaklaşmış. Bir daha da ondan haber alan olmamış.

Her masalın sonunda olduğu gibi bu masalın sonunda da gökten üç elma düşmüş:

Biri masalı anlatana,

Biri masalı dinleyene,

Biri de paylaşmayı seven tüm çocuklara!

Dağarcık: İçine öteberi ve yiyecek konan meşin torba. Sâhip olunan varlık, sermaye, hazine. **Dağarcığı yüklü:** Bilgisi veya manevî değeri fazla. **Dağarcığına atmak:** Bir gün lâzım olabilecek bir bilgiyi zihnine yerleştirmek. Ağır bir davranışı veya sözü yeri geldiğinde acısını çıkarmak üzere hazmetmek. **Dağarcığında bir şey kalmamak:** Söyleyeceği veya vereceği bir şeyi kalmamak, sermayesi bitmek. Kubbealtı Lugatı.

Sena Yiğci

ÇORAK

Duvardaki saatle başladı dünya dönmeye. Önce örtüsü yılanmış çekyat tepetaklak oldu. Sonra televizyon, soba, vitrin... İçeride her ne varsa çekyatın ardı sıra yere serildi. Yer, üzerindeki halıyla birlikte dalgalanmaya başladı. Halının desenleri büyüdükçe büyüdü. Bir ara pencere açıldı, bütün sokak içeri doldu. İçerideki uğultudan dışarıyı duyulmaz oldu. Dünya bir hışımla dönerken rutubetten döküldü dökülecek tavan geldi, Hikmet'in gözlerinin önünde durdu. Hikmet yattığı yerden bir müddet tavanı seyretti. Etraf sessizleşti, darmadağın olan her şey yerine yerleşti. Hikmet, tavandan ayırdığı gözlerini duvardaki saate yöneltti. Saat kim bilir ne zamandır beşti.

Sabaha çıkmış gözlerini ovuştur. Ellerini bir kez pakla ikinciye yapıştır günahların. Güne görünmeden geçip git o sokaktan. Telaşını gizle ama

öl de yaşamaktan. Güvercinlere gezdir bütün şehri, uçmayı bilmiyorlarmış gibi sar kanatlarından. Sen de hürsün işte saliver öksüzlüğünü kalabalığın içine, biri tutar belki ucundan. Tutarsa diner belki ağırların. Dizlerine yettirmedeğin ilaçlar çıkar gider kapından.

Hikmet, karısının sesiyle irkilerek uyandı. Kadın, salonun ortasında eline aldığı öte beriyle volta atarken, çekyatta uyuyan kocasına hayıflanıp duruyor, elindekilerin hangisini nereye yerleştireceğini unutuyordu. Hikmet yattığı yerden doğruldu, saate baktı. Perdenin yırtık kısmından yüzüne vuran ışık huzmesini iyice yuttu. Yerinden doğrulduğunda saat on biri geçiyordu. Hikmet, dar koridoru geçerek mutfığa vardı. Doğruca masaya oturdu. Kadın, elindeki işi bırakıp ağır aksak adımlarıyla kocasının peşinden mutfığa girdi. Birbirlerine bakmıyorlardı. Kalplerinden geçenler kırışmış yüzlerine yansımıyordu. Koca bir ömrü birlikte geçirmiş olmanın ağırlığını ve çoktan tüketilmiş üstü örtük bir sevgiyi taşıyorlardı içlerinde. Ölene dek geçmeyecek bir ölmek kaygısına teslim etmişlerdi hayatın bundan sonrasını. Bundan sonrası da asırlar sürecekti değil mi, hep o yıl!

-Ye de pazara çık. Zeytin peynir, sebze bir şeyler al. Bakarsın kız gelir.

Hikmet, karısının söylediklerini duymamış gibi homurdanarak yemeğini yemeye devam etti. Kadın, tezgâhı ağır ağır topladı, bir güzel sildi.

Hikmet, çayın son yudumunu içti, önündeki ekmek kırıntılarını serçe parmağıyla ittirerek bir araya topladı. Masadan kalkarken çok ötelere duyurmak ister gibi yaralı ve tok bir sesle AllahLailaheillallah, AllahLailaheillah, AllaahLaaailaheillalaaah deyip durdu. Masadan kalktı, salon kapısından içeriye uzunca baktı. Sabah yaşadığı şiddetli baş dönmesinin rüya mı gerçek mi olduğunu hatırlamaya çalıştı. Karısı kapının eşiğine kadar sokuldu, Hikmet'e küçük bir poşet uzattı. Hikmet evden çıkmadan çatıya çıktı. Çatının kapısını açtı. Adımını dışarı atar atmaz sabahın tatlı rüzgârı bulunduğu yüksekliğe kadar ulaştı, serin yüzüne çarptı.

Ne yana dönsen ev, evlerde açılmamış yığınla pencere, pencerelerde bir dünya ölüm. Sen çatılardan, bacalardan kaç. Pervazında bekleyen bulur seni. Yaz şehre inmeden asmaları tellere sar. Üzümleri ihmal etme herkes bir yerde rızkını arar. Çatının kapısı neredeyse dökülecek. Güneş her sabah üzerine vuruyor yandı yanacak, ahşabı aldı mı iyisini almalı. Güneş kapıyı yakmadan ateş ellerine bulaşmadan bu savaşı sonlandırmalı. Gerekirse bütün kapılar şehrin kara yüzüne kapanmalı.

Hikmet, yüzüne çarpan rüzgârı da iyice yuttu. Karısının verdiği poşetteki ekmek kırıntılarını kenara döktü. Çok geçmeden güvercinler gelip ekmek yığınınına tünediler. Beş dakikaya bütün ekmekler tükendi. Güvercinler kırıntılardan kalan boşlukta bir müddet gezindikten sonra birer ikişer uçup gittiler. Hikmet, son kuş çatıdan uçana dek bekledi. Uçan son kuşun ardından kırıntıların boşluğunu izledi. Ne taraftan estiğini bilmediği bir rüzgâr geldi, bütün izleri savurdu. Hikmet o zaman dalgın zihninden geçen düşünceleri sırtlandı çatıdan indi.

Birçok insan, savaşa gider gibi Hikmet'e doğru yürüyordu. Hikmet, ters yöne yürümenin endişesini çarpan kalbinde hissediyor, her an savunmaya geçecek gibi tetikte bekliyordu. Yanından geçen elleri poşet dolu, etine dolgun kadınlar Hikmet'e bir sağından bir solundan çarpıyordu. Annelerinin sürüklediği çocuklar Hikmet'in bacaklarına dolanıyor, tökezliyordu. Hikmet, yol ortasında duran bir taş gibi herkesin ayağına takılıyordu. Biri gelse Hikmet'i bir tekmeyle buradan uzağa savursa ne iyi olurdu! Pazara doğru ilerledikçe kalabalık artıyor, muhtemelen ötelere daha canhıraş bir mücadele yaşanıyor. Hikmet içerilere daldıkça etrafındaki hengameyi unutup duruyor. Gözleri, tezgâhta ay gibi parlayan elmalara, sıra sıra dizili domateslere, salatalıklara, havuçlara takılıyordu. Hikmet önünde duran tezgâha usulca yanaştı. Uzun uzun baktığı meyve ve sebzeler sanki yeniden göverecek salkım salkım büyüüp pazardan taşacaktı. Pazardan taşanları şehir taşıyamayacak, binaların altında yatan topraklar yeni açmış filizleri köklerinden kavrayacaktı. Şehir bir kez toprağı neresinden tutmuşsa tutmuştu. Nasıl olmuşsa toprağın her tarafını sarmıştı. Ama Hikmet tezgâhtakilere öyle uzun baktı ki betonlarla dolu şehir birdenbire koca bir tarlaya dönüştü.

Kuş çatıdan uçar, sen bu yerden öteye gidemezsin. Bir anlıktı yaşadığın, arasan izini bulamazsın. Hiçbir şey bırakmadın ardında, ardın tarumar edilmiş kuş yuvası. Kıza şehirdeki ev, oğlana bir araba, kadın ya seninle ya senden biraz sonra mezara. Nerde mesken bellediğin dağ taş. Nerde buldun adını sonra nerde unuttun.

Hikmet, toprakta buldu adını. Annesinin tarlaya gittiği bir gün, doğuverdi toprağa. Hasadın bereketi oldu Hikmet. O yıl Hikmet'in doğduğu tarladan ne mahsul toplandı. Bereketinden nasiplenmek istediklerinden olacak Hikmet kundaktayken bütün köylü onu görmeye geliyordu. Yavrucak öyle küçük, öyle cılız ki kimsenin gözüne değmiyordu. Sonra zaman geçti Hikmet büyüdü. Artık kulakları daha fazla duyuyor, gözleri daha ötelere bakıyor, elleri bütün dünyayı saracak kadar güçlü kavriyordu. Aslında Hikmet dünyaya gözlerini yeni açıyordu. Bundan sebep gözleri daha çabuk doluyor, sesi kendisinden uzaklarda, yüksek ve kalın çıkıyor, bıyıkları yeni terliyordu. Hikmet her gün, bozkırın ortasında bir tarlaya ektiklerinin izini sürüyordu. Sonra güneyden sarı sıcak bir rüzgâr esiyor, tarlayı örseledikçe örseliyordu. Toprak sancıyordu, köklerinden itiliyordu. Hikmet'in anneannesi hasadı yağmalayıp geçen o rüzgâra, harman kalacı diyordu. Harman kalacı o yıl öyle kuvvetli esti ki tarladaki mahsulle birlikte Hikmet'i de savurdu. Hikmet, ektiği tohumlar gibi köklerinden öteye itildi, kendini kalabalık bir şehirde buldu. Tavanları naylonla kaplı bekâr odalarında öğrendi yaşamayı. Geceleri yastık altlarına sakladığı geleceğini yankesicilere kaptırıp her gün bilmediği bir yerden yeniden başladı hayata. Elinden her iş geldi, gördü geçirdi. Delikanlılık vakitleri biraz geçiyordu ki evlendi. Çoluk çocuk, içinde kaybolduğu çokluk aldı götürdü onu. Yetmiş merdiven dayadı, yüzü kırıştı, gözlerinin buğusu ellerine bulaştı. Kalbi katı adamdı ama kuşları çok sevdi. Güvercinler büyüttü çatısında bir gün uçup gitsinler diye. Güvercinler çatıda, ekmek kırıntıları bitene kadar kaldılar her defasında. Çatının ne farkı vardı dünyadan?

TAŞIMASI EN KOLAY POS

Telefonunuzu POS cihazına dönüştüren **Ziraat Katılım Cepten POS** uygulaması sayesinde temassız ödemeler saniyeler içinde gerçekleşir. **Ziraat Katılım Cepten POS** ile hem yatırım maliyetleriniz azalır hem de müşterilerinize hızlı ve pratik bir ödeme seçeneği sunarınız. **Üstelik POS yazılım, donanım ve bakım ücreti ödemezsiniz.**

 Ziraat Katılım

Paylastıkça daha fazlası

0850
220
50 05

**Pos Destek
Hattı**

www.ziraatkatilim.com.tr

 /ziraatkatilim

Hikmet kalabalık bir şehirde unuttu adını.

Kadına ne eksik var diye sormadan çıkmıştı evden, bu yüzden pazarda ne varsa toplayıp aldı. Hikmet eve dönerken ortalık epey sakinleşmişti. Herkes alacağını almış, evlerine dağılmıştı. Uzun bir yürüyüşün ardından eve vardı. Gelir gelmez poşetleri bıraktı, bitkinliği bütün evi sardı. Kadın masayı hazırlamıştı. Hikmet doğruca masadaki yerine yerleşti. Kadın pazar poşetlerini yerleştirirken unutulmuş olan malzemeler için söylenip durdu. Hikmet çorbasını içerken unuttuklarına hayıflandı. Yemeği bitmek üzereydi ki karısı karşısına oturdu. Kadın yemek yerken Hikmet öylece durdu. Sessiz bir zaman dilimi, aralarındaki boşlukta asılıp kaldı. Neden sonra köye gideceğim dedi Hikmet, belli belirsiz. Kadın cevap vermedi. Tarlaya alıcı varmış, dedi. Kadın yine cevap vermedi. Sonra bir şeyler dediyse de Hikmet tam olarak işitmedi. Masadan kalkarken Hikmet'in içinden geçirdiği AllahLailaheillallah nidaları çatıya kadar çıktı, kuşların uğultularına karıştı.

Bu dönüp duran düzenbaz yollar nereye götürür insanı. Uzağı uzak yapar mı? Allah göstermesin araba bir yuvarlansa aşağı. Muhtar muhtar değil, köylü nerde kaybetmiş ki bulsun refahı. Asmalar yaprak vermiş, Erikler çiçek açmış incire daha var. Köyün yüzü suyu değişmiş, şehirleşmiş. Tası tarağı toplayan geri gelir mi dersin. İyice yorgunsun Hikmet, dünyaya benzedin. Köye gelmişken kıvrıl şöyle bir köşeye, arayıp da bulamayan var böyle toprağı. Yüzün gözün çiçek açar bakarsın. Yüzün gözün taşın toprağın...

Tarların orta yerinde uzanmış bir adam gördüm uzaktan. Yanına yaklaştım, eğilip yüzüne baktım. Hikmet, bir taşın yanına kıvrılıp yatmış. Uyansın dedim, Hikmeeeeet diye var gücümle bağırdım. Hikmet'ten ses yok. Parayla değil ya dedim bir daha bağırdım.

Hikmeeeeet, Hikmeeeet, Hikmeeeeeeeeeeeet...

Ne çare toprak Hikmet'i dört yanından sarmış. Hikmet birazdan çiçeğe duracak, belki üzerinden yıllar geçecek ağaç olacak. Dallarına kuşlar tüneyecek, arılar konacak.

Hikmet, başka türlüünü bilmez zaten.

Yusuf Yıldırım

DÜŞTEN GERÇEĞE

Bilinç evrenimin derinliklerinden gelen yanılsamalarla dalgalanıyor, beynim. Her şey ne kadar bildik ve tanıdık geliyor... Ben bunları neden taptaze yaşanmışlık gibi hatırlıyorum? Gözlerim, bir sahneye açılıyor, hayır hayır zihnimde bir sahne aydınlanıyor. “Ah ölümüm! Sen nice haneleri viraneye çevirdin. Her biri mücevher olan gençleri, çektin koynuna!” Kapkaranlıkta, derinden ve lahuti bir sesle başlayan bir şarkıya uyanıyor muyum, düşe mi dalıyorum, bilemiyorum. Takvimini ve konumunu belirleyemediğim bir olayın içindeyim. Sonra karanlığı delen bir cılız ışığa yöneliyorum. Gide gide kesme taştan tarihi bir binaya ulaşıyorum ve demir korkuluklu kapısına yapışıyorum. Arkadaki loş odanın kuytusunda, uzun boylu, siyah sarıklı biri beliriyor. Ürkeklikle ürperme arasındayım. Ama sesi güven veriyor. Bu siyah sarıklı, bir yaşlı bilge. “Beni bulacaksın, bulduğunda yeni bir hayata uzanmış olacaksın, sakın yalan ve dolanla karılma, doğruya, doğruluğa sarıl, o seni

koruyacak!” diyor, ben de saf bir çocuk edasıyla ve yemin edercesine “Evet, evet, sadece doğruluğa bağlanacağım!” diyorum... Sonra, sonrası yok! Dört beş gün sonra ve her hafta... Düşlerim bu yaşlı bilgeyle buluşmamı sıklaştırıyor. Yine karanlık bir dip ve onu delen ışık sızıntısı yine tünelin sonundaki demir korkuluklu kapı ve nihayet o siyah sarıklı yaşlı bilge. Manevi bir bağ kendiliğinden kuruldu. Ailemi de bu sırta ortak ediyorum. Ama her defasında aynı soru! Burası neresi, bu yaşlı bilge kim?

Akşam yemeğinde Tekin bombayı patlattı. “Jüri tezimi kabul etti. Artık doçentim. Ancak, ancak...” diyor. Alabildiğine açılan gözlerle soruyoruz: “Ancak ne, ne ancak?” “Kadro nerede bulunursa istikamet orası olacak da...” deyince hepimiz bakakalıyoruz, bir süre. “Suyu mu kurudu Amasya’nın, hayatımızı dört dörtlük kurmuşuz burada, şimdi hangi yabancı memleketlerde hayata nasıl yeniden başlayacağız? Kimlerle arkadaşlık tutacağız? Ne demişler, kırkıktan sonra şehir değiştirmek! Ne çay içecek arkadaşın ne dertleşecek dostun olur? Hepsi evveliyatta kazanılır?” diye söylüyorum.

Önce gözleri parlayan Şifa’nın şimdi yüzünden düşen bin parça; “İnşallah İstanbul ya da Ankara olur!” Baba, bir kahkaha atıyor ve “Bulsam havada kaparım ama! Aması bana düşmez oraları...” diyor. Soruyorum, daha doğrusu istiyorum: “Eee bir sene daha bekleyelim, belki Amasya’da kadro çıkar?” Tekin gülüyor, gülüyor ve ekliyor; “Elmas bu fırsat, ilk fırsat, belki de tek ve son fırsat! Bir beklersek belki 20 yıl bekleriz, o zamana kuş kafesten çoktan uçmuş olur! Hem ne biliyorsun belki kader bizi o siyah sarıklı yaşlı bilgeye sürüklüyor.”

Ellerini koynuna aldı, dizlerini kucağına çekti, Şifa.

Boşluğa bakan gözlerim, duygularımın karmaşıklığına tercüman. Olanları ve olabilecekleri duygu dünyam süzgeçten geçiremiyor. O kadar da okudum, hep İstanbul’un hayalini kurdum. İş fark etmez her yerde eczane açarım da arkadaşlar bir başka, sosyal hayat bir başka yani. İkinci planımda Ankara var. İstanbul kadar olmasa da iş uğraş tatmin eder yani. İkisi de olmadı mı? Vatanım Kayseri ne güne duruyor. İş de var akraba da. Mutlaka kafa dengi arkadaş da bulurum. Yepyeni bir hayat beni bekliyor. Hayallerim, o büyük, hareketli şehrin birinde gerçekleşecek. Her türlü iş fırsatı orada, sosyal çevre orada. Rutine yaslanmış bir küçük şehirde körelmek istemiyorum. İnşallah siyah sarıklı yaşlı bilge ile hayallerimin şehirde karşılaşırız.

Eli çenesinde ve işaret parmağı sağ yanağında iken Tekin’in gözleri, ilk yudumdan sonra sehpaye bıraktığı çaya sabitleniyor. Ama bakışı boşlukta.

Başka çarem yok. Fırsat tektir o da budur. Şimdime mi yanayım, geleceğime mi bakayım? Hayatı nerede olsa kurarız. Hem zaten bugün bu dala yarın bir başka dala konan kuş misali değil miyiz? Bugün burası yarın başka şehir, ertesinde bir başka yer, bir başka yaşam. İşin nerede evin, aşın orada... Ben bu doçentliği uzun yıllardır bekliyordum. Şimdi elimin tersiyle çevirirsem, hayat da bana sırtını döner mi döner... En kötüsü küçük bir şehre gideriz, iki yıl kalırız sonra yeni rüzgârlarla yeni yerlere yelken açarız. Değil mi?..

Hazırandı, Tekin bilgisayarın başına geçti. Hepsinde ayrı bir heyecan ve bir o kadar tedirginlik... Tekin T.C. kimlik numarasını girdi ve enter tuşuna bastı. Sonuç: Atandınız. Hepsi ayağa fırlayıp kucaklaştı. Yeni kurumunuz: Karaman Eğitim ve Uygulama Hastanesi. Neredeymiş bu şehir? Hemen haritaları açtılar. Anadolu’nun kuzeyinden en güneyine çaprazlama uzun sayılabilecek bir güzergâh çizdi konum programı.

Temmuz'da, yazın ortasında şehir de değişti, hayat da. Artık her şeyine yabancı oldukları Karaman'dalar. Yeni bir şehir, yeni bir hayat demek iken bir o kadar acemilik çekmekmiş. Neyse günler, aylar geçti ve hepimiz yeni durumu kanıksadık. Başka yol da yok zaten. Sanki eskiden beri oradaymış gibi bir his kendiliğinden içimize yerleşti. En keyiflisi Tekin. Zaten işi için geldi. Günü, haftası evle hastane arasında doluyor. Ben zaman zaman arabam ile dolaşıyorum.

O gün nedense arabam çalışmadı. Ne yapayım, işim acele, dolmuşa biniyorum. En arkaya geçiyorum ve dalıyorum düşüncelere, düşlere. Çok geçmeden o ses beni fazlasıyla irkiliyor. "Şoför bey beni Garabaş'ta indirir misin?"

Garabaş? Ne? İnsan mı, hayvan mı? Aman Allah'ım aynı kişi olmasın, hep rüyalarıma giren, beni bulacaksın diyen o siyah sarıklı yaşlı bilgeyi buldum mu? Bu tesadüf olamazdı. Bu nokta atışı tevafuk idil..

Ben de indim. Önüm sıra inen bayana sordum: "Garabaş neresi?" "Şu karşıda minaresi görünen cami."

Kemerli taş kapısından üçgen bahçeye girdim. Uzunca yolun sonundaki şadırvanı geçtikten sonra bir demir korkuluklu kapı karşımda ve bana bakarcasına duruyor. Bir an yere bakıyorum. Rüya görüyorum güpegündüz, rüya değil mi bu? Sorularımın cevapları geliyor muydu? Beynimdeki yanılısamalar son bulacak mıydı? Tekrar başımı kaldırdım ve baktım. Demir korkuluklu kapının arkasında kubbeli, havuzlu bir tekke var. Bekliyorum, bakıyorum, arıyorum ama siyah sarıklı yaşlı bilge içeriden gelmiyor. Çevreyi kolaçan ediyorum. Arkada üstü açık sekizgen çevreli bir türbe ve hemen yanında temiz giyimli ak sakallı yaşlıca bir amca! Fatiha okuyor. Beni fark etti.

Tatlı, naif bir sesle "Buyur kızım!" diyor. "Ben siyah başlıklı yaşlı bir bilgeyi arıyorum. O siz misiniz?" diyorum ve sonra her şeyi anlatıyorum. Ben anlattıkça tebessümle yüzünde güller açıyor, ak sakallı yaşlıca amcanın. "Evet kızım sen Siyahser Sultan Hazret'ten söz ediyorsun. Onun türbesi burası, mezar taşı müzede. O bu dünyadan göçeli altı yüz altmış yıl olmuş. Onunla rüyanda tanışman büyük bir nasip. Onun manevi rehberliği senin hayatına daha da anlam katacak. Gaipten duyduğun şarkının sözleri de şu mezar taşında yazılı."

Dedi ve ak sakallı yaşlı amca; o güller, papatyalar ve rumilerle bezeli süt beyazı Karamanoğulları'nın özgün mezar taşına eğildi ve kitabesini bir şarkı edasında söyleyiverdi:

ey merg, hezâr hâne virâne kerdî
der mülk-i vücûd gâret cân kerdî
her gevher-i kıymetî ki amed be cihân
burdi ve şîb hâk penhân kerdî

Türkçesi:

ey ölüm, bin haneyi viraneye çevirdin
vücut mülkünde canları yağma ettin
cihana gelen her değerli mücevheri ki
götürdün ve toprağa gömerek gizledin

İlknur Oral

“YENİLDİM.”

Akşam ezanı okunmadan evvel sokakta oynayan çocuğun ağzından dökülen bu kelimeyle irkildim. Neden dışarı çıkmıştım, neden o sokaktaydım, neden sadece bu sesin farkına varmıştım bilmiyorum. Bir çocuğun bunu bu kadar kolay kabul edebilmiş olması karşısında senelerdir inkâr ettiğim tüm yenilgileri hatırladım. A yenilgisi, b yenilgisi, c, d, e, f... yenilgiye doyamayan birisi bu kelimeyi artık kanıksar mı yoksa bu kelimedenden ürküp “Kaç yaşına geldin, hâlâ ağlıyor musun çocuk gibi?” cümleleri ile ipe mi dizilir duygularından dolayı? Bu sorunun cevabını düşünerek ve asla bulamayarak, o çocuğun sesinin yankısıyla yürüdüm tüm bu puslu yolu. Ayaklarım bedenimi eve getirmiş, beynim bunları düşünmekten evin yolunu nasıl geldiğini bile bilemeyecek vaziyetteyken elimi cebime attığımda anahtarımın yanıma almadığımı fark ettim. Dünya üzerinde -pek çok şeyden “pek” korkarım- en korktuğum şeylerden biri de buydu benim. Ne çocukça ve saçma. Sanki çilingir zanaatçılığından haberim yokmuş gibi, sanki anahtar diğer aile üyelerinde de çekili değilmiş gibi soğuk soğuk terlemeye başladım. Sanki dünyanın sonuydu. Evimle aramda duran bu kapı, anahtarım olmadan kat’i surette açılmayacakmış gibi hissettirdi. Yaptığım en ufak hatanın -Buna hata mı denir? İnsan bir

anlık dalgınlıkla her şeyi unutabilir. Kendini de evde unutmak mümkün mü? İlla mümkündür. İnsan bazen dışarı çıkmayı da unuttur. Kendisini de evde...- gözümde dağ gibi büyü-yüp nasıl bu kadar çıkılmaz olduğunu -Çünkü ben bir alpinist değilim.- anbean izledim. Bekledim, bekledim. Hiçbir şey yapmadan iki belki daha fazla saat benimle ev arasında, benimle benim aramda, benimle dünya arasında duran kapının önünde bekledim. Ömrüm boyunca beklememişim gibi kaç saatim, günüm, gecem, gündüzüm kaldığından habersiz birkaç saatini daha bekledim kalanlardan. Hiç kimse gelmedi. Beklemek ve hiçlik, hiç bu kadar bir olmamış gibiydi. Beklerken bir hiç gibi hissetmek kapıda kalmanın cabası. Onu bekledim, yazı bekledim, kışı bekledim, iş güç derken kendimi, beni beklerken buldum. Bir yere gitmiş olmalı ki elbet dönecektir diye, belki benim için de buralardadır diye, sadece bekledim. Karşımda kapı gibi duran sadece çelikten, ahşaptan belki camdan, beni gören ve buna tepki veren, bana kayıtsız kalamayan fotoselli kapılardan değildi. Karşımda duran bendim. Bu ben, şu an evimle benim aramda duran kapıdan belki farklı belki farksız bir engel değildi. Ama engeldi. O çocuğun sesi yolda fütursuzca yürüdüğüm ve ona denk geldiğim andan kapının ardında kaldığımı fark ettiğim ve beklediğim ana kadar her dakika kulağımda çınladı.

Yenildim.

Yenilmiştim.

Ve yüzleşmek bir çocuğun yüzüne bakmak, sesini duymakla başlamıştı.

“Dünyayı verelim çocuklara hiç değilse bir günlüğüne

Allı pullu bir balon gibi verelim oynasınlar

Oynasınlar türküler söyleyerek yıldızların arasında

Dünyayı çocuklara verelim

Kocaman bir elma gibi verelim sıcacık bir ekmek somunu gibi

Hiç değilse bir günlüğüne doysunlar

Bir günlük de olsa öğrensün dünya arkadaşlığı

Çocuklar dünyayı alacak elimizden

ölümsüz ağaçlar diyecekler.”

Bir zamanlar çocuk olduğumuzu unuttuğumuz zaman mı kirleniyor dünya, o zaman mı zorlaşıyor yaşamak ve beklemek, o zaman mı sineye çekiliyor insan? Bilmiyorum.

Yenilmenin de var olduğu bir dünya o zaman mı daha çekilir?

Bazen tam aksi değil mi?

Çocuklar sabırsızdır, çocuklar bekleyemez, çocuklar yenilmek istemez...

Kirli dünya ve yaşamak zor.

Hiçbir şey bilmeyen bir çocuk için daha da kirli dünya ve yaşamak yine kolay değil.

Eskiden şekerlerin, çikolataların saçıldığı pinyatalardan şimdi sadece acılar saçılıyor dünyaya.

Öyle savuruyor dünya sopasını gelişine.

Bir zamanlar çocuk olduğunu unutmak kirleniyor dünyayı.

“Yenildim.”

Yenilmiştim ve bir çocuk sayesinde yenilgilerimle yüzleştim.

Biri geliyor, olmalı.

Kapıları açıyor, içimde kapalı olan tüm kapıları ve evin kapısı açılıyor, içimde kapalı tüm kapıları açarak.

eSIM ile yeni nesil SIM ayrıcalığını Türk Telekom'da yaşayın

eSIM ile SIM kartınızı değiştirmeden, istediğiniz zaman
Türk Telekomlu olabilir; dijital dönüşümle hayatınızı kolaylaştırabilirsiniz.

Türk Telekom
eSIM

Türk Telekom
Değerli Hissettirir

eSIM teknolojisine uyumlu cihazlar için geçerlidir.
Ayrıntılar için: www.turktelekom.com.tr